

А. В. Ролік

ПЕРЕКПАД ГАЗЕТНО-ЖУРНАЛЬНИХ ТЕКСТІВ (англо- та німецькомовних)

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

А. В. Ролік

**ПЕРЕКЛАД
ГАЗЕТНО-ЖУРНАЛЬНИХ ТЕКСТІВ
(АНГЛО- ТА НІМЕЦЬКОМОВНИХ)**

***Навчально-методичний посібник до спецкурсу
для студентів факультету іноземних мов***

Ніжин
2021

УДК 811.112. 2(075.8)

P67

Рекомендовано Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М. Гоголя)
Протокол № 4 від 20.11.2020

Рецензенти:

Лепухова Н. І. – доцент кафедри німецької мови НДУ
ім. М. Гоголя, кандидат філологічних наук

Щербак О. М. – доцент кафедри німецької мови НДУ
ім. М. Гоголя, кандидат філологічних наук,

Ролік А. В.

P67 Переклад газетно-журнальних текстів (англо- та німецько-
мовних): навчально-методичний посібник до спецкурсу для
студентів факультету іноземних мов. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя,
2021. 115 с.

Посібник призначений для студентів денної і заочної форм
навчання факультету іноземних мов і охоплює найбільш загальні
питання теорії і практики перекладу. Крім того, він містить серію зав-
дань для лабораторних занять, за допомогою яких студенти зможуть
практично закріпити отримані теоретичні відомості.

УДК 811.112. 2(075.8)

© А. В. Ролік, 2021

© НДУ ім. М. Гоголя, 2021

З М І С Т

Передмова	4
Теоретична частина	
Тема 1. Переклад як суспільне явище	5
Тема 2. Синтаксичні проблеми при перекладі з англійської на українську	21
Тема 3. Морфологічні проблеми при перекладі з англійської на українську	31
Тема 4. Лексичні проблеми перекладу	40
Тема 5. Трансформації при перекладі	45
Тема 6. Фразеологічні аспекти перекладу	50
Тема 7. Перекладацькі вправи	61
Питання для самоперевірки	66
Тестові завдання	70
Практична частина	
Переклад газетно-журнальних текстів	82
Вправи на переклад газетно-журнальних текстів	88
Література	115

П Е Р Е Д М О В А

Теоретичні та практичні аспекти перекладу становлять значний інтерес для методики навчання іноземним мовам в цілому і перекладу зокрема. Природно, що питання про оволодіння методикою перекладацької діяльності отримує за цих обставин особливого значення. Під технікою перекладу сьогодні розуміються раціональні прийоми перекладацької роботи, зокрема аналізу тексту, пошуку необхідної інформації в довідкових виданнях, обґрунтованого вибору перекладацьких трансформацій.

У відповідності з нагальною необхідністю збільшення питомої ваги самостійної роботи даний навчальний посібник має за мету зорієнтувати студентів на програмовий навчальний матеріал і покликаний полегшити узагальнення матеріалу на теоретичному та практичному рівні.

Посібник написаний відповідно до навчальної програми і складається з двох розділів: «Теоретичної» і «Практичної» частини. Теоретична частина містить тексти лекцій, які розкривають основні проблеми тем, що вивчаються і враховують сучасний стан лінгвістичних досліджень. Після розгляду основних теоретичних питань подано завдання для самоконтролю, які складаються з питань для самоперевірки та тестових завдань, які сприятимуть активізації самостійної роботи студентів та внесенню елементу проблемності в тканину практичних занять.

Практична частина орієнтована на практичне оволодіння засвоєним теоретичним матеріалом за допомогою різноманітних вправ, які сприяють кращому розумінню і засвоєнню навчального матеріалу.

Посібник орієнтований на студентів факультету іноземних мов, які вивчають англійську та німецьку мови.

Матеріали посібника можуть також бути корисними при організації гурткової роботи з перекладу і кожному, хто бажає ознайомитися з основами перекладацької діяльності та набути певних навичок у цій сфері.

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

ТЕМА 1. ПЕРЕКЛАД ЯК СУСПІЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Основні питання теми

1. Зародження перекладу.
2. Визначення поняття «переклад».
3. Історична еволюція перекладацької діяльності.
4. Види і типи перекладу і тлумачення.
5. Перекладність.

1. Зародження перекладу

Переклад є одним з найдавніших видів людської діяльності. Виникнення та поширення перекладу як форми діяльності пов'язане з певними передумовами розвитку націй і, значною мірою, залежить від їх соціальної та духовної зрілості. Екскурс в історію перекладу зазвичай розпочинають з Єгипту, віддаючи данину традиції, яка саме Єгипту надає першість в процесі зародження і становлення цивілізації. Виникнення древньоєгипетської державності відносять до 3000 р. до н.е.

Протягом багатьох століть своєї історії Єгипет вступав в різного роду контакти – торгівельні, воєнні та інші – з сусідніми іншомовними народами. Очевидно можна припустити наявність перекладацької діяльності вже на ранніх етапах існування єгипетської цивілізації. Природно, що первинною формою перекладу був усний переклад, або ж тлумачення, а тлумачами виступали люди, які володіли мовою протилежної сторони. Тлумачами найчастіше були мешканці сусідніх поселень, так звані маргінали, що добре володіли мовою іншомовних сусідів. Такими є сьогодні, наприклад, багато наших закарпатських українців, які завдяки суміжному проживанню добре володіють відповідно польською, угорською, словацькою чи румунською

мовами. Ні про будь-яке професійне заняття перекладом поки що говорити не доводиться. Ним займалися лише від випадку до випадку. Проте по мірі розширення контактів з іншомовними народами зростала й потреба в професійних перекладачах. Так вже в текстах Древнього і Середнього Царства (27-20 ст. до н.е.) зустрічається слово «с» - перекладач.

В єгипетських літературних джерелах зустрічається і найдавніша згадка про конкретну особу перекладача. Ним був Анхурмес, верховний жрець в місті Тініс, сучасник одного із фараонів ХІХ династії (1314-1200 рр. до н.е.). Збереглась його автобіографія, в якій він пише, що був бідняком, але потім, вивчившись, став перекладачем, знавцем багатьох мов.

Безпосередні згадки про перекладачів зустрічаються також в шумерських і древньовавілонських текстах. Так, в одному з них, який датується 2300 р. до н.е. згадується мелухський драгоман, а в іншому – кутійський драгоман. Етимологічно слово драгоман/targamannu виводять з семітського кореня -rgm- говорити з префіксом ta- і суфіксом -an. Деякі вчені вважають, що це слово хеттського походження: tarkumai - оголошувати, перекладати.

З розвитком суспільства й урізноманітненням суспільних процесів і відносин роль тлумачення і перекладу щодалі більше зростала. Найважливішою функцією перекладу є посередницька. Сьогодні стало цілком очевидним, що незалежно від національних, соціальних та мовних розбіжностей прогрес в науці, літературі та освіті може бути досягнутий лише шляхом культурного співробітництва. І роль перекладу в цьому процесі важко переоцінити.

2. Визначення поняття «переклад»

Питання про суспільне призначення перекладу тісно пов'язане з питанням про його визначення. Слід підкреслити, що поняття «переклад» в наш час трактується напрочуд широко, як процес перетворення тексту на одній мові в текст на іншій мові при збереженні відносно незмінним змісту і, як творча професійна діяльність.

Розглянемо деякі визначення перекладу, які зустрічаються в перекладознавстві. Їх еволюція відображає в певній мірі логіку розвитку самої науки про переклад. В 1959 році Роман Якобсон увів в науковий вжиток поняття «внутрішньомовний переклад». Виходячи з семіотичного розуміння перекладу як інтерпретації вербального знаку

шляхом його транспозиції в іншу систему знаків, Р. Якобсон розрізняє три види перекладу: 1) внутрішньомовний переклад, чи перейменування, – інтерпретацію вербальних знаків за допомогою інших знаків тієї ж мови; 2) міжмовний переклад, чи власне переклад, - інтерпретацію вербальних знаків за допомогою якої-небудь іншої мови і 3) міжсеміотичний переклад, чи трансмутацію – інтерпретацію вербальних знаків через невербальні знакові системи.

Подібний підхід можливий в рамках єдиної семіотичної концепції, орієнтованої на інтерпретацію значень, проте в ньому не відображений міжмовний і міжкультурний статус перекладу, детермінуючий його механізм.

На думку О.Д. Швейцера, переклад може бути визначений як:

- однонаправлений і двофазовий процес міжмовної та міжкультурної комунікації, при якому на основі підданого цілеспрямованому («перекладацькому») аналізу первинного тексту створюється вторинний текст (метатекст), який замінює первинний в іншому мовному та культурному середовищі;

- процес, що характеризується установкою на передачу комунікативного ефекту первинного тексту, частково модифікованого розбіжностями між двома мовами, двома культурами та двома комунікативними ситуаціями.

3. Історична еволюція перекладацької діяльності

Зважаючи на важливість перекладу в сучасному світі, спробуємо виокремити бодай найвпливовіші сфери суспільного життя, де переклад відіграє все зростаючу дієву роль. Це, зокрема, духовний розвиток людського суспільства. Яскравим прикладом цього прояву є переклад Біблії стародавньою грецькою мовою для царя Єгипту Птолемея Другого 250 р. до н.е. (Септуагінта).

По друге, художня література, як соціально і духовно обумовлене явище, також завдячує своїй появі у різних націй саме перекладом. Зокрема, й українська художня література бере свій початок у Х ст.. від перекладів духовної літератури.

Цікаво, що значною мірою саме завдяки перекладу стало можливим дешифрування єгипетських ієрогліфів. Так, в 1799 р. неподалік від єгипетського міста Розетта була знайдена базальтова плита з написом на древньогрецькій та древньоєгипетській мовах. Опіра-

ючись на цей напис, французькому вченому Ф. Шампольону вдалося знайти до ключ до розгадки єгипетських ієрогліфів.

Переклад і тлумачення є також дієвими засобами постійного збагачення всіх національних мов, які є мовами-рецепторами лексичних одиниць мов-оригіналів. Досить значний шар лексики в кожній розвиненій мові вводиться виключно завдяки перекладу. Це грецькі, латинські й інші інтернаціоналізми, що позначають поняття, які є спільними в кількох мовах. В основному це суспільно-політична, наукова чи народногосподарська лексика, як, наприклад, біологія, ботаніка, математика, педіатр, футбол, аналіз, метафора тощо.

Проте не тільки національні мови, а й національні культури зазнають взаємного впливу через переклад. Нині жодна національна література не може вважатися самодостатньою і багатую, якщо в ній немає майстерно перекладених поем Гомера, творів Данте, Шекспіра, Байрона, Гете. Їх перекладені твори не менше, ніж оригінали, виховували і продовжують виховувати високі естетичні смаки, підвищують культурний рівень читачів.

Історія перекладу знайомить нас з існуванням двох діаметрально протилежних тенденцій передачі іншомовного тексту. Це буквальный переклад, що ґрунтується на дослівному відтворенні мови оригіналу і переклад, який ставить за мету відтворення смислу оригіналу з дотриманням норм мови перекладу, так званий адекватний, чи достовірний переклад, принципи якого видатний римський політичний діяч і оратор Цицерон сформулював у наступних словах: «...я не мав потреби перекладати дослівно, а лише відтворював у цілій сукупності сенс і силу окремих слів».

В якості перекладів першого типу, як правило, називають переклади Біблії на грецьку та латинську мови, а також мови народів середньовічної Європи. Довгий час він вважався чимось само собою зрозумілим, хоча механічна передача однієї мови засобами іншої викликала чисельні помилки в передачі окремих слів, синтаксичну плутанину, порушення норм мови перекладу. Порівняйте, напр., переклад наступних англійських типових зворотів:

Типові англ. звороти	Укр. еквіваленти	Буквальний переклад
I have a question.	У мене питання.	Я маю питання.
Ask me another.	Я не знаю.	Запитай мене інше.
I'll give you a piece of advice.	Я дам тобі одну пораду.	Я дам тобі шматок поради.
I'd rather not.	Я, мабуть, не буду.	Я хотів би скоріше ні.
Nobody knows anything.	Ніхто нічого не знає.	Ніхто знає все.
He will do his best.	Він постарається.	Він буде робити своє краще.

Проти незрозумілого народу дослівного перекладу рішуче виступив Мартін Лютер у своєму посланні «Про мистецтво перекладати» (1530)“Sendbrief vom Dolmetschen“, в якому він вимагав використовувати ресурси народної мови, за допомогою яких можна досягати вірної передачі смислу оригіналу і повного розуміння перекладу читачем. Цей принцип був реалізований ним в перекладі Біблії на німецьку мову.

Визначний французький філософ і перекладач Етьєн Доле (1509-1546) сформулював наступні принципи перекладу, які зберігають свою актуальність і в наш час. Це, зокрема, такі:

- 1) Перекладач повинен досконало зрозуміти зміст оригіналу і задум автора,
- 2) Він повинен досконало володіти мовою, з якої перекладає і блискуче знати мову, якою перекладає,
- 3) Перекладач повинен уникати тенденції перекладати дослівно,
- 4) Він повинен досягти в перекладі ідейно-художнього звучання, подібного до першотвору.

Відмова від буквральності перекладу часто переходила в принцип вільного перекладу, коли образи оригіналу перелицьовувались на місцевий лад так, що до невпізнання змінювались сама структура і навіть сюжет оригіналу. Такими, наприклад, є переклади поезій Некрасова, зроблені Михайлом Старицьким. Старицький чудово передав саму тональність поезії Некрасова, але вважав за необхідне прилаштувати її до українських звичаїв та природи.

У Некрасова, наприклад, йдеться про російського солдата Івана:

Богатырского сложения
Здоровенный был детинушка.
Старицький переклав це так:
Був Михайло не козак – орел,
Як дубочок ріс прямісінько.

У Некрасова герой поеми – русявий:
И вилися у Иванушки русы
кудри как шелковые.

Відповідно до української народної естетики, Старицький зображує його чорнобривим:

Красували чорнобривого
Пишні кучері шовкові.

Щоб наблизити поезію Некрасова до українського фольклору, Старицький перетворив березу Некрасова у липу. Там, де в Некрасова сказано:

Береза в лесу без вершины,
в українському перекладі читаємо:
Як липа без верху у лузі.

Ця тенденція була домінуючою в Європі в XVII-XVIII століттях, коли переклади повністю пристосовували оригінали до норм класицизму («прикрашаючі переклади»).

В першій чверті XIX ст.. склалося нове розуміння завдань перекладу, для якого характерним було намагання передати і показати відмінні особливості оригіналу, перенести читача в іншу країну, іншу епоху, підкреслити все те своєрідне чи незвичайне, що є в оригіналі. Новий принцип з часом став панівним, а метод прикрашаю чого перекладу, власне кажучи, припинив своє існування в чистому вигляді.

Роботи про переклад, досить чисельні в першій третині XX століття, розглядають в основному ті ж види матеріалів і відстоюють те ж відношення до проблем перекладності, що й більш ранні роботи. Новим моментом є початок розробки питань психології перекладу.

З кінця 1950-х років починає інтенсивно розвиватися теорія машинного перекладу.

Останнім часом переклад став об'єктом етнопсихолінгвістичних досліджень. Грунтуючись на тезі про залежність мовленнєвої поведінки від тріади «етнос – мова – культура», науковці відзначають, що у процесі перекладу відбувається зіткнення не лише лексичних і граматичних систем, а й комунікативно-прагматичних, лінгвоетнічних, психологічних, соціокультурних уявлень, менталітету мовців. Різниця

культур і мовленнєвих норм часом потребує від перекладача глибоких перетворень при відображенні однієї й тієї ж позамовної ситуації. Так, в українській мові при опису терас на березі озера чи моря говорять, що вони спускаються до води. В англійській мові, навпаки, тераси здіймаються від води вгору по схилах берега. Положення сидячої людини, яке в українській мові описується як «сидіти, закинувши ногу за ногу», в англійській мові сприймається інакше, а саме, як положення «with one's knees crossed».

Зняття національно-специфічних бар'єрів у ситуації контакту двох культур та менталітетів відбувається шляхом пояснення дефініцією, заміни на інші концепти (у перекладі Біблії для індіанців Північної Мексики подорож за море відображається як подорож заболото), заміни топікальних ланцюгів контексту, коментаря(напр., фрагмент з роману А.Крісті: «Міс Політт взялась за молоток і ввічливо постукала в двері» потребує пояснення, що англійці стукають у двері будинку не кісточками пальців, а дерев'яним молотком) та ін. Щоб зрозуміти істинний смисл фрази «the usual sprinkling of those who eat mutton four times a week», потрібно знати, що баранина це найдешевше м'ясо в Англії і, відповідно, її споживають небагаті люди.

Етнопсихолінгвістична модель перекладу також повинна враховувати подвійність ситуації комунікації «мовець – перекладач – адресат», збереження стратегій впливу на адресата, ефективність сприймання, оптимальність адаптацій, компенсацію лакун, рівновагу змісту, форми та компенсації тощо.

4. Види і типи перекладу

У сучасному перекладознавстві не встановлено чіткого розмежування між термінами і поняттями вид і тип перекладу. Тому й сьогодні під видом і типом перекладу часом розуміють як процес виконання (писемно чи усно), так і форму виконання – усний переклад з усного, писемний із усного чи усний із писемного (за Бархударовим Л.С.). Крім того, деякі перекладознавці визначають видову ознаку за жанровими характеристиками матеріалів, що перекладаються. Звідси й поетичний вид перекладу, прозовий, драматургічний, газетний і т.д. вид перекладу. Разом з тим загальноновизнаними відповідно до способів виконання перекладацької діяльності залишаються три види перекладацької діяльності: писемний, усний і машинний.

Першим із видів перекладу всіх мовних і змістових одиниць з мови-джерела (source language) на будь-яку мову перекладу (target

language) є писемний переклад, що виконується відповідним шрифтом чи кодованими знаками з тим, щоб Одержувач перекладу міг в подальшому його прочитати.

У всіх випадках, коли йдеться про форму передачі значення мовних одиниць якоюсь іншою мовою у писемній формі, здійснюється власне переклад. Звідси і його точні відповідники в головних європейських мовах: translation в англійській, Übersetzung в німецькій, traduction у французькій, traduzione в італійській. Логічною є і назва виконавців писемної форми відтворення значень мовних одиниць: перекладач українською мовою, translator англійською, Übersetzer німецькою, traducteur французькою, traduttore італійською.

Різниця між писемним та усним перекладом полягає перш за все в «однократності» усного перекладу та «багатократності» писемного. Маючи перед очима текст оригіналу, перекладач може читати повідомлення, яке підлягає перекладу, декілька разів, повертатися до попередніх повідомлень, «забігати» наперед, щоб отримати інформацію з наступних повідомлень тощо. Аналогічним чином при породженні писемного тексту перекладу перекладач має можливість неодноразово повертатися до перекладеного повідомлення, зіставляти його з оригіналом, змінювати вибраний варіант. Все це створює найбільш сприятливі умови для забезпечення найвищого ступеня еквівалентності. Саме тому опис писемного перекладу найбільш повно розкриває картину перекладацького процесу, який складається з послідовних етапів, порушення послідовності яких чи їх зміщення у часі веде до зниження якості перекладу.

На першому етапі відбувається знайомство з оригіналом, адже перш ніж розпочати власне переклад, необхідно зрозуміти те, що виражене мовою оригіналу. Для цього потрібно уважно і, можливо, не один раз прочитати весь текст.

На етапі чорнового перекладу робота проходить за наступною схемою:

а) Виділення завершеного за смыслом відрізка тексту (речення, абзац, період) і засвоєння його змісту.

Виділяючи частину тексту для перекладу, необхідно мати на увазі, що її величина визначається трьома факторами: смисловою завершеністю, складністю змісту і можливостями пам'яті перекладача. Чим складніший текст, тим меншою повинна бути ця частина, а чим краще пам'ять перекладача – тим більшою. Після засвоєння змісту виділеної частини, його необхідно передати рідною мовою.

б) Передаючи зміст оригіналу необхідно відкласти його вбік і не дивитися в нього, інакше неминуче з'являться як смислові так і стилістичні помилки, оскільки не можна одночасно читати і, отже, думати на одній мові і писати, а значить також думати, на іншій. Адже закони різних мов різні і часто суперечать один одному, як приміром, порядок слів в українській та англійській мовах чи побудова речення із запереченням. Пор., укр. речення «Ніхто ніколи ні про що не дізнається» містить 4 заперечення, а англійське лише одне – *Nobody will ever be wise to it.*

в) Після того як зміст виділеної частини викладено письмово, необхідно звернутися до тексту оригіналу, щоб звірити зміст.

На третьому етапі проходить кінцеве стилістичне редагування цілого тексту.

Відредагувати текст – означає літературно обробити його у відповідності з наступними значеннями терміна «стиль»: 1) стиль як сукупність індивідуальних мовних особливостей оригіналу, 2) стиль як традиційна форма викладення, наприклад, стиль анотації, стиль рецензії, стиль заголовку тощо, і 3) стиль як якість викладення, причому під гарною якістю викладення розуміється точність, лаконічність та простота вираження думки.

На четвертому етапі відбувається переклад заголовку. Переклад заголовку виділяється в самостійний етап, щоб підкреслити важливість і своєрідний характер цієї роботи.

В області художньої літератури заголовки не завжди несуть достатньо інформації для того, щоб скласти чітке уявлення про зміст твору. Автори художніх творів намагаються зробити заголовки привабливими, пор., «Перше кохання», «Війна і мир», благозвучними («Анна Кареніна», «Вишневий сад»), інтригуючими («Містер Х», «В 26-го не стріляти»), символічними («Червоне і чорне», «Щит і меч»), оригінальними («Хмара в штанах»). При цьому автори використовують різні стилістичні засоби, зокрема, алітерацію («Три сестри», «Чорна чайка»).

В перекладі назв художніх творів (романів, п'єс, кінофільмів) традиційно практикується вільний переклад, який часто призводить до повного перейменування з урахуванням специфіки нового культурного середовища. Так, в опублікованому в США перекладі відомого роману Ільфа і Петрова «12 стільців» назва перекладена як «*Diamonds To Sit On*». Тут зміна назви мотивована очевидно бажанням зробити назву більш яскравою, інтригуючою, тобто наблизити її

до літературної традиції культури-реціпієнта. Пор., зворотній приклад, переклад назви американського кінофільму 'Some Like It Hot' (букв. «Декому подобається гаряченьке», тобто музика) на українську «В джазі тільки дівчата».

Переїменування може бути викликane намаганням усунути незрозумілі читачу асоціації. Так, роман Е. Хемінгуея 'The Sun Also Rises', назва якого нав'яна рядками Еклезіаста «Сходить сонце і заходить сонце і поспішає до місця свого, де воно сходить» був перекладений «Фієста». Назва англійського кінофільму 'Square peg' (скорочений варіант ФО "A square peg in a round hole" "людина не на своєму місці", була перекладена як «Містер Піткін в тилу ворога» через неможливість підібрати достатньо виразний фразеологічний компонент на українській мові. Пор. також переклад назви книги російської письменниці Ольги Форш «Радищев» на німецьку як „Die Kaiserin und der Rebell“.

Зовсім інше призначення має заголовок в науково-технічній літературі, де він повинен виражати виключно суть змісту тексту. Згідно з правилами технічного перекладу заголовок «Тихий Дон» мав би звучати приблизно так: «Епізоди історії громадянської війни на Дону, показані на прикладі долі козака Григорія в художній формі».

Газетні заголовки відповідно поділяються на класифікуючі (спорт, погода тощо), інформуючі та інтригуючі.

Писемний переклад поділяється на такі реально існуючі типи, кожен із яких використовується з відповідною метою: повний переклад, скорочений переклад, адаптований переклад, реферативний переклад, анотаційний переклад.

Другим чітко виокремленим видом перекладу є усний переклад, віддавна відомий в українській мові під назвою тлумачення. Еквівалентами українського терміна в англійській є interpretation, в німецькій Dolmetschen, interpretation у французькій та interpretazione в італійській. Похідними від цих термінів є тлумач, interpreter, Dolmetscher, traducteur, interprete.

Здійснюючи усний переклад перекладач виступає в якості посередника при особистому контакті на міжнародних конференціях, симпозіумах, лекціях, переговорах і т.д. Від кваліфікації тлумача може значною мірою залежати успіх подібних заходів. Усний переклад вимагає значно більш активного володіння двома мовами та швидкої реакції.

В залежності від часової співвіднесеності актів породження оригіналу і перекладу розрізняють послідовне (consecutive) та синхронне (simultaneous) тлумачення.

Послідовне тлумачення, яке відоме з найдавніших часів, являє собою усний переклад повідомлення з однієї мови на іншу після його прослуховування.

Послідовне тлумачення можливе у формі абзацно-фразового, або ж «безперервного» послідовного перекладу. Абзацно-фразове тлумачення здійснюється під час пауз, які спеціально для цього робить мовець. Дуже важливо, щоб ці паузи робилися лише після цілком завершених смислових періодів, оскільки тільки в цьому випадку перекладач буде мати справу зі словами у визначеному контексті.

Окрім абзацно-фразового, широко застосовується також послідовний переклад, який здійснюється після закінчення промови оратора, після прослуховування радіоповідомлення чи після повного висловлювання співбесідника. Подібна форма тлумачення прийнята в багатьох міжнародних організаціях. В цьому випадку оратор не призупиняє свій виступ для перекладу. Він повністю виголошує свою промову і лише після цього слово надається перекладачу. Інколи промова може бути досить тривалою. Відомий, наприклад, випадок успішного перекладу промови французького дипломата Франсуа Понсе в Лізі Націй, яка тривала 2,5 години.

Цілком природно, що пам'ять перекладача не в змозі утримати повністю промови подібної тривалості. Тут на допомогу перекладачу приходять нотатки, які він робить в процесі сприйняття мовлення. Для цих нотаток перекладачі-професіонали використовують спеціальну систему записів, так званий перекладацький скоропис. Звичайна стенографія не підходить для подібних нотаток, оскільки вона базується на запису слів, а не думок.

Ще зовсім нещодавно послідовне тлумачення застосовувалося на всіх міжнародних зустрічах. В багатьох випадках це було пов'язане зі значними незручностями. Часто, наприклад, промови з трибуни повторювалися по три-чотири рази, залежно від кількості робочих мов. Лише в кінці 20-х років ХХ століття почав застосовуватися одночасний переклад на декілька мов, так званий синхронний переклад/тлумачення.

Історія синхронного перекладу починається в 1927 році, коли на ім'я бостонського радіоінженера Гордона Фінлі був виданий патент на синхронний переклад. По-справжньому, як професійний вид

діяльності, синхронний переклад заявив про себе на Нюрнберзькому процесі. Синхронний переклад швидко утвердився в ООН і на різноманітних конференціях, конгресах тощо.

Вирішальним в роботі синхроніста є не оформлення перекладу, а чітко та швидко розуміння усного тексту, розуміння, яке в той же час дозволяє прогнозувати появу наступних лексичних одиниць. Найпершими завданнями перед синхроністом є два: по-перше, повно і точно передати головний зміст висловленої думки, а по-друге, передати його за той же час, що й джерело. Досвідчений тлумач-синхроніст завжди шукає способів, аби якомога меншою кількістю слів мови перекладу передати найголовніше зі сказаного. Це досягається завдяки запровадженню різноманітних трансформацій, лексичних та граматичних. Наприклад, такі ідіоми й речення трансформуються через лексичні або синтаксичні заміни:

1. Як кіт наплакав – little, a little bit, very little, a few.
2. Як грім серед ясного неба (like a bolt from the blue) quite unexpectedly, suddenly
3. Never say die – тримайся! Вище голову, не вішай носа

Труднощі синхронного перекладу полягають в тому, що робота в режимі синхронності вимагає постійної мобілізації уваги та безперервного мовлення. А це призводить до того, що через 20-30 хвилин перекладу у синхроніста проявляється втома артикуляторного апарату, знижується самоконтроль і в тексті перекладу виникають серйозні помилки. Саме з цієї причини режим роботи синхроністів передбачає сорокахвилинний перепочинок після 20 хвилин роботи. Це вимагає створення груп чи команд в складі 3-4 чоловік для кожної кабіни.

Відповідно до вищеназваних типів тлумачення розрізняють наступних фахових тлумачів і рівні тлумачення: 1. Послідовний тлумач (consecutive Interpreter). 2. Тлумачення гіда (Guide's Interpretation). 3. Тлумачення з аркуша (Interpretation at Sight/Off-Hand). 4. Тлумачення-нашіптування (Whispering Interpretation). 5. Синхронне тлумачення (Simultaneous Interpretation).

Окрім фахових тлумачів вирізняють також лінійних тлумачів (lineal interpreter). Лінійним тлумачем може працювати будь-хто, якщо він здатний іноземною мовою більш-менш дохідливо переповісти розмову співбесідника з іноземцем. Лінійним тлумачем може стати вчитель іноземної мови, студент, бувалий матрос, чи, як кажуть англійці, a man in the street, випадкова людина на вулиці, як, наприклад,

у випадках, коли треба показати у місті якомусь іноземцеві стадіон, ресторан, виставку тощо. Тобто, лінійний тлумач досить спрощено пояснює ті чи інші реалії іноземною мовою. Роль лінійного тлумача можуть виконувати й окремі пасажири на кораблі чи в салоні літака.

5. Перекладність

Як відомо, поняття “перекладність” трактується в науковій літературі по-різному. Інколи йдеться про принципову можливість перекладу з однієї мови на іншу, в інших випадках мається на увазі можливість знаходження еквівалента мовної одиниці вихідної мови в мові перекладу. Питання про можливість перекладу є в своїй основі питанням філософським та методологічним, яке залежить від трактування проблеми співвідношення мови і мислення.

Широко відома негативна точка зору з питання перекладності Вільгельма фон Гумбольдта, який стверджував, що всякий переклад є спробою вирішити нерозв’язну задачу, бо перекладач неминуче розіб’ється об один із двох підводних каменів, занадто точно дотримуючись оригіналу за рахунок смаку і мови власного народу, або ж своєрідності власного народу за рахунок оригіналу. Щось середнє між тим та іншим на його думку не тільки майже недосяжне, але й просто неможливе.

Якщо слідувати цій концепції, то неперекладність буде обумовлена самою природою мови, адже системи понять в різних мовах далеко не завжди тотожні. Наприклад, в українській мові розрізняють синій і блакитний кольори, а в німецькій мові існує лише одне поняття “blau”. Це ж стосується і поняття “доба”, яке відсутнє в європейських мовах. Зокрема в німецькій мові воно виражається описово – Tag und Nacht, 24 Stunden, rund um die Uhr.

Однак семантичні і граматичні розходження, які дійсно існують між мовами, не створюють нездоланного бар’єру для міжмовної комунікації і, зокрема, для перекладу. Так, наприклад, відсутність в мові перекладу відповідної граматичної форми може бути компенсована шляхом введення в текст лексичної одиниці, яка передає це значення.

Поряд з мовною неперекладністю деякими лінгвістами в якості особливої категорії розглядається “культурна неперекладність”. За цією концепцією мовне значення похідне від людського досвіду в рамках даної культури і тому пов’язане з нею. Не існує форм,

спільних для різних культур. Наприклад, в англійській і німецькій мовах застосовуються однакові слова, які при цьому можуть мати різні значення. Англійці за допомогою слова *warm* (теплий) позначають воду, яка на багато градусів холодніша, ніж та вода, яку позначають за допомогою аналогічного слова німці.

У цьому підході є частка істини, але її легко абсолютизувати. Звісно, окремі символи, тобто слова, в кожній мові є певною мірою умовними одиницями. Так, предмет, що в англійській мові позначається за допомогою слова *tree*, у французькій позначається словом *arbre*, у німецькій – *Baum*, в українській – дерево. Предмети, котрі в англійській мові позначаються словами *oakiacorns*, в українській мові відповідні словам “дуб” і “жолудь”. Важливо підкреслити: якщо окремі символи є умовними і визначеними культурою, то значення речення, складеного з цих культурно відносних символів, не є культурно відносним. Значення англійського речення *Oak trees bear acorns* точно збігається зі значенням українського речення: “На дубах ростуть жолуді”.

Зі сказаного вище може скластися враження, що практично всі мовні одиниці є перекладними, тобто, що всім змістовим одиницям мови оригіналу є еквівалентні відповідники того самого значення у кожній мові перекладу. Проте насправді багато мовних одиниць та мовних явищ не мають окремих еквівалентів у мові перекладу. Безеквівалентну лексику утворюють в основному позначення специфічних явищ місцевої національної культури.

Питання про передачу національної своєрідності оригіналу, його забарвлення, пов'язаного з національним середовищем, належить до числа тих основних проблем теорії перекладу, від яких залежить і відповідь на питання про перекладність. Найбільш яскравими виразниками національного колориту є реалії, під якими розуміються “слова, що називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального й історичного розвитку) одного народу й невластиві іншому”.

Питання про подачу й осмислення реалій дуже важливе для перекладача ще й тому, що введення реалії обумовлене, з одного боку, її місцем в оригіналі й, відповідно, її осмисленням автором, а, з іншого, засобами, якими скористається перекладач для розкриття її змісту. Оскільки реалії, як правило, не мають еквівалентів в інших мовах через відсутність у носіїв цієї мови позначуваного реалією об'єкта, і внаслідок необхідності передати поряд із предметним

значенням (семантикою) і колорит (конотацію), то їхній переклад вимагає особливого підходу.

Загальна схема прийомів передачі реалій у художньому тексті має такий вигляд: 1. Транскодування. 2. Переклад (заміни). 3. Приблизний переклад. 4. Контекстуальний переклад.

До неперекладних мовних одиниць належать також національні ідіоми, прислів'я, приказки. Як правило, такі ідіоматичні вирази передаються описово.

Таким чином, перекладність, як і неперекладність, є об'єктивно існуючими явищами, з якими доводиться стикатися кожному перекладачеві. Проблема перекладності повинна розглядатися конкретно, з урахуванням того, йдеться про текст чи про окремі його елементи. Крім того, необхідно розрізняти, з одного боку, можливість виконання вимог еквівалентності, а з іншого – можливість відповідності критеріям адекватності.

Терміни «еквівалентність» та «адекватність» здавна використовуються в перекладознавстві. Інколи в них вкладають різний зміст, інколи вони розглядаються як синоніми.

В той же час інші автори проиставляють поняття «еквівалентність» та «адекватність». На думку В.Н. Комісарова, термін «адекватний переклад» має більш широкий смисл і використовується як синонім «гарного перекладу». А термін «еквівалентність» означає для нього смислово єдність порівнюваних одиниць мови та мовлення.

Інакше розглядають співвідношення еквівалентності та адекватності К. Райс і Г. Вермеср. Еквівалентність охоплює відношення як між окремими знаками, так і між цілими текстами. Еквівалентність знаків ще не означає еквівалентність текстів, і, навпаки, еквівалентність текстів зовсім не передбачає еквівалентності всіх їх сегментів. При цьому еквівалентність текстів включає також еквівалентність культурну.

З іншого боку, адекватністю називається відповідність вибору мовних знаків на мові перекладу тому виміру вихідного тексту, який вибирається в якості основного орієнтиру процесу перекладу.

Терміни «адекватність» і «адекватний» орієнтовані на переклад як процес, тоді як «еквівалентність» і «еквівалентний» мають на увазі відношення між первинним і вторинним текстами, які виконують схожі комунікативні функції в різних культурах. На відміну від адекватності, еквівалентність орієнтована на результат і встановлюється не між словесними знаками, а між актуальними знаками як сегментами тексту.

Функціонуючи у зв'язному тексті, мовні одиниці не просто реалізують своє системне, закріплене в мові значення, але й отримують під впливом контексту та позамовної ситуації нові значення та їх відтінки. Це дає можливість учасникам процесу міжмовної комунікації описувати не лише визначені та зафіксовані ситуації, але й безкінечну кількість можливих та уявних ситуацій.

Між поняттями «еквівалентність» і «адекватність» існує ще одна принципова відмінність. Повна еквівалентність передбачає вичерпну передачу комунікативно-функціонального інваріанту вихідного тексту. Інакше кажучи, йдеться про максимальні вимоги до перекладу.

Адекватність же виходить з того, що рішення перекладача часто носить компромісний характер, і вимога адекватності носить не максимальний, а оптимальний характер. Можливі навіть випадки, коли деякі фрагменти тексту не є еквівалентними, і разом з тим, переклад в цілому виконаний адекватно. В подібних випадках йдеться про перекладність на рівні часткової еквівалентності.

ТЕМА 2. СИНТАКСИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ

Основні питання теми

1. Причини синтаксичної перебудови речення при перекладі.
2. Основні типи синтаксичної перебудови речення при перекладі.
3. Амбівалентність синтаксичних конструкцій в англійській мові.
4. Контрастивний аналіз англійського та німецького речення.

1. Причини синтаксичної перебудови речення при перекладі

В переважній більшості випадків різниця граматичного ладу в англійській та українській мовах проявляється саме в побудові речення. Як правило, порядок членів в англійському реченні є наступним: підмет, присудок, додаток, обставина. Напр., *A suburban train was derailed near London last night.*

В українській мові у порівнянні з англійською порядок слів більш вільний. Проте необхідно мати на увазі той факт, що свобода розташування членів речення в українській мові досить відносна. Порядок слів підпорядковується певним нормам і завжди виконує відповідні граматичні, смислові чи стилістичні функції.

В українській мові підмет, виражений іменником чи субстантивованою частиною мови, знаходиться зазвичай перед присудком. Проте в ряді випадків спостерігається постпозиція підмета, наприклад, в реченнях, на початку яких стоять обставини. Постпозиція підмета має місце також тоді, коли присудок виражається дієсловами, які позначають буття, становлення, протікання дії.

Обставини місця і часу можуть стояти як перед присудком, так і після нього. Якщо обставини місця і часу стоять на початку речення, то присудок, як правило, ставиться відразу ж за ними, а вже потім слідує підмет. Обставини часу і місця, які розміщені після присудка, логічно виділяються, тобто постпозиція обставин по відношенню до присудка призводить до їх смислового виділення. Саме тому обставини в українському реченні часто виносяться на перше місце, якщо на них не робиться смисловий наголос. Потім слідує присудок, а за ним підмет і додаток.

Тому при перекладі англійське речення доводиться перебудувати відповідно до синтаксичних норм української мови. Пор., *А*

press conference was recently held in London. – Нещодавно в Лондоні відбулася прес-конференція. A boy came into the room. – В кімнату увійшов хлопчик.

Перебудова речення також буває необхідною через неспівпадіння типів присудка в англійській та українській мовах. Наприклад, складений присудок з дієсловом-зв'язкою to be в перекладі замінюється простим присудком, при цьому іменна частина перекладається: He was loath to come. Він прийшов неохоче. Traffic was in chaos. Транспортний рух був повністю порушений.

Дієслово «бути»/to be в теперішньому часі в українській мові, як правило, випускається. Але в науковій, офіційній чи газетно-публіцистичній літературі воно часто перекладається словами «входити», «виявлятися», «знаходитись», «належати», «складати», тощо. Напр., The terrestrial globe is a member of the solar system. Земна куля належить до сонячної системи.

Перебудови вимагають і речення зі зворотами there is, there are. Конструкція з початковим there завжди повідомляє щось нове про предмет чи явище, про його наявність чи відсутність, тому існує можливість її перекладу простим дієслівним присудком в залежності від контексту. Напр., There was Penelope flying after me like mad. Я озирнувся і побачив Пенелопу, яка летіла за мною, немов навіжена.

При перекладі речень, які починаються з цього звороту, на перше місце ставиться обставина місця чи часу, а складений присудок випускається, або замінюється простим. Напр., There were differing views yesterday about the procedure which will rule today's discussion. Вчора висловлювалися різні точки зору стосовно процедури, під знаком якої буде проходити сьогоднішнє обговорення питання.

Особливий тип присудка в англійській мові являє собою так званий «фразовий присудок»(group-verbpredicate), який утворюється із сполучень найбільш вживаних дієслів (to have, to take, to give, to get) з іменником. Присудок цього типу звичайно перекладається на українську мову простим дієслівним присудком, але інколи доводиться додавати слово, яке передає значення іменної частини фразового присудка. Напр., He had a wash and a smoke. Він вмився і викуриў цигарку. He gave the coat a brush and a shake. Він почистив пальто щіткою і витрусив його.

Синтаксична перебудова часто вимагається при перекладі речень з інверсією, тобто зворотним порядком слів. В англійській мові на відміну від української інверсія виступає дуже яскравим

емфатичним (виразним) засобом, тому при перекладі, щоб зберегти виразність, часто доводиться використовувати якийсь інший емфатичний засіб, наприклад, додавати слово: Reductions there have been. Скорочення дійсно мали місце.

Перебудова складного речення інколи зумовлюється тим, що в українській мові логічний зв'язок елементів речення вимагає іншого порядку слів, ніж в англійській. Напр., He started back and fell against the railings, trembling as he looked up. – Глянувши вгору він відсахнувся і, тремтячи всім тілом, притулився до огорожі.

В англійському варіанті підрядне речення стоїть після головного, що є небажаним в українській мові, де домінує логічний зв'язок і підрядне речення стоїть перед головним, тому що воно виражає причину, а не наслідок.

Необхідно також вказати на те, що в англійській мові в підрядному реченні, яке передує головному, підмет часто виражається займенником, а в головному – іменником. Напр., When she entered the room, the teacher saw the students writing.

В українській мові це логічно неможливо, адже якщо в перекладі зберегти займенник в якості підмета в першому реченні, а іменник в другому, то може виникнути враження, що мова йде про двох осіб: ...коли вона увійшла до кімнати, вчителька побачила. Це пояснюється тим, що в англійській мові домінує синтаксичний принцип: займенник є підметом підрядного речення, а іменник – головного. В українській мові іменник є підметом того речення, яке стоїть першим, незалежно від того, головне це чи підрядне: Коли вчителька увійшла в клас, вона побачила, що учні пишуть.

2. Основні типи синтаксичної перебудови речення при перекладі

Загалом можна виділити наступні основні типи перебудови синтаксичної структури англійського речення при перекладі українською:

1. Заміна пасивного стану активним:

He was met by his sister. Його зустріла сестра.

He was given money. Йому дали грошей.

I was offered another post. Мені запропонували нову посаду.

Visitors are requested to leave their coats in the cloak-room.

Відвідувачів просять залишати верхній одяг в гардеробі.

2. Заміна підмета обставиною:

The crash killed 106 people. В результаті авіакатастрофи загинуло 106 чоловік.

Chapter 8 discusses some general considerations with regard to semantic structure.

У 8-й главі розглядаються деякі загальні міркування стосовно семантичної структури.

The little town of Clay-Cross today witnessed a massive demonstration.

Сьогодні в невеличкому містечку Клей-Крос відбулась масова демонстрація.

3. Заміна простого речення складним:

а) структурні розходження

I like watching her dance. Я люблю спостерігати, як вона танцює.

I never even once saw him brush his teeth. Я не бачив, щоб він чистив зуби.

б) стилістичні причини

They looked sort of poor. Видно було, що вони досить-таки бідні.

4. Об'єднання двох простих речень в одне складне:

That was a long time ago. It seemed like fifty years ago.

Це було давно – здавалось пройшло вже років 50.

The only thing that worried me was our front door. It creaks like a bastard.

Мене одне турбувало – наші парадні двері рипіли як скажені.

5. Заміна складного речення простим:

It was pretty nice to get back to my room, after I left old Spencer.

Приємно було після старого Спенсера опинитись у своїй кімнаті.

It was so dark I couldn't see her. В темряві я не міг її розгледіти.

6. Заміна головного речення підрядним і навпаки:

While I was eating my eggs, these two nuns with suitcases and all... came in. Я їв яєчню, коли зайшли дві монашки з валізами і сумками.

7. Заміна підрядності сурядністю:

(На відміну від англійської, для української мови, особливо для розмовної, характерним є переважне вживання сурядних конструкцій.)

I didn't sleep too long, because I think it was only around ten o'clock when I woke up. I felt pretty hungry as soon as I had a cigarette. Спав я недовго, здається була 10, коли я прокинувся. Випалив сигарету і відразу відчув, як я зголоднів.

8. Заміна сполучникового зв'язку безсполучниковим:

(Для розмовної української мови більш характерним є безсполучниковий зв'язок.)

It was hot as hell and the windows were all steamy. Спека була пекельна, всі вікна спітніли.

After I made the date with old Sally, I got out of bed and get dressed and packed my bag. Домовився з Саллі, потім піднявся, одягнувся, зібрав валізу.

Необхідно підкреслити, що ці типи перебудови синтаксичної структури речення на практиці в «чистому вигляді» зустрічаються рідко. Зазвичай вони сполучаються один з одним, набираючи характеру складних трансформацій. Приміром, в наступному прикладі заміна підрядності сурядністю поєднується з трансформацією складного речення в просте з однорідними присудками:

Stradlater kept whistling «Song of India» while he shaved. Стредлейтер голився і насвистував «Індійську пісню».

Розглянемо ще один приклад комплексної лексико-граматичної трансформації.

At that moment the door was opened by the maid.

Варіант «В цей момент двері були відчинені покоївкою» є стилістично неприйнятним, оскільки в англійській мові пасивний стан є стилістично нейтральним, на відміну від української, де він вживається набагато рідше і обмежений сферою книжно-писемного мовлення, переважно офіційного і наукового жанру. З огляду на це перекладач переклав його наступним чином: Двері відчинились і заглянула покоївка. Таким чином, були здійснені наступні трансформації:

1. Просте речення замінюється складним.
2. Підрядність замінюється сурядністю.
3. Складений присудок замінюється простим: wasopened – відчинились.
4. Додаток з by замінюється підметом.
5. Додається слово – заглянула.
6. Вилучаються слова – at that moment.

3. Амбівалентність синтаксичних конструкцій в англійській мові

В ході історичного розвитку деякі синтаксичні структури англійської мови отримали подвійну функцію, причому ці функції часто протилежні одна одній, тобто амбівалентні. Їх смислове значення

розкривається залежно від контексту, проте не завжди буває легко встановити в якій саме функції використана дана структура. Наприклад, в якому значенні – в модальному чи немодальному – вживається сполучення «дієслово to be плюс інфінітив»: He was the first to speak – Він повинен був виступати першим чи Він виступав першим.

Для ілюстрації розпливчості англійського синтаксису можна навести фразу О.Єсперсена: «He swore the day he was born», яку можна перекласти: Він прокляв той день, коли він з'явився на світ і Він вилаявся в той день, коли народився.

В наступному реченні інфінітивний зворот може виражати значення мети і результату: He went to the United States never to return – Він поїхав до США, щоб залишитись там назавжди і Він поїхав в США і залишився там назавжди.

Риси амбівалентності спостерігаються і в синтаксисі однорідних членів речення. В англійському реченні з однорідними присудками часто налічується лише один формальний підмет чи один додаток, тоді як насправді на увазі мають декілька. Так, в реченні: Some blame it on television, or the weather, or bad films, or slimmer purses, цілком очевидно, що someone на увазі різних людей, і в перекладі необхідно зробити таке розмежування: Одні звинувачують в цьому телебачення, другі – погану погоду, треті – погані фільми, четверті – пусті гаманці.

Особливо підступною конструкцією англійського синтаксису, на думку Я.І.Рецкера, є так званий порівняльний зворот з формальним значенням рівності, який, як показав професор А.В. Кунін, є фразеологічною одиницею і функціонує в якості інтенсифікатора прикметника. Переклад фразеологічного підсилювача як порівняння рівності призводить до грубих помилок. Пор., In 1891, it was a flourishing institution, perhaps less restrictive as before, but still as smart and aristocratic as any club in London. – У 1891 році це був процвітаючий заклад, можливо з менш обмеженим входом, чим раніше, але такий же елегантний і в повному смислі аристократичний, як і будь-який інший клуб в Лондоні.

Цілком очевидно, що далеко не всі клуби в Лондоні можуть бути названі аристократичними. Тому правильний переклад – один з самих аристократичних клубів.

Наведений вище приклад помилкового перекладу засвідчує, що функція і смислове значення даної конструкції визначаються екстралінгвістичним контекстом.

Таким чином, амбівалентність деяких синтаксичних структур англійської мови може ввести в оману недосвідченого перекладача.

4. Контрастивний аналіз англійського та німецького речення

Контрастивний аналіз (КА) при перекладі є засобом привернення уваги до розбіжностей на семантичному і синтаксичному рівнях, до їх усвідомлення та подолання. Вибираючи матеріал для перекладу необхідно надавати перевагу нейтральній прозі.

Можна порівнювати існуючі переклади з оригіналом. Текст на рідній мові містить всю інформацію, яку необхідно передати. Кожне висловлювання, наприклад речення, потім необхідно розчленувати на складові частини, на елементи значення чи «компоненти речення», які можуть складатися з окремих слів, словосполучень чи дієслівних сполук типу *putupwith* «миритися з ч.н.» (*He/putupwith/it*), які утворюють лексичний комплекс, що виступає як семантична одиниця, і які можуть відповідати одній лексичній одиниці в іншій мові. Проілюструємо цей етап аналізу за допомогою наступного речення:

Англ. *The measures / were announced /at the EFTA meeting in Geneva / during the early hours of yesterday morning.*

Про прийняті заходи було повідомлено вчора рано вранці на нараді членів ЕАСТ в Женеві.

Нім. *Die Maßnahmen / wurden / gestern in den frühen Morgenstunden / auf der Tagung der EFTA in Genf / angekündigt.*

Після аналізу по складових елементах можна переходити до зіставлення формальної і семантичної структури оригіналу і перекладу.

Значення слів треба розчленувати на компоненти. Недостатньо сказати, що А «відповідає» В, тому що А і С однієї мови можуть відповідати В іншої мови. В німецькій мові два слова – *Kopf* і *Haupt* – позначають частину тіла, яка в англійській називається *head* «голова», але кожне з цих німецьких слів має специфічні конотації, які визначають їх дистрибуцію, тобто контекст. І *Kopf*, і *Haupt* позначають частину людського тіла, проте *Kopf* також пов'язується з інтелектуальними здібностями, внаслідок чого може вживатися в метафоричному значенні в таких контекстах як *ein gescheiter Kopf* «розумна голова», *er behielt einen klaren Kopf* «У нього ясна голова/розум», де вживання слова *Haupt* неможливе. Тому ці слова не є взаємно замінними. Розглядаючи значення слова, ми повинні звертати увагу як на

те, що це слово позначає, так і на те, які конотації з ним пов'язані, тобто які асоціації воно викликає, і можливі контексти його вживання.

Наступний приклад може пролити світло на те, як відбувається контрастивний аналіз:

Англ.: The boy / found / a fat wallet / in the street / yesterday.

Вчора на вулиці хлопчик знайшов товстий гаманець.

Нім. Der Junge / hat / gestern / auf der Straße / eine dicke Brieftasche / gefunden.

Der Junge / fand / gestern / auf der Straße / eine dicke Brieftasche.

Der Junge / hat / gestern / eine dicke Brieftasche / auf der Straße / gefunden.

Der Junge / fand gestern / eine dicke Brieftasche / auf der Straße.

Gestern / hat / der Junge / eine dicke Brieftasche / auf der Straße / gefunden.

Gestern / fand / der Junge / eine dicke Brieftasche / auf der Straße.

Eine dicke Brieftasche / hat der Junge / gestern / auf der Straße gefunden.

Eine dicke Brieftasche / fand / der Junge / gestern / auf der Straße.

Auf der Straße / hat / der Junge / gestern / eine dicke Brieftasche / gefunden.

Auf der Straße / fand / der Junge / gestern / eine dicke Brieftasche.

В англійському простому розповідному реченні – на відміну від питання чи підрядного речення – ми маємо прямий порядок слів «підмет – присудок – додаток». Відхилення від такого порядку слів зустрічаються дуже рідко. Місце підмета boy «хлопчик» перед присудком синтаксично значиме; воно визначає роль слова в реченні як граматичного підмета. Перестановка місцями boy «хлопчик» і wallet «гаманець» призвела б до нонсенсу. Обставини розташовані в реченні звичним чином, тобто обставина місця перед обставиною часу. Обставина «yesterday» «вчора» може бути перенесена на початок речення.

В німецьких відповідниках особова форма дієслова займає другу позицію в реченні, незалежно від того, яким чином трансформується речення. Звичний англійський порядок слів «підмет – присудок – додаток» для німецької мови необов'язковий. Будь який інший член речення може передувати підмету в початковій позиції. Завдяки наявності флексій підмет і додаток можуть мінятися місцями. Зворотний порядок слів не відобразиться на відношеннях між підметом, присудком і додатком, він спричинить лише зсув у емпізі, тобто It

was a fat wallet the boy found букв. «Те, що хлопчик знайшов, було товстим гаманцем». Порядок слів в англійському реченні виконує синтаксичну функцію; в німецькій мові його функція полягає в тому, щоб визначати порівняльну значимість складових елементів думки. Порядок слів в перших шести німецьких реченнях може бути названий «нейтральним», тобто жоден член речення особливим чином не виділяється. Порядок слів в наступних чотирьох реченнях може бути названий «експресивним»; початковий елемент в них виділений особливо. В англійському реченні граматичний підмет намагається займати початкову позицію.

В німецьких реченнях порядок обставин прямо протилежний звичному англійському порядку слів. Це відповідає основній тенденції німецького порядку слів: чим більш значимий член речення і чим тісніший його зв'язок з присудком, тим ближче до кінця речення він розташований. Для багатьох дієслів, наприклад дієслів руху, обставина місця є необхідним додатком дієслова, напр.: Er fährt im Sommer mit seiner Frau nach München «Влітку він їде з дружиною в Мюнхен». Навіть якщо вона не є необхідним дієслівним додатком, обставина місця намагається розташовуватися в кінці речення, напр.: Er hat gestern den ganzen Tag im Büro gearbeitet «Вчора він весь день пропрацював в конторі». Так само як і в англійській мові, обставини часу можуть займати в німецькій початкову позицію, напр.: Gestern hat er den ganzen Tag im Büro gearbeitet. «Вчора він працював в конторі цілий день».

Розчленувавши обране речення на складові частини, або «компоненти речення», ми можемо перейти до аналізу і порівняння структур самих цих елементів. Ми помічаємо, що англійському прикметнику fat «товстий» в словосполученні a fat wallet «товстий гаманець» відповідає в німецькому реченні dick, eine dicke Brieftasche. Німецький прикметник dick може бути без обмежень застосований по відношенню до предметів і людей: ein dicker Mann «товстий чоловік», ein dickes Buch «товста книга». Англійський прикметник fat зазвичай вживається стосовно людей, а thick стосовно предметів. В наведеному реченні прикметник сполучується зі словом «wallet» гаманець, тобто позначає предмет і несе конотацію «багатий змістом», яку він має в словосполученні fat land «багатий ґрунт». В німецькому перекладі ця конотація імпліцитно наявна у виразі eine dicke Brieftasche і немає необхідності виражати її особливими формальними засобами. Прикметники fat, thick, dick розрізняються дистрибуцією і обсягом

колокації. Прикметники wide «широкий» і weit також розрізняються колокацією: a wide square «широка площа» - ein weiter Platz: a wide plane «широка рівнина» – eine weite Ebene, a wide hole «широка діра» – ein weites Loch, проте a wide plank «широка дошка» передається німецьким ein breites Brett.

Англійський прикметник wide може сполучуватися з назвами твердих предметів, а німецький weit не може. Деякі прикметники можуть сполучатися лише з певними іменниками, а в деяких дієслів спостерігається обмежений набір підметів чи додатків. Відхилення від цих звичних «умов вжитку» можуть створювати особливий ефект: anaged oak «старий дуб», букв. «престарілий дуб» – eine bejahrte Eiche. Наявність звичних колокацій служить джерелом метафори. Метафора припиняє своє існування, коли ми перестаємо усвідомлювати, що стався перенос з однієї сфери в іншу, тобто коли слово отримує нову звичну колокацію.

ТЕМА 3. МОРФОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ

Основні питання теми

1. Різниця у складі граматичних категорій частин мови і засобах їх вираження в англійській та українській мовах та її врахування при перекладі.

1. Різниця у складі граматичних категорій частин мови і засобах їх вираження в англійській та українській мовах та її врахування при перекладі.

Попри той факт, що англійська та українська мови відносяться до індоєвропейської мовної групи, типологія їх морфологічних систем в результаті своєрідного історичного розвитку різко відрізняється одна від одної. Перш за все це можна прослідкувати на морфологічній структурі слів обох мов та різниці в складі граматичних категорій частин мови і засобах їх вираження.

Зокрема, в українській та англійській мовах часто не співпадає вживання однини та множини іменників. Напр., *A finely written novel about the lives and struggles of the people of Ukraine.* – Прекрасно написаний роман про життя та боротьбу народу України.

В українській мові слово «боротьба» взагалі не має форми множини, а слово «життя» в його широкому значенні не вживається в множині.

Якщо для правильного вираження думки множина є необхідною, тоді перекладачеві доводиться додавати відповідне слово у множині. Так, напр., доводиться чинити при перекладі таких англійських слів у множині, як *industries, policies* – галузі промисловості, різні політичні напрямки/течії і т.п.

Часто спостерігається зворотне явище, коли англійському іменнику в однині відповідає український іменник у множині. Так, для англійської мови, на відміну від української, властиве вживання в однині таких слів, як *eye, lip, ear, cheek, hand, foot.*

Her cheek blanched – Її щоки зблідли.

Young Jolyon's eye twinkled – В очах молодого Джоліана спалахнув вогник.

Your lip is trembling and what is there upon your cheek? – У вас тремтять губи, і що це там у вас на щоці?

В українській мові подібне вживання зустрічається дуже рідко, пор., прислів'я «губа не дура».

Інколи англійський абстрактний іменник, який не має множини, перекладається укр. конкретним іменником у множині. Напр., *The war plans of imperialism.* – Воєнні плани імперіалістів.

В ряді інших випадків передача однини множиною диктується іншими причинами. Так, займенник *every* в англійській мові сполучується лише з іменником в однині, а в українській мові йому, як правило, відповідає займенник у множині. Напр., *World public opinion have very reason to believe...* – У світової громадськості є всі підстави вважати...

В англійській та українській мовах існує логічне поняття означеності та неозначеності, яке в англійській мові передається за допомогою артикля, а в українській за допомогою різних мовних засобів. Наведемо декілька характерних прикладів.

He had not an enemy on earth. – У нього не було жодного ворога на світі.

В даному випадку неозначений артикль виступає у своєму історичному значенні «один».

She is a Mrs. Erlynne. – Це така собі (якась) місіс Ерлін.

В цьому випадку неозначений артикль має значення «якийсь».

У наступному прикладі неозначений артикль виступає в класифікуючій функції:

The only sensible solution is a peace which would give the Ukrainian people the freedom they desire. – Єдине розумне рішення – це встановлення такого миру, який би дав українському народу омріяну свободу.

Неозначений артикль може вживатись у значенні неозначеного займенника *any*, напр., *the friendly recommendation of a foreign government...* – дружні рекомендації будь-якого іноземного уряду.

Неозначений артикль вимагає передачі при перекладі також тоді, коли він стоїть перед власними іменами, які вжиті метонімічно. Напр., *This was a Guernica, a Coventry, a Lidice.* – Це було повторенням Герніки, Ковентрі, Лідіце (Це була нова Герніка, нове Ковентрі, нове Лідіце).

В ряді випадків передачі в перекладі потребує також значення означеного артикля. Напр., *The Europe she (England) had helped to reshape after Waterloo crumbled before her eyes.* – Та Європа, яку вона допомогла переформувати після Ватерлоо, впала в неї на очі.

В даному випадку означений артикль виконує функцію вказівного займенника і має при цьому емфатичне значення.

ПЕРЕКЛАД АРТИКЛЯ

Означений артикль (The Definite Article)

Залежно від своєї функції в реченні, означений артикль може перекладатися українською різними способами, зокрема:

1) Вказівним займенником цей, ця, це, ці:

The thought was fire in him. – Ця думка пекла його, немов вогонь.

What his sister has seen in the man was beyond him. – Що його сестра знайшла у цьому чоловікові, він не міг збагнути.

2) Вказівним займенником такий, така, той, та, ті, той самий, такий самий:

The fellow behind us in the crowd was talking again. – Той самий хлопець із натовпу позад нас тепер озвався знову.

He was amazed at the man's sympathy with the life and his incisive psychology. – Його вразила та любов цієї людини до життя і її психологічне проникнення.

3) Присвійним займенником його, її, їхні, свій, своя, своє:

The room was situated over the laundry. – Його кімната знаходилась над пральнею.

Why don't you eat? – he demanded, as Martin dipped dolefully into the cold, half cooked oatmeal mush. – Чому ти не їси? – запитав він, бачачи, як неохоче Мартін копирсає свою недоварену вівсяну кашу.

4) Ідентифікуючим займенником весь, вся, все, цілий:

He looked up, and it seemed that the room was lifting. – Він підвів голову і йому здалося, що вся кімната ходить ходором.

5) Відносним займенником який, яка, яке, які:

She did not know the actual fire of love. – Вона не знала, яке то справжнє кохання.

6) Неозначеним займенником якийсь, якась, якесь, певний:

For the moment the great gulf that separated them then was bridged. – На якусь мить, через велику безодню, що розділяла їх, був наведений міст.

7) Ідентифікуючим атрибутивним займенником сам, сам собою, інший, інша:

But the man did not seem to know of the content of the great mind. – Та очевидно, сам бібліотекар нічого не знав про творчість цієї великої голови.

The toil meant nothing to him. – Сама собою праця нічого не важила для нього.

8) Прикметником чи прикметниковим партиципом (дієприкметником):

Marten Eden did not go out to hunt for a job in the morning. - М. Іден не пішов наступного ранку шукати роботу.

He had worked the day before in the basement and the money had been kept all the time. – Напередодні він також працював у підвалі фабрики і ще не витратив зароблені гроші.

9) Партиципом (дієприкметником):

But the story was grand just the same, perfectly grand. - А так це оповідання чудове, просто чудове.

The man above us was talking to several persons I the crowd. - А той чоловік над нами огризався долюдей з натовпу.

10) В багатьох випадках означений артикль може вказувати на тематичну функцію іменника, яка сигналізується його початковою позицією в реченні:

The old man stared at the open door. – Старий з острахом дивився на прочинені двері.

The night was getting colder and more raw all the time. – А ніч все холоднішала і ставала щодалі вологішою.

The dog had gone back to his slow, spiritless barking. – Тут собака заходився знову спроквола і неохоче погавкувати.

Переклад неозначеного артикля (The indefinite article)

The most frequent and common of his meanings can be expressed in one of the following ways:

1) By the cardinal numeral один (одна, одне):

He said something about a schooner that's getting ready to go off. – Він тут розповідав щось про одну шхуну, яка готується відпливати.

2) In some contexts the indefinite article may acquire a lexical meaning which corresponds either to the Ukrainian cardinal numeral один, to the ordinal numeral перший or to the indefinite pronoun якийсь (якась, якась). In this sentence any of the above-given substitutes may be quite faithful.

It was only for a moment. – Це тривало тільки одну/якусь мить.

3) By the indefinite pronoun якийсь, only without the attendant meanings of the cardinal or the ordinal numerals:

He saw her come down the aisle, with Artur and a strange young man. – Він бачив як вона пройшла партером у супроводі Артура і ще якогось незнайомого молодика.

Sometimes she noted an unusual brightness in his eyes. – Часом вона помічала якийсь особливий блиск в його очах.

4) When the lexically meaningful indefinite article precedes the noun under logical stress, it functions as the demonstrative pronoun , which is translated into Ukrainian as цей, ця, це:

This was his programme for a week. – Це була його програма на цей тиждень.

Here was a man who could do anything. – Ця людина здатна на все.

How can a man write so badly? – Як може ця людина писати так погано?

5) As one of the possessive pronouns (according to their contextual meaning):

When she returned with the grammar, she drew a chair near his. – Коли вона повернулася з граматикою, вона присунула свій стілець до його стільця.

6) As a negative pronoun жоден, when the determined noun is preceded by the negative particle not:

You were not following a word. – Ви не чули жодного слова.

He hadn't a penny. – Він не мав жодного пенні /ані пенні.

7) As the relative adjective which is lexically equivalent in the sentences below to the Ukrainian identifying pronoun весь (вся, все):

Martin rented a typewriter and spent a day mastering the machine. – Мартін узяв напрокат друкарську машинку і цілий (увесь) день вчився друкувати на ній.

8) More common in Ukrainian contextual substitutes for the lexically meaningful indefinite article are, however, different relative adjectives, the most often used being справжній:

It is sweet to feel that you are really and truly a woman. – Приємно відчувати себе справжньою жінкою.

9) The contextual meaning of the indefinite article may sometimes be expressed in Ukrainian through different adverbs:

There is a great difference. – Це зовсім інша річ.

10) or through different contextual substitutes:

He was not to remain a sailor. – Бо ж він не буде простим собі матросом.

What a lovely day! – Який же гарний день!

NOTE: Apart from the above – cited contextual meanings of the definite and the indefinite articles there may be some other ones. The pity of it! The pity of it! – Як жаль! А шкода! Дуже шкода!

The rheme, the new notional element in the utterance is more frequently indicated in English by the indefinite article determining the noun in the initial position. When translated into Ukrainian the thematic noun occupies a terminating position in the sentence.

A dog growled in one of the yards as men went by. – Коли чоловіки проходили повз один з будинків, у його дворі загарчав собака.

A light fog began to drift through the air. – У повітрі потяглися легенькі пасма туману.

Розходження між українською та англійською мовами спостерігається також у вживанні особових, присвійних та неозначених займенників. Вживання українських займенників у перекладі часто визначається специфікою англійського дієслова чи дієслівної конструкції. Наприклад.: He has a large family. – У нього велика родина. I am told. – Мені сказали. She was expected. – На неї чекали. He was sent for. – За ним послали.

Із особових займенників найбільшу трудність при перекладі являє собою займенник *it*, який виконує різні функції. Коли він виступає в своїй основній функції особового займенника, тоді він перекладається українськими займенниками «він», «вона», «воно» відповідно.

В безособових зворотах «*it is known*», «*it seems*», «*it is essential*» *it* перекладається неозначено-особовим зворотом зі словами «як відомо», «очевидно», «дуже важливо».

У перекладачів-початківців часом виникають труднощі при перекладі займенника *it* у конструкції зі вступним *it*, типу: *It is hard to judge by his first book*, де воно не перекладається – Важко судити по його першій книзі.

В англійській мові перед назвою частин тіла, предметів одягу, тощо часто вживаються присвійні займенники. Збереження подібних займенників в перекладі було б зайвим, або ж неможливим, оскільки це б суперечило нормам української мови. Пор., *He lighted his pipe and took the paper*. – Він запалив люльку і взяв газету. *She smiled through her tears*. – Вона посміхнулася крізь сльози.

Речення з підметом, вираженим неозначеним займенником *one*, часто перекладаються українськими неозначено-особовими

реченнями. Напр., At a table outside one of the cafes one can sip a glass of Jurawine and watch the modern traffic pass against the décor that has scarcely altered in six hundred years. – Сидячи за столиком перед одним із чисельних кафе, можна випити склянку місцевого вина, спостерігаючи як сучасні машини линуть мимо середньовічних будинків, які майже не змінилися за останні 600 років.

Певні труднощі виникають при передачі даного займенника, коли він вживається для уникнення повтору іменника. Напр., The colonial record was one of repression. В українській мові неозначені займенники в подібній функції не вживаються, тому в перекладі доводиться вдаватися до повтору іменника: Історія колоніалізму – це історія пригноблення народів.

Займенник *what* може вживатися як у функції додатка, так і підмета. Наприклад, в якості додатка: Doctor Edith Summerskill was shocked by what she saw at Kyiv. – Доктор Едіт Самерскіл була шокована тим, що вона побачила в Києві.

І в якості підмета: What is claimed to be the first Indian rhinoceros born in captivity was at Basle Zoo in September. – Перший, як стверджують, індійський носоріг, який народився в неволі, з'явився на світ в Базельському зоопарку.

В даному випадку англійський займенник *what* лексично не відображений в перекладі через повну перебудову речення. Подібним чином *what* не передається і в тих випадках, коли англійське речення містить емфазу, передача якої є важливішою в перекладі: What is more important is the principle of the decision. – Але важливішим є сам принцип вирішення питання.

Значні труднощі виникають при перекладі прикметників через різницю в сполучуваності, вживанні та структурні особливості англійських та українських прикметників.

Сполучуваність прикметників з іменником носить в кожній мові особливий характер. Часто один і той же прикметник в англійській мові сполучується з рядом різних іменників, тоді як в українській мові в подібних сполученнях вживаються різні прикметники, і, навпаки. Напр., «сильний мороз» – a bitter cold, «сильний дощ» – a heavy downpour, «сильний головний біль» – a bad headache, «груба помилка» – a bad mistake, «невдалий жарт» – a bad joke.

В деяких випадках англійський прикметник, який має повну відповідність в українській мові, тим не менше вимагає при перекладі заміни. Наприклад, прикметнику *public* відповідають українські

прикметники «громадський», «суспільний», «публічний»: public career – суспільна кар’єра, public opinion – громадська думка, public scandal – публічний скандал. Проте в словосполученні loud public applause він буде перекладатися прикметником «загальний».

Труднощі в перекладі англійських прикметників полягають ще й в тому, що в ряді випадків синтаксично вони виражають атрибутивні, а за змістом – адвербіальні відношення. Напр., Frost was succeeded by a rapid thaw. – Мороз швидко змінився відлигою. At the age of eighteen Charles earned an honest living. – У 18-літньому віці Чарльз чесно заробляв собі на життя.

В багатьох випадках вживання англійського прикметника не відповідає українському. Особливо це проявляється у вживанні прикметників, які позначають географічні назви. Напр., Western ministers – міністри західних країн. Australian prosperity was followed by a slump. – За економічним розквітом Австралії наступила криза.

Часто в перекладі не вдається передати структурні особливості англійських складених прикметників.

Значні труднощі при перекладі виникають також при передачі безособових форм дієслова – герундія, дієприкметника, інфінітива. Герундій передається на українську мову іменником чи дієсловом, а герундіальний зворот підрядним реченням. Напр., He advocated using this method. - Він виступав за використання цього методу. He insists on the contract being signed immediately. – Він наполягає на тому, щоб контракт був підписаний негайно.

Дієприкметник вживається в англійській мові набагато частіше ніж в українській. Проблеми при перекладі спричинює різниця в формах та вживанні в обох мовах. Напр., He sat writing. – Він сидів і писав. Agatha having stayed in with a cold, he had been to service by himself. - Оскільки Агата через застуду залишилась вдома, він пішов до церкви один.

Інфінітив в англійській мові має ряд функцій не властивих інфінітиву в українській мові. Крім того, деякі форми інфінітива Continuous I Perfect не мають відповідностей в українській мові. Саме тому переклад конструкцій з інфінітивом вимагає особливої уваги.

The chairman wanted the members of the commission to consider the report. – Голова комісії хотів, щоб її члени вивчили доповідь.

Three British fishing boats are reported to be missing. – Повідомляють, що три англійські рибальські човни пропали безвісти.

Pritt to defend Macharia. – Прітт буде захищати Мачарію.

I have closed the window for you not do catch cold. – Я зачинив вікно, щоб ви не застудились.

На завершення необхідно розглянути проблеми перекладу так званих адвербіальних дієслів, які можна розділити на дві групи. До першої належать такі дієслова, в значенні яких міститься значення супутних обставин способу дії. Напр., He stared at the boy. – Він пильно дивився на хлопчика. She whirled and glared at him. – Вона різко повернулася і злобно глянула на нього.

До другої групи належать дієслова, які отримують адвербіальне значення тільки в сполученні з іменником з прийменником чи без нього. В перекладі вони передаються дієсловом, що позначає дію і обставиною, яка виражає спосіб дії, чи двома дієсловами:

The child cried itself to sleep. – Дитина плакала, поки не заснула.

They were bullied into submission. – Грубий тиск примусив їх підкоритися.

Розглядаючи переклад сполучників, слід мати на увазі, що деякі темпоральні сполучники можуть виражати ще й інші обставинні відношення. Особливо це стосується сполучника while. Цей сполучник має допустове значення і вимагає перекладу сполучником «хоча». Напр., In Paris the prolonged talk sended with a joint communiqué which, while claiming some agreements, admitted differences. – Тривалі переговори, які проходили в Парижі, закінчились опублікуванням спільного комюніке, яке, хоча і стверджує, що мається певна спільність думок, в той же час визнає і наявність суперечностей.

Заперечний сполучник nor, який часто стоїть на початку нового речення, як правило, передається перекладі заперечною часткою перед дієсловом-присудком чи іншим членом речення, а не заперечним сполучником. Напр., Nor are these good developments the only results of the peace campaign. – І ці сприятливі події є не єдиним результатом кампанії боротьби за мир.

Сполучник unless виступає одночасно в якості умовного і заперечного. В українській мові йому відповідають два слова – сполучник «якщо» і заперечення «не», яке завжди відноситься до дієслова-присудка. Напр., Unless the Ukrainian people acts now, still greater crimes will follow. – Якщо український народ не виступить зараз, наступлять ще страшніші злочини.

Майже всі розглянуті вище проблеми підводять до питання про необхідність заміни частин мови при перекладі, яка пояснюється цілим рядом причин.

ТЕМА 4. ЛЕКСИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ

Основні питання теми

1. Причини лексичних труднощів перекладу.
2. Способи перекладу безеквівалентної лексики.
3. Переклад інтернаціональної лексики.
4. «Хибні друзі» перекладача.

1. Причини лексичних труднощів перекладу

Одним із основних і найбільш складних завдань перекладу є правильний вибір слова для повної передачі значення слова оригіналу в перекладному тексті. Складність цього завдання обумовлюється багатогранною природою слова і його семантичним багатством.

Є слова, значення яких в обох мовах майже повністю співпадає. Так, англійським чи німецьким словам book/Buch, mountain/Berg, river/Fluss, cold/kalt, tosleep/schlafen, tosleep/sprechen майже повністю відповідають українські слова книжка, гора, річка, холодний, спати, говорити. Проте більшість слів далеко не співпадає за своїм значенням. Наприклад, українському слову стіл в англійській та німецькій мовах будуть відповідати різні слова: table, bureau, room, office, department, capital, court, meal в англійській та Tisch, Amt, Meldeamt, Platte (Drehplatte), Behörde (Meldebehörde), Küche (vegetarische Küche) в німецькій.

Часто одному слову в українській мові в англійській та німецькій мовах відповідають складене слово чи ціле словосполучення. Наприклад, карусель – merry-go-round, нероба – ne'er-do-well, нім. Müßiggänger, Nichtstuer, і навпаки, пильно дивитись – tostare, j-nanstarren.

Фрази також багатозначні, пор.: hot air – 1) гаряче повітря і 2) базікання; volumecontrol – 1) перевірка об'єму і 2) регулятор звучання; swimmingpool – 1) плавальний басейн, 2) гомогенний реактор. Тому речення «They were regularly tested in the swimming pool after work» буде перекладатися «Готові вироби періодично випробовувались в гомогенному реакторі», а не як переклала одна перекладачка: «Після роботи вони регулярно складали норми з плавання у басейні».

Як відомо, слово виражає поняття про предмет чи явище дійсності сукупністю своїх форм і значень. Значення слова не слід ототожнювати з його сполучуваністю. Часто навіть таке однозначне англійське слово, яке має відповідність в українській мові, завдяки широті свого значення може відрізнятись від вживання відповідного українського слова, внаслідок чого воно перекладається українською різними словами. Пор., напр., вживання англійського слова «young» та українського «молодий».

A young man – молода людина; молода картопля/вино/сир – newpotatoes, wine, cheese;

A young child – маленька дитина; young country - нова держава;

Young in crime – недосвідчений злочинець; a young grass – зелена трава

The night was young – Був початок ночі.

В кожній мові існує велика кількість традиційних сполучень слів, збереження яких в перекладі призвело б до буквального перекладу. Напр., великі надії –high hopes, trains run – потяги ходять, заварити чай – to make tea, a fly stood on my hand – муха сіла мені на руку, like one/twelve o'clock– не перша/дванадцята година, а швидко, миттю, прожогом; a cricked stick throws a crooked shadow – не крива палиця кидає криву тінь, а – який батько, такий син; can the leopard change his spots? – горбатого могила виправить.

Завдання перекладача полягає в тому, щоб підшукати потрібне слово, яке було б адекватне англійському, тобто мало б те саме значення, однакове стилістичне забарвлення і викликало однакові асоціації.

На думку професора В'ячеслава Карабана, причинами існування лексичних труднощів перекладу перш за все є розбіжності в картині світу англійської і української мов, особливості багатозначності англійських і українських слів, відсутність в мові перекладу відповідників нових термінів, особливості словотвору і термінотворення в англійській та українській мовах.

2. Способи перекладу безеквівалентної лексики

Повна неможливість знайти відповідність слову оригіналу в мові перекладу зустрічається не так вже й часто. Вона виникає, головним чином тоді, коли слово оригіналу позначає чисто місцеве явище, яке не має аналогів в побуті та поняттях іншого народу, а також за

відсутності у мові перекладу відповідників нових термінів. Подібні слова відносяться до так званої безеквівалентної лексики. Кількість даної лексики у загальному словниковому складі не перевищує 6-7 відсотків.

Як вказується у сучасному перекладознавстві, можливості передачі таких слів зводяться до наступних основних випадків. Це транскодування, калькування, наближений та описовий переклад і створення нового слова чи словосполучення.

Транскодування – це такий спосіб перекладу, коли звукова та графічна форма слова вихідної мови (ВМ) передається засобами абетки мови перекладу (МП). Розрізняють чотири види транскодування: 1) транскрибування, коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова ВМ, напр., display – дисплей, peak – пік, Zeitung – цайтунг, Main – Майн. 2) транслітерування, коли слово ВМ передається по літерах, напр., marketing – маркетинг, Werkstatt – верстат. 3) змішане транскодування, тобто застосування транскрибування з елементами транслітерування, напр., over-lock – оверлок, altimeter – альтиметр. 4) адаптивне транскодування, коли форма слова у ВМ адаптується до фонетичної та граматичної структури МП, напр., nipple – ніпель, platform – платформа.

В деяких випадках, коли йдеться про абсолютно незнайомі явища, транскодування супроводжується описовим перекладом, так званими примітками перекладача, напр., race – пейс (позасистемна одиниця довжини), maceral – мацерал (органічна складова вугілля).

Для надання транскодованому терміну певної вмотивованості внутрішньої структури іноді додаються пояснювальні слова: nabra – набла-оператор, оператор Гамільтона; nicol – призма Ніколя.

Особливо часто транскодування відбувається в тих випадках, коли термін в МП складається з інтернаціональних терміноелементів латинського або грецького походження, напр., percolator – перколятор, optron – оптрон, perlocution – перлокуція, а також при передачі різного роду реалій. Наприклад, пер, мер, лендлорд, есквайр, канцлер, рейхстаг.

Калькування (дослівний, або буквальний переклад) – це прийом перекладу, який полягає в тому, що морфема чи словосполучення ВМ замінюються їх прямими відповідниками в МП. Напр., self-cooling – самоохолодження, line service – лінійна служба, lawn-mover – газокосарка, die Geschäftsbank – діловий банк.

Наближений переклад полягає у використанні слів рідної мови, які позначаютьсь близьке чи схоже за функцією, хоча й не абсолютно тотожне. Наприклад, поняття Санта Клаус і Дід Мороз не можна вважати ідентичними, проте в ряді випадків вони можуть замінити один одного при перекладі. Слово «шличка» – назва головного убору заміжніх жінок – в німецькому перекладі «Тихого Дону» передане словом «Häubchen» – власне німецькою назвою головного убору заміжніх жінок. Або ж такі пари слів, як англійські *pike gate* і *free holder* та укр./рос. шлагбаум і однодворець(збіднілий поміщик).

Описовий переклад – це такий прийом перекладу, коли значення вихідної одиниці розкривається за допомогою словосполучень. Напр., *maisonette* – помешкання на двох рівнях, *wail* – автомобіль з високими динамічними якостями, *das Ladegewicht* – вага суміші повітря з паливом, яка подається в циліндр двигуна.

Для того, щоб правильно застосовувати даний прийом перекладу, необхідно добре знати відповідну предметну сферу.

Завдяки описовому перекладу досягається більша прозорість змісту питання, разом з тим його недоліком є громіздкість.

Створення нового терміну можна проілюструвати на прикладі таких слів, як вертоліт, гвинтокрил, які замінили слово гелікоптер, літак – аероплан, завмирання – для англ. слова *fading* (радіо).

III. З точки зору перекладу значний інтерес становлять так звані інтернаціональні слова. Це слова, які є спільними для ряду мов і мають спільне походження. Вони або ж безпосередньо запозичені з певної мови, напр., грецької, французької, або ж через посередництво іншої. Інтернаціональні слова поділяються в українській мові на дві групи. До першої належать слова, які мають однакове значення у всіх мовах, напр., атом, радіо, преса, ваза, футбол, теніс тощо. Багато з цих слів є термінами і вони не становлять ніяких труднощів для перекладу.

Другу групу складають слова, які в українській мові у порівнянні з англійською мають: а) зовсім інше значення; б) більш вузьке; в) більш широке значення. Передача слів другої групи викликає труднощі при перекладі. Наприклад, англ. слово *rent* має значення «квартирна плата», а укр. рента – «дохід від цінних паперів». Англ. слово *complexion* означає «колір обличчя», а укр. комплекція – тілобудова. Також зовсім інше значення мають і такі англійські слова як: *accurate* – точний, а не акуратний, *decade* – десятиріччя, а не декада, *decoration* – нагорода, прикраса, а не декорація, *graphic* – наочний, а

не графік, intelligence – розум, кмітливість, а не інтелігенція, replica – точна копія, а не репліка і т.д.

Прикладом слів, які в українській мові мають більш вузьке значення у порівнянні з англійською, можуть служити слова мітинг та агонія. Так, англ. meeting крім значення «політичне зібрання», має ще й значення «зустріч, побачення», відсутнє в українській. Українське слово агонія має вузьке значення «передсмертні страждання», тоді як в англійській мові слово agony означає також «схвильований, збуджений стан», напр., she was in an agony of tears / expectation – вона невітшно ридала, вона згоряла від нетерпіння.

В якості прикладу українських слів з більш широким значення можна навести слово бригадир, яке, крім позначення військового звання, має ще й значення «керівник бригади робітників».

При перекладі інтернаціональних слів в основному використовуються ті ж самі способи, що і при перекладі безеквівалентної лексики, тобто транскодування, напр., club – клуб, shelf – шельф, box – бокс, калькування, напр., steam-engine – парова машина, наближений та описовий переклад, напр., foreign trade – зовнішня торгівля, living standard – життєвий рівень, fashion paper – журнал мод.

Інтернаціональні слова часто стають каменем спотикання для недосвідчених перекладачів. Недаремно їх називають «хибними, зрадливими чи фальшивими друзями перекладача», адже перекладач мимоволі згадує схоже за звучанням українське слово і забуває при цьому, що його значення і вживання часто не співпадає з англійським. У фаховій літературі можна знайти багато прикладів того, як перекладач ставав жертвою подібних зрадливих друзів. Досить багато ляпів можна почути і в дубльованих фільмах, тому перекладач повинен бути дуже уважним при перекладі таких слів.

ТЕМА 5. ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Основні питання теми

1. Причини, що зумовлюють трансформації при перекладі.
2. Основні типи перекладацьких трансформацій.

1. Причини, що зумовлюють трансформації при перекладі

Вибірковість мов стосовно ознак і явищ позамовного світу зокрема знаходить своє відображення у внутрішній формі слів. Так, рослина яка англійською називається *tumbleweed*, тобто падаюча трава, українською буде перекотиполе, *snowdrop* – підсніжник, пролісок, *candlestick* – підсвічник, *gundog* – мисливська собака, *seeing-eyedog* – пес-поводир, *crab-apple* – дике яблуко.

Іноколи семантичні трансформації зумовлюються типовими для даних мов способами репрезентації мисленнєвого змісту. Так, напр., в англійській мові форми *Continuos* дієслова *to be* використовуються для позначення дій і поведінки, а не внутрішнього стану чи почуттів. Цим пояснюється те, що в англійській мові допускаються фрази типу *I'm being careful* – Я поведжуся скромно, *You're being annoying* – Ви мене дратуєте, але неприпустимі такі висловлювання, як *I'm being happy* чи *She's being tired*.

Досить часто спостерігається неможливість збереження структури вихідного висловлювання у перекладі внаслідок різниці у сполучуваності іменників у ролі підмета з дієсловами у ролі присудка. Напр.. 1) *In 1961 an airliner crash in Illinois killed 78 persons.* 2) *Bad weather brought Concorde 002 down on a sudden visit to London's Hethrow airport yesterday.* 3) *The split in the Democratic Party elected Lincoln.*

Збереження в перекладі тотожної семантико-синтаксичної структури неможливо, адже в українській мові суб'єктом предикатів, позначаючих активну дію, можуть бути іменники інших семантичних класів, позначаючі не причину дії, а її агенса (пор., напр., «погода посадила літак» і «пілот посадив літак»). Тому в перекладі застосовується трансформація, при якій дієслово замінюється його конверсивами, пор. *bring down* – здійснити посадку, *elect* – прийти до влади, *kill* – загинути, а підмет трансформується в обставину причини; а) В 1961 році в результаті авіаційної катастрофи в штаті Іллінойс загинуло 78 людей б) Вчора через нельотну погоду літак Конкорд 002

раптово здійснив посадку лондонському аеропорту Хітроу в) Завдяки розколу в демократичній партії до влади прийшов Лінкольн.

Таким чином, досягнення перекладацької еквівалентності всупереч розходженням формальних і семантичних систем двох мов, вимагає від перекладача вміння провести чисельні і якісно різноманітні міжмовні перетворення – так звані перекладацькі трансформації. З метою зручності всі види трансформацій можна звести до чотирьох елементарних типів: 1. Перестановки 2. Заміни. 3. Додавання. 4. вилучення. В чистому вигляді ці типи зустрічаються рідко, як правило, вони сполучаються один з одним, набираючи характеру складних трансформацій. Найбільш розповсюдженим і різноманітним видом перекладацької трансформації є заміни.

2. Основні види перекладацьких трансформацій

При лексичних замінах проходить заміна окремих лексичних одиниць ВМ лексичними одиницями МП, які не є їх словниковими еквівалентами, тобто взяті ізольовано, мають інше референційне значення. Найчастіше тут спостерігаються 3 випадки – конкретизація, генералізація та заміна побудована на причинно-наслідкових відношеннях.

Конкретизацією називається заміна слова чи словосполучення ВМ з більш широким референційним значенням словом чи словосполученням МП з більш вузьким значенням. Вона обумовлюється відсутністю в мові перекладу одиниці з таким же широким значенням, розходженнями їх стилістичних характеристик чи вимогами граматичного порядку. В якості прикладу можна взяти українське слово «рука». В англійській мові йому відповідають два слова – hand і arm. Тому при перекладі використовується конкретизація, напр.:

Він взяв дитину на руки. – He took the child in his arms.

Він підняв руку. – He raised his hand.

Осібнo слід вказати на конкретизацію при перекладі десемантизованих слів, тобто слів, які отримали дуже широке, розпливчате значення завдяки тому, що вони вживаються в самих різноманітних словосполученнях. Так, англ. іменник thing, який має дуже абстрактне значення, перекладається шляхом конкретизації як річ, предмет, справа, факт, випадок, обставина, твір, істота, тощо. Напр., a thing in itself – річ в собі, things personal – нерухоме майно, thing in action – право вимоги, sweet things – солодощі, foolish old thing – старий

дурень, spiritual things, things of the mind – духовні цінності, little thing – малюк, to wish to do great thing – мріяти про великі справи, poor thing – бідолашка.

Пор., німецький іменник das Ding: das Ding an sich – річ у собі, die Dinge liegen so – стан справ такий, grosse Dinge im Kopfe haben – мати великі плани, ein dummes Ding – дурепа, junges Ding – молода дівчина, das arme Ding – бідолашка, guter Dinge sein – бути в гарному настрої, aus persönlichen Dingen – з особистих міркувань, ein jedes Ding hat seine Zeit – всякому овочу свій час, Gut Ding hat schweren Anfang – початок важкий, Gut Ding braucht Weile – поспішиш, людей насмішиш. Kein Ding ohne Makel – і на сонці зустрічаються плями. Kein Ding währt ewig – ніщо не вічне.

Конкретизуються при перекладі також дієслова руху comeigo, які, на відміну від українських дієслів руху, не включають в свою семантику компонент, який би вказував на спосіб руху, тому при перекладі come конкретизується як приходити, перебувати, приїздити, підходити, підбігати, припливати, прилітати, а гоая – йти, ходити, їхати, вирушати, пливати, летіти.

Звичною є також конкретизація дієслів sayitell, які можуть перекладатися не лише як говорити і казати, але й мовити, повторити, зауважити, відмітити, стверджувати, повідомляти, запитати, заперечити, наказати тощо.

Приєм конкретизації використовується також і при передачі інших десемантизованих слів, таких як англійське дієслово to be та німецьке sein (бути). Напр., He is at school. – Він вчиться в школі. He is in the Army. – Він служить в армії. He was at the ceremony. – Він був присутній на церемонії. The concert was on Sunday. – Концерт відбувся в неділю. The book is on the table. – Книга лежить на столі. The picture is on the wall. – Картина висить на стіні.

Пор. переклад німецького дієслова sein: Es war einmal ein Mädchen. – Жила-була колись одна дівчинка. Er ist nach Berlin. – Він поїхав до Берліна. Sie ist tanzen. – Вона пішла танцювати. Es war im Sommer. – Це трапилося влітку. Das Konzert war im Freien. – Концерт відбувся під відкритим небом. Lass das sein! – Облиш це. Mir ist wohl/bange. – Мені добре/страшно.

В цих випадках лексична заміна (конкретизація) супроводжується граматичними (синтаксико-морфологічними) трансформаціями – заміною частин мови і зміною структури речення. Контекстуальна конкретизація зумовлюється факторами даного контексту,

здебільшого стилістичними вимогами, напр. бажанням уникнути повторів, досягнути образності тощо.

Перетворення протилежне конкретизації, називається генералізацією. Напр., поруч з домом росте береза і росте дерево. Обидва висловлювання позначають один і той самий об'єкт, але в першому з них використане вузьке (видове) поняття «береза», а в другому широке (родове) – «дерево». Подібним чином в перекладі вихідне слово може передаватися словом, яке позначає більш широке родове поняття. Пор., Орел піднявся вище і знову став кружляти. – The bird went up and circled again.

Дуже часто генералізація і конкретизація при перекладі обумовлюється тим, що для української мови характерною є тенденція описувати дію за допомогою видових ознак з використанням дієслів, які позначають конкретні поняття. Для англійської мови типовим є прямо протилежне явище і перевага надається так званим широко значним дієсловом, таким як, be, have, get, take, give, make, do, come, go.

В процесі перекладу часто трапляються випадки, коли слово чи словосполучення ВМ може замінюватися словом МП, яке позначає причину дії чи стану, яку в оригіналі передає одиниця, що підлягає перекладу. Напр., I don't blame them. – Я їх розумію. Заміна обумовлена причинно-наслідковими відношеннями: Я не звинувачую їх, тому що я їх розумію.

Зворотній приклад заміни причини наслідком: Have a seat there, boy, old Spencer said. He meant the bed. – Сідай он туди, хлопчику, - сказав старий Спенсер. Він показав на ліжко (показав, тому що мав його на увазі).

В англійській мові, завдяки наявності великої кількості заперечувальних префіксів, досить широко розповсюджена літота, тобто стверджувальне висловлювання в заперечній формі, напр. він не дурний, тобто він розумний. Вона не завжди піддається перекладу. Тоді стверджувальна конструкція трансформується в заперечну чи навпаки (антонімічний переклад), напр.:

I'm not kidding. – Я вам серйозно говорю.

Keep off the grass! – По газонах не ходити.

I don't hate too many guys! – Я дуже мало кого ненавиджу.

It wasn't as cold as it was the day before. – Стало тепліше, ніж учора.

Наступним семантичним перекладацьким перетворенням є так званий метонімічний переклад, який ґрунтується на суміжності

понять у ВМ та МП. Пор., напр., вітчизняна література – Many writers in Ukraine; вільний продаж – a free market; тіньовий бізнес – shady dealers.

Зіставний аналіз української і англійської мов свідчить, що в англійському висловлюванні ситуація в цілому зображується не так детально, як в українському. Це явище знаходить своє відображення і в перекладі, де окремі ознаки ситуації не знаходять свого вербального вираження. Найчастіше використовуються такі способи, як заміна словосполучення словом і розгорнутого словосполучення більш компактним. Напр.: Зустріч на найвищому рівні у Вашингтоні виявила суттєві зміни у суспільній думці. – The summit in Washington threw light on changes in public opinion. Nations and the public at large ardently wish to see improvements. – Народи, широкі кола громадськості палко бажають зміни справ на краще.

ТЕМА 6. ФРАЗЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ

Основні питання теми

1. Труднощі перекладу фразеологізмів.
2. Адекватний переклад ФО.
3. Переклад прислів'їв та приказок.
4. Переклад ФО з образною основою.
5. Фразеологічний та нефразеологічний переклад ФО.

1. Труднощі перекладу фразеологізмів

Фразеологія складає найбільш яскраву, живу та своєрідну частину словникового складу будь-якої мови. Переважна частина фразеології англійської, німецької та української мов належить до різних функціональних стилів і має експресивне забарвлення. Навіть стилістично-нейтральні фразеологізми часто відрізняються національною своєрідністю і можуть набувати експресивного значення в контексті. Ось чому є всі підстави вважати фразеологію одним із виразних засобів мови та розглядати її зі стилістичної точки зору.

Оскільки фразеологія виділяється своїми функціями в мові та в мовленні, вона вимагає особливого підходу і в процесі перекладу. Але навіть використання спеціальних двомовних та одномовних фразеологічних словників не завжди може задовольнити перекладача. Основна трудність полягає в тому, що жоден словник не в змозі передбачити всіх можливостей використання фразеологізму в контексті, адже фразеологічним одиницям, так само як і словам, властива багатозначність та омонімія.

Наприклад, в англо-російському фразеологічному словнику О.В. Куніна для більшості фразеологізмів вказано декілька можливих варіантів перекладу, навіть якщо сам фразеологізм не є багатозначним:

- *laugh on the other (або wrong) side of one's face (або mouth)*- плакати, засмутитись, бути прикро враженим після веселощів, від сміху перейти до сліз. Ці відповідники стилістично нейтральні.

Навпаки, в ілюстративних прикладах, які наводяться з літератури, переклади, як правило, «обертональні», виразні, дозволяють розкрити різні грані фразеологізму: «*They were made to laugh on the wrong side of their mouths by an unforeseen occurrence.* – Але після цього несподіваного випадку їм вже було не до сміху.»

Отже, перекладач повинен самостійно вміти розбиратися в основних питаннях теорії фразеології, щоб вміти виокремлювати фразеологічні одиниці, розкривати їх значення та передавати їх експресивно-стилістичні функції в перекладі.

Стосовно перекладу німецьких фразеологізмів українською мовою, слід зазначити, що сучасна мовознавча наука має у своєму розпорядженні чимало праць, присвячених проблемі перекладу німецьких фразеологічних одиниць російською мовою, а щодо перекладу їх українською мовою, то до недавнього часу були лише окремі дослідження з окремих питань цієї складної і актуальної проблеми. Складність її полягає в тому, що переклад має справу не з мовами як абстрактними системами, а з конкретними мовними творами (текстами), в межах яких відбувається складне переплетіння і взаємодія якісно різнорідних мовних засобів, що є виразниками значення, – слів, граматичних форм, синтаксичних та «супрасегментних» засобів і т.п., які в своїй сукупності передають ту чи іншу семантичну інформацію німецької та української мов.

Адекватний переклад фразеологічних одиниць українською мовою передбачає, насамперед, збереження всього обсягу референційних значень і стилістичного забарвлення. Отже, під час перекладу обов'язково передаються такі аспекти: 1) основний зміст висловлювання; 2) додатковий зміст висловлювання; 3) актуалізований зміст; 4) емоційно-експресивний зміст; 5) жанрово-стильова належність фразеологічних одиниць; 6) ступінь мовної стандартності (вживаності).

Проблема перекладу німецьких та англійських фразеологічних одиниць українською мовою ускладнюється залежно від кількості зазначених аспектів, які треба передати при перекладі. Фразеологічні одиниці, природно, можуть різнитися також і роллю окремих аспектів у їх загальному семантико-стилістичному навантаженні.

В німецько-українському фразеологічному словнику В.І. Гаврися та О.П. Пророченко виділені наступні способи передачі німецьких фразеологічних одиниць українською мовою:

I. Переклад еквівалентними фразеологічними одиницями української мови. Серед них звичайно розрізняють такі:

1) абсолютні фразеологічні еквіваленти, які збігаються за лексичним та фразеологічним значенням, граматичною структурою, лексичним складом, стилістичним забарвленням, а також за вживаністю в мові. Дослідники відзначають, що випадки повного збігу лек-

сичних одиниць різних мов у всьому обсязі їх референційних значень відносно рідко трапляються в мові .

Абсолютними фразеологічними еквівалентами перекладаються в основному:

а) фразеологічні вирази (прислів'я, приказки, інтернаціональні фразеологізми тощо): **auf dem großenFuß leben** – жити на широку ногу; **etwas liegt (ruht, lastet) auf j-s Schultern** – що-небудь лежить на чийх-небудь плечах; **jemandem blutet das Herz** – у кого-небудь серце кривавиться;

б) деякі парні словосполучення: **hin und her** – туди і назад; друг і недруг- **Freund und Feind**;

в) значна частина компаративних фразеологічних одиниць: **weiß wieSchnee**- білий як сніг; **hungrig wie ein Wolf** – голодний як вовк;

г) деякі дієслівні словосполучення: **sich(D) den Magen vollschlagen** – набити собі черво, нажертися; **sich j-m an den Hals werfen** – кидатися на шию.

2. Часткові фразеологічні еквіваленти, коли фразеологічні одиниці в порівнюваних мовах мають лексичні, граматичні та лексико-граматичні відмінності при однаковому значенні й тій самій стилістичній забарвленості. Серед часткових фразеологічних еквівалентів розрізняють:

а) українські фразеологічні еквіваленти німецьких фразеологічних одиниць, які збігаються за значенням, стилістичним забарвленням, близькі їм за внутрішньою формою, але мають певні лексичні відмінності: **um des Kaisers Bart streiten** – сперечатись про дрібниці, про щось неістотне; **wird die Nase aus dem Gesicht fallen** – очі на лоб полізуть;

б) українські фразеологічні еквіваленти німецьких фразеологічних одиниць, які збігаються за значенням, внутрішньою формою, стилістичним забарвленням, але мають певні граматичні розходження: **scharfe Augen haben** – мати гострий зір, гостре око; **aus erster Hand wissen** – дізнатися з перших рук;

в) українські фразеологічні еквіваленти німецьких фразеологічних одиниць, які збігаються за значенням, стилістичним забарвленням, але мають певні лексичні розходження та розходження в плані внутрішньої форми: **lange Fingerhaben** – бути нечистим на руку; **böse Zungen schneiden schärfer denn Schwerter** – слово не стріла, а глибше раниць.

Більшість німецьких прислів'їв і приказок, перекладених за допомогою часткових фразеологічних еквівалентів, зберігає національний колорит мови.

3. Контекстуальні фразеологічні еквіваленти, які широко вживаються при перекладах приказок, прислів'їв, вигуківих фразеологічних одиниць тощо. Переклад за допомогою контекстуальних фразеологічних еквівалентів передбачає вклинювання слів-компонентів для більш адекватної передачі значення німецького фразеологізму: **bis über die Ohren** – по самі вуха. Таке вклинювання спостерігається і в німецьких фразеологічних одиницях. Так, вираз **«hast du keine Augen?»** трапляється також і в формі **«hast du denn keine Augen im Kopf?»** – «чи тобі повилазило?» Тут відбулось вклинювання слова *denn* та іменника *Kopf*, що надало виразу більшої емоційності.

Деякі дослідники називають контекстуальними такі фразеологічні еквіваленти, які в різних контекстах реалізують своє фразеологічне значення по-різному: **da bleibt kein Auge trocken** – 1. очі у всіх на мокрому місці, усі пролили сльозу; 2. усі сміялися до сліз.

II. Переклад за допомогою змінних словосполучень.

До нього вдаються, коли немає фразеологічного еквівалента в українській мові. Тут розрізняють такі види перекладу:

1) описовий переклад, при якому значення фразеологічної одиниці передається змінним словосполученням без специфічних формальних жанрово-стильових особливостей фразеологічної одиниці. Опис використовують тоді, коли в українській мові відсутній абсолютний або частковий еквівалент німецької фразеологічної одиниці, а дієслівний переклад цієї фразеологічної одиниці неможливий. Такий переклад передбачає передачу загального змісту німецького сталого словосполучення звичайним словом або словосполученням нефразеологічного характеру. Образна німецька фразеологічна одиниця втрачає свою образність, передається лише її загальне значення. Так перекладають здебільшого фразеологічні одиниці термінологічного характеру, які не можна перекласти інакше: **etw. Ad acta legen** – 1. підшити до справи, 2. вважати яке-небудь питання вичерпаним, **einer aus der sieb(en)ten Bitte** – набридлива, неприємна людина, якої хочуть позбутися (натяк на схоже прохання з молитви "Отче наш": порятуй нас від лукавого).

2) Дослівний переклад, який передбачає дослівну передачу німецької фразеологічної одиниці українською мовою. До нього вдаються тоді, коли у виразі є реалії, характерні для німецької мови.

Дослівний переклад, на думку дослідників, доцільний тоді, коли образ, що лежить в основі фразеологізму, важливий для розуміння тексту, а заміна його іншим образом не дає достатнього ефекту. Дослівний переклад передбачає також пояснення значення німецької фразеологічної одиниці окремими словами або змінними словосполученнями. Так, вираз **sich vom Stegreif nähren** дослівно перекладається харчуватися стременами, тобто здійснювати грабіжницькі напади верхи на коні. Вираз виник у XIV–XVI ст., коли збіднілі рицарі займалися грабунком на великих дорогах. Звідси переносне значення звороту: жити грабунком;

3) кальки, до яких вдаються у таких випадках:

а) коли перекладають безеквівалентні фразеологічні одиниці, якщо їх не можна перекласти інакше: **Blaustrumpf** – англ. **blue stocking** – укр. синя панчоха; **der Kampf ums Dasein** – англ. **struggle for life** – укр. боротьба за існування;

б) коли хочуть зберегти національний колорит виразу. У таких випадках перед українським еквівалентом ставиться позначка пор. (порівняй); розм.ірон. першим почав кролик (пор. буває, що й теля вовка хапає)

III. Переклад за допомогою словесних еквівалентів.

Деякі фразеологічні одиниці сучасної німецької мови перекладаються українською мовою за допомогою словесних еквівалентів або одним словом. **Die Ewige Stadt** – **Рим**. **Das starke Geschlecht** – чоловіки. – **junges Blut** – молодь, англ. **cold blood** – холоднокровність.

IV. Комбінований переклад, коли фразеологічна одиниця перекладається і фразеологізмом, і словесним еквівалентом: **mit Blut und Eisen** – жорстоко, залізом і кров'ю. **Jemandem aufs Haar gleichen** – схожий на, як дві краплі води.

Розглянуті питання порівняльної характеристики німецької та української мов та перекладу німецьких фразеологічних одиниць українською мовою можна використовувати і для перекладу англійських фразеологічних одиниць українською мовою.

З точки зору перекладу ФО з соматичним компонентом цікавими є всі типи фразеологічних одиниць: зрощення, тобто ідіоми, фразеологічні єдності, головним чином прислів'я та приказки і так звані вільні сполучення.

I. Значення фразеологічних зрощень не впливає з суми значень їх компонентів і часто не має нічого спільного зі значенням слів, що входять до їх складу. Наприклад: **King Charles's head** – нав'яз-

лива ідея (*After Dickens's novel «David Copperfield» in which a mentally deranged character, Mr. Dick, was infatuated with King Charles I.*)

Часто у зрощеннях міститься метафоричний елемент. Для перекладу зрощень необхідно знати значення даної ідіоми та правильно передати її зміст. Оскільки зрощення у переважній кількості випадків мають національне забарвлення, вони не мають абсолютного відповідника в іншій мові. Труднощі перекладу ідіом полягають в тому, що перекладач повинен вміти їх розпізнати та знайти відповідний український варіант. Ідіоми не можна перекладати дослівно. Оскільки образна основа фразеологічних зрощень не сприймається навіть носіями мови, їх переклад здійснюється головним чином прийомом цілковитого перетворення. Вирішальне значення має наявність в українській мові відповідного фразеологізма, тобто фразеологічної одиниці, яка має таке ж стилістичне та експресивне забарвлення, як іншомовна фразеологічна одиниця.

Аналогічну картину можна спостерігати і при перекладі німецьких зрощень. Наприклад, *jemandem auf der Nase herum tanzen* - сукати мотузки, знущатися з кого-небудь.

II. З точки зору перекладу фразеологічні єдності – прислів'я та приказки – зручно розділити на три групи. В першу групу слід віднести такі англійські прислів'я та приказки, які повністю співпадають з українськими – і за змістом, і за формою, тобто за образом, або складовими компонентами (абсолютні фразеологічні еквіваленти).

Наприклад: *the face is the index of the mind* – лице – дзеркало душі,

Two heads are better than one – одна голова добре, а дві – краще, *A fair face may hide a foul heart* – наша Галя як краля, та тільки душа не вмивана.

Такі прислів'я, які майже співпадають в різних мовах, зазвичай мають спільний прототип, часто вони є калькою з грецького, латинського чи французького прислів'я.

Порівняймо: *das Gesicht ist der Spiegel des Herzens* – *the face is the index of the mind* – Що в серці вариться, то на лиці не втаїться; *Haare spalten* – *to split hairs*- портатися в дрібницях, бути педантом; *sich (D) die Finger verbrennen* – *to have one's fingers burnt* – обпектися, зазнати збитків; *Blut vom Blute und Fleisch vom Fleisch* – *blood from blood and flesh from flesh* – кров од крові і плоть від плоти.

Другу групу складають прислів'я та приказки, які співпадають за образом, що лежить в їх основі, наприклад:

The tongue is not steel, yet it cuts – слово не стріла, але раниць;

To buy a pig in a poke – купити kota в мішку;

das paßt wie die Faust aufs Auge – личить, як корові сідло;

die Faust in der Tasche machen – кивати пальцем у чоботі (погрожувати за спиною).

При їх перекладі слід надавати перевагу саме таким відповідникам, оскільки перекладач повинен дотримуватись принципу передавати звичне звичним, в іншому випадку прислів'я чи приказка може справити на читача враження чогось несподіваного та оригінального.

Загалом, для всіх випадків перекладу фразеологічних єдностей головним є зберегти образність в перекладі, частіше за все при цьому зберігається жанрова адекватність. Іневажливо, чи образність вихідного виразу відновлена чи вона замінена, переклад фразеологічної єдності повинен бути образним. Зрозуміло, що ця образність перекладу не повинна відрізнятись оригінальністю, неповторністю, носити відбиток індивідуального стилю автора.

До третьої групи належать прислів'я та приказки, які не мають відповідників в українській мові. Їх перекладають описовим шляхом чи за допомогою приказки, створеної перекладачем. Наприклад: **Little pitchers have long ears** – Діти люблять слухати розмови дорослих – переклад за змістом.

Ті прислів'я та приказки, які мають чітко виражений національний характер, не можна використовувати при перекладі, незважаючи на те, що вони повністю співпадають за змістом. Англійське прислів'я **«to carry coals to Newcastle»** не можна перекласти «іхати в Тулу зі своїм самоваром», оскільки це внесе в переклад чуже національне забарвлення. В таких випадках слід дати або близький до оригіналу переклад, чи перекласти їх за змістом: «ніхто не возить вугілля в Ньюкасл» або «не треба займатися марною справою».

III. Фразеологічні сполучення, які дозволяють зміну одного з елементів, не становлять труднощів при перекладі. Проте перекладач повинен завжди керуватись нормами української мови, а не лише словниковим значенням компонентів, які входять до складу сполучення. Наприклад: **Hand** (рука) але **Hand in Hand** – пліч-о-пліч.

Слід також пам'ятати, що синонімічні варіанти, як правило, не існують в іншій мові. Наприклад: німецьким синонімічним варіантам **j-m ins Gesicht fallen (springen)** відповідає в українській мові лише одне сполучення – упадати в очі кому-небудь.

Можна вважати встановленим, що фразеологія будь-якої мови володіє властивою їй внутрішньою або «інгерентною експресивністю», оскільки всі фразеологізми марковані за ознакою експресивно-стилістичної значимості. Це легко перевірити зіставляючи ФО з еквівалентним їй словом. Як правило, ФО завжди буде більш експресивною ніж її лексичний еквівалент, наприклад, хвилювати – брати за душу, *to stop watching* – ***to take the eyes off, weggehen- sich auf die Beine machen***. Схожі зіставлення в будь-якій мові можна продовжувати дуже довго. Труднощі починаються, коли треба дати еквівалентний переклад ФО, який підійде у всіх випадках. Відповідний український фразеологізм може не підходити в стилістично-експресивному відношенні. Наприклад, ***to pull smb's leg*** безсумнівно набагато виразніший ніж ***to joke; to put one's best leg foremost*** має іронічну експресію, яка відсутня у дієслова *to endeavour*; глузливо та старомодно звучить ***to shake a leg*** у порівнянні з ***to dance***. Нейтральне *to die* позбавлене урочистості, властивої його фразеологічному аналогу ***to go the way of all flesh***.

Уже з наведених зіставлень видно, що фразеологічні аналоги відрізняються від своїх лексичних відповідників стилістичною забарвленістю та експресивним зарядом. Природньо, що при перекладі дуже важливо враховувати експресивно-стилістичну сторону ФО та передавати її рівноцінними засобами. Насичений фразеологізмами оригінал повинен зберігати фразеологічну насиченість і в перекладі. Однак, не завжди англійський або німецький фразеологізм може знайти фразеологічну заміну в перекладі.

Поряд з відсутністю відповідної ФО в українській мові може виявитись, що українська ФО, яка має такий самий зміст, не відповідає англійській або німецькій в стилістичному або експресивному відношенні.

При перекладі ФО з образною основою можна встановити певні закономірності. Головним чином, це стосується фразеологічних одиниць з внутрішньою формою, яку можна легко «вивести». Трохи спрощуючи питання, можна виділити чотири різні способи їх передачі, а саме: 1) з повним збереженням іншомовного образу; 2) з частковою зміною образності; 3) з повною зміною образності; 4) зі зняттям образності.

Першим способом перекладають ФО самої різної структури але ті, які мають інтернаціональний характер: застигли метафори та перефрази, прислів'я та приказки, крилаті вирази. Наприклад, ***to turn (twist) round one's (little) finger, um den (kleinen) Finger wickeln*** –

обвести навколо пальця, **not to move a finger, keinen Finger krümmen** – і пальцем не ворухнути.

При другому способі образна основа ФО в перекладі зберігається, але з певними змінами лексичного або граматичного характеру. Змінюватись може один з компонентів словосполучення, образний компонент – іншим, близьким йому, або допоміжний компонент – будь-яким іншим. Наприклад, **big head, little wit – lange Haare, kurzer Verstand** – на голові густо, а в голові пусто; **to twiddle one's thumbs – Daumen drehen** – бити байдики; **to read one's palm – aus der Hand lesen** – читати по руці. Зберігається образ, але змінюється граматична форма вираження. Наприклад, однина в англійській та німецькій, множина в українській: **to have the news at first hand – aus erster Hand wissen (erfahren)** – дізнатися що-н. з перших рук. Або англійський інфінітив замінюється українським дієсловом в особовій формі: **to make one's mouth water** – слинки потекли.

Заміна образу може бути пов'язана із збереженням експресивного забарвлення, що ще важливіше, ніж передача функціонально-стилістичної приналежності фразеологізму. Повна заміна образної основи може вважатися адекватною, якщо вона точно передає зміст висловлення та відповідає експресивно-стилістичному характеру ФО та загальній тональності оригіналу.

Таким чином, при перекладі дуже важливо враховувати експресивно-стилістичну сторону ФО та передавати її рівноцінними засобами, адже українська ФО може мати такий самий зміст, що і англійська чи німецька, але не відповідати їй у стилістичному або експресивному відношенні. Звичайно слід прагнути до повної рівноцінності вживаних засобів, але на практиці нерідко доводиться жертвувати функціонально-стилістичною відповідністю, щоб зберегти експресію. Досить суттєво, щоб фразеологічні заміни при перекладі відображали також і національний колорит мови оригіналу.

Дещо спрощуючи, можна сказати, що ФО перекладають або фразеологізмом – фразеологічний переклад, або іншим способом – нефразеологічний переклад. Фразеологічний переклад передбачає використання в тексті перекладу сталих сполучень різного ступеня схожості між одиницею ВМ та відповідною одиницею МП – від повного та абсолютного еквівалента до приблизної фразеологічної відповідності.

Фразеологічний еквівалент – це фразеологізм МП, який з усіх показників є рівноцінним вихідній одиниці. Як правило, незалежно від контексту він має те ж саме денотативне та конотативне значення, приблизно однаковий компонентний склад і позбавлений національного колориту. Випадки абсолютного збігу лексичних одиниць різних мов зустрічаються відносно рідко. Абсолютними фразеологічними еквівалентами перекладаються в основному прислів'я, приказки та інтернаціональні ФО, напр., *New brooms sweep clean. Neue Besen kehren gut.* Нова мітла чисто мете. *Never put off till tomorrow what can be done today. Verschiebe nicht auf morgen, was du heute kannst besorgen.* Не відкладай на завтра того, що можна зробити сьогодні. *New wine in old bottles* – нове вино в старих міхах; *a wolf in sheep's clothing* -вовк в овечій шкурі; *the root of all evil* – корінь зла.

Частковим фразеологічним еквівалентом називають таку ФО МП, яка є абсолютним еквівалентом вихідної одиниці, але не у всіх її значеннях. Наприклад, *the massacre of the innocents*, відомий біблеїзм, повністю відповідає укр. побиття немовлят, але українська одиниця є лише частковим еквівалентом, оскільки англ. ФО має ще одне значення – жарг. «нерозгляд законопроектів за браком часу» в кінці парламентської сесії.

Часткових еквівалентів порівняно небагато, адже явище багатозначності взагалі менш характерне для фразеології. Набагато частіше зустрічаються випадки відносної фразеологічної еквівалентності.

Відмінність відносного фразеологічного еквівалента чи, як його ще називають, аналога від абсолютного полягає в тому, що він відрізняється від вихідної ФО якимось одним показником, в усьому іншому він є її повноцінним відповідником. Найбільш характерна відмінність відносних еквівалентів від абсолютних це інша образна основа, напр., *as old as a hill* – старий як світ, *as tall as a church steeple* – великий як верста. Порівняємо декілька ФО зі значенням «бути везучим». Поруч зі щасливою зіркою, у фразеології різних народів зустрічаються метафоричні синоніми, але на іншій образній основі: у французів це «зачіска» (*etren e coiffe*), у англійців – «срібна ложка» (*be born with a silver spoon in one's mouth*), в українців та болгар – «сорочка» (народитись в сорочці, *роден е риза*).

Образи можуть бути дуже близькими, напр., блискавка – грім, нім. *Blitz aus heiterem Himmel*, укр. як грім з чистого неба, чи не мати між собою нічого спільного як образи, що не заважає еквівалентам виконувати свою функцію в перекладі. Напр., укр. Купувати kota в

мішку, англ. To buy a pig in a poke. Англ. When the moon turns green cheese, нім. Wenn die Hunde mit dem Schwanz bellen, укр. коли рак свисне.

В принципі можливість передавати ФО аналогами з образністю, яка не має нічого спільного у ВМ і МП, пояснюється головним чином тим, що це переважно стерті чи напівстерті метафори, які сприймаються носієм мови підсвідомо. Проте перекладач повинен дотримуватись правила – перекладати звичне звичним. Так, прислів'я to sleep like a dog, необхідно перекладати «спати як убитий».

Нефразеологічний переклад, як показує сама назва, передає дану ФО за допомогою лексичних, а не фразеологічних засобів МП. Такий переклад важко назвати повноцінним, адже завжди мають місце певні втрати, приміром, образності, експресивності, напр. as brown as a berry – дуже засмаглий.

Суто лексичний переклад може застосовуватися в тих випадках, коли дане поняття позначене в одній мові фразеологізмом, а в іншій – словом. Напр., англ. put on fire – запалити, catch fire – загорітись.

Калькування, або дослівний переклад, має місце в тих випадках, коли до зору читача бажано довести образну основу оригіналу, напр. caution is the parent of safety - обачність – мати безпеки.

Описовий переклад ФО зводиться, по суті справи, не до перекладу фразеологізму, а до його тлумачення. Пор., напр., англ. Little pitchers have long ears. – Діти люблять слухати розмови дорослих.

ТЕМА 7. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ВПРАВИ

Основні питання теми

1. Різниця між методикою навчання іноземній мові та перекладу.
2. Основні типи перекладацьких вправ.

1. Різниця між методикою навчання іноземній мові та перекладу

Методика навчання перекладу суттєво відрізняється від методики навчання іноземній мові, оскільки вона базується вже на певному володінні іноземною мовою. Навіть термінологічний аспект спеціально в курсі перекладу не вивчається, а засвоюється в ході оволодіння навичками перекладу.

Основна увага при навчанні перекладу звертається не на мовні форми, а на функціональний зміст думки, вираженої в конкретному мовленнєвому творі. З цього результує, що головним завданням є робота над розумінням, з одного боку, і над втіленням уясної думки в мовні форми – з іншого. В практиці перекладу ці дві сторони безпосередньо слідуєть одна за іншою, а часто й переплітаються. При навчанні перекладу завжди доцільно починати з розмежування цих двох сторін діяльності перекладача. Вчити розумінню з виділенням інваріантного змісту можна й на фоні рідної мови. При цьому знімається найбільша трудність – трудність іноземної мови і увага концентрується на основному завданні по виділенню інваріанту думки.

Перш ніж приступити до перекладу тексту необхідно виділити деякі загальні параметри, які характеризують всякий друкований текст.

Найважливішою характеристикою тексту є його змістовна спрямованість, функціональне призначення.

До другого параметру належить вираження особистості відправника повідомлення.

І, нарешті, третій – направленість повідомлення на адресанта.

Переважання одного з цих параметрів в конкретному тексті визначає основну характеристику тексту. Якщо переважає перший параметр, то текст стає переважно описовим. Якщо другий, тоді йдеться про передачу внутрішніх переживань автора чи про розповідь про його вчинки.

Якщо в тексті домінує направленість на адресанта, то можна говорити про спонукальну характеристику тексту. Остання має місце в рекламній і почасти патентній літературі.

Характеристика мовних засобів тексту визначається цими основними параметрами і включає лексичні, граматичні та стилі стичні особливості.

Приступаючи до практичного перекладу бажано мати два різних, але близьких за змістом тексти. Один з цих текстів перекладається усно на занятті в класі при фронтальній роботі зі всім класом під керівництвом учителя. В ході цього перекладу вчитель вносить поправки, уточнення, пояснення і пропонує остаточний варіант перекладу для кожного речення. Важливо, проте, відмітити, що вчителю не слід нав'язувати свій варіант перекладу в якості

Тоді їм запропонували перефразувати вихідні фрази таким чином, щоб слово "даремно" зникло, а смисл залишився. Після цього вони легко впоралися з перекладом. Пор.:

1. Даремно ти думаєш, що вона тебе простила. – Ти помиляєшся, якщо думаєш, що вона тебе простила. – Du irrst dich, wenn du glaubst, sie hätte dich verziehen.

2. Даремно ти встав з ліжка, ти ще хворий. – Тобі не можна було вставати з ліжка, адже ти ще хворий. – Du hättest nicht aufstehen dürfen, du bist ja noch krank.

3. Він був покараний даремно. – Він був покараний безпідставно. – Er wurde ohne Grund bestraft.

4. Даремно ти купив собі це авто. – Це було помилкою, що ти купив собі це авто. – Es war dein Fehler, dass du dir diesen Wagen gekauft hast.

Необхідно відмітити, що навіть просте перефразування на рідній мові /не в зв'язку з перекладом дуже корисне для розвитку перекладацьких навичок та вмій. Воно вчить варіювати засоби мовного вираження, наглядно показує взаємозв'язок думки і її мовної форми - їх відносну незалежність і їх відносний взаємозв'язок. Напр.: Щоб бути гарним співрозмовником, необхідно навчитися слухати. – Не навчившись ... – Не можна бути ... Гарним співрозмовником ... – Той, хто ... і т.д.

Приклад-синтаксичного перефразування: Раптом він вихопив ножа, /дія суб'єкта/ Раптом в його руці з'явився ніж. /результат дії/ Раптом всі побачили в його руці ніж. /сприйняття глядачів/ Раптом в його руці блиснув ніж. /назва оптичного ефекту/.

2. Основні типи перекладацьких вправ

Перекладацькі вправи можна розділити на підготовчі і практичні. Підготовчі перекладацькі вправи являють собою набір окремих висловлювань чи текст, в якому представлені складні для перекладу місця, що потребують застосування відповідних перекладацьких прийомів. Відповідно мета цих вправ полягає в розвитку умінь і навичок подолання цих складностей, список і характер яких визначається конкретною комбінацією мов. Так, для комбінації німецька мова – українська мова характерною складністю є переклад висловлювань з модальними дієсловами, передача значень деяких складних іменників і деяких слів з широкого, семантикою, переклад висловлювань з інфінітивними зворотами, переклад деяких типів складнопідрядних речень.

Практичні перекладацькі вправи дозволяють здійснити перекладацькі дії у всіх їх фазах. Так, наприклад, взявши для письмового перекладу невеликий оригінальний текст середньої складності, викладач має можливість разом з учнями здійснити попереднє орієнтування стосовно наступних перекладацьких завдань. Перш за все уточнюється жанр вихідного тексту та його основні особливості. Виділяються політичні, суспільні, історичні реалії, обговорюються можливі способи їх перекладу /якщо можливо, то декілька варіантів/. Визначаються місця оригіналу навантажені найбільш функціонально, що вимагають максимально повного відтворення в перекладі. Інколи обговорюються варіанти перекладу найбільш важких місць. І звичайно ж, визначається інтенція автора /що він хотів сказати читачам/, а також композиційні особливості реалізації цієї інтенції.

Після завершення перекладу редагується текст, наступає фаза контролю. В процесі редагування на базі зіставлення вихідного тексту і тексту перекладу усуваються недоліки в перекладі, підсилюється зв'язність тексту перекладу, вносяться корективи в тема-рематичний ланцюжок, вводяться необхідні лексичні засоби, які слугують для зв'язку попереднього з наступним.

Подібні вправи відіграють надзвичайно велику роль в розвитку перекладацьких вмінь, які, як зазначалось вище, полягають, з одного боку, в передачі даного змісту засобами іншої мови, зберігаючи при цьому основну функцію висловлювання.

Анотація до наукової праці містить вихідні дані, коротку характеристику змісту (стисло розкриваються найважливіші питання і даєть-

ся оцінка основних наукових результатів) монографії, посібника, статті, рукописного тексту тощо. У кінці анотації називаються категорії читачів, для яких рекомендовано анотовану працю, та подаються ключові слова.

Резюме містить формулювання наукової проблеми аналізованої роботи, її актуальність, мету та наукову новизну одержаних результатів, короткий виклад змісту праці, а також висновки автора резюме і ключові слова.

ПРИКЛАД

Мовна система як результат відображення процесів концептуалізації і категоризації навколишнього світу : [монографія] / [за ред. А.В. Корольової]. – К. : Гілея, 2012. – 200 с.

АНОТАЦІЯ

У науковій праці досліджуються процеси концептуалізації і категоризації явищ навколишньої дійсності, зокрема фрагменти граматичної категоризації у близько- та далекоспоріднених мовах. Різномірну організацію мовної системи витлумачено як результат обох процесів, характерних для свідомості та мислення людини, що є суб'єктом членування й упорядкування світу в різних формах, насамперед у концептах і категоріях. Запропоновано нову методику аналізу специфіки етнокультурної свідомості носіїв близько- та далекоспоріднених мов, обстоюється погляд про необхідність залучення статистичних методів для виявлення генетичної спорідненості мов загалом та германських зокрема. Для студентів, викладачів і науковців, що працюють у сфері когнітивної компаративістики.

Ключові слова: концептуалізація, категоризація, близько-тадалекоспоріднені мови, свідомість, мислення, концепт, категорія, етнокультурна свідомість, генетична спорідненість мов.

RESUME

The monograph presents the researchers' points of view for the ontological and epistemic problems at studying conceptualization and categorization processes of reality phenomena; in particular it gives the separate fragments of grammatical categorization in closely and distantly related languages.

The **actuality** of the common monograph is determined, firstly, by the necessity to answer the key question of discussion according to the

linguistic knowledge as a whole, concerning to the common/distinctive reality division by their representatives of different linguistic cultures with the help of the segments, quanta, fragments (that make the combination of the objects in the reality according to some classes or categories), secondly, – to comment upon the problems that influence negatively the proper formulation of the comprehensive position in a discussion during the process of its elucidation.

The aim of the collaborative monograph is to determine the regularities in linguistic cognitive and grammatical organization system in the aspect of its interpretation as a result of the reality reflection of the conceptualization and categorization processes.

The scientific novelty of the monograph is explained by the accents to combine the achievements in the sphere of cognitive semantics and comparative linguistics that helped to elucidate traditional grammar questions, which are connected with the identification of the categories status, as locativity, transitivity, objection, deixis, and also to develop new principles to combine the linguistic units in classes, e. g. abbreviation in the Modern Greek language. The scientific novelty is also concerned to the methodological basis of the monograph to attract the psychological and linguistic methods with the linguistic and cultural methods to analyze the linguistic consciousness that widens the horizons of cognitive semantics, comparative and historical linguistics and contrastive and typological linguistics. New application of statistic methods was studied in the monograph to determine the genetic congeniality degrees of the languages, especially Germanic. Theoretical and practical results of the collaborative monographic research widen the conceptual and methodological principles of the categorization theory, linguistic nomination, cognitive grammar in the direction of new comprehension of language and consciousness, language and thinking connection. The developed method is to analyze the separate products of different representatives linguistic consciousness of the ethnic cultures, grammatical categories in the closely and distantly related languages may be extrapolated taking into consideration the appropriate modifications to study the categories of other levels in the linguistic systems.

Key words: conceptualization, categorization, closely and distantly related languages, consciousness, thinking, concept, category, ethnic and cultural consciousness, genetic congeniality of the languages

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. З чим пов'язане виникнення перекладу?
2. Назвіть первинну форму перекладу.
3. В яких джерелах зустрічаються найдавніші згадки про переклад і перекладачів?
4. Назвіть найважливішу функцію перекладу.
5. В яких сферах суспільного життя переклад відіграє дієву роль?
6. Яке значення має переклад для національних мов і літератур?
7. Які тенденції передачі іншомовного тексту мають місце в історії перекладу?
8. Що було характерним для «прикрашаючих» перекладів?
9. Коли сформувалося сучасне розуміння завдань перекладу?
10. Які напрями характеризують розвиток перекладу у другій половині ХХ століття?
11. Хто і коли увів у науковий вжиток поняття «внутрішньомовний переклад»?
12. Яке визначення поняття «переклад» запропонував О. Д. Швейцер?
13. В чому полягає різниця між усним та письмовим перекладом?
14. Яка форма перекладу є найбільш важливою для опису процесу перекладу?
15. Охарактеризуйте основні етапи письмового перекладу.
16. Які підвиди писемно-писемного перекладу розрізняють в залежності від характеру перекладного тексту?
17. Охарактеризуйте особливості послідовного та синхронного перекладу.
18. Що таке «переклад з листа / аркуша» («з підготовкою»)?
19. Назвіть основну сферу застосування усно-писемного перекладу.
20. В чому полягає різниця між перекладом і мовним посередництвом?
21. Яку спеціальну мету можуть переслідувати переклади?
22. В чому полягає сутність анотування і реферування?
23. Яким в своїй основі є питання про перекладність?
24. Що дозволяє долати семантичні розходження між мовами?

25. Яким чином повинна розглядатися проблема перекладності?
26. Яке поняття являє собою перекладність?
27. На що орієнтований термін «адекватність»?
28. На що орієнтована еквівалентність і між якими знаками вона встановлюється?
29. Яка принципова відмінність існує між поняттями «еквівалентність» і «адекватність»?
30. Що може зумовлювати порушення еквівалентності при перекладі?
31. Яке головне завдання постає перед перекладачем в процесі перекладу?
32. Яка мовна одиниця може виступати в якості одиниці перекладу?
33. Назвіть основні сфери застосування перекладу на рівні фонем/графем.
34. В яких випадках переклад здійснюється на рівні речень?
35. Коли в якості одиниці перекладу виступає текст в цілому?
36. В чому проявляється різниця граматичного ладу в англійській (німецькій) та українській мовах?
37. Який зв'язок домінує в англійському (німецькому) реченні на відміну від українського?
38. Охарактеризуйте основні причини синтаксичної перебудови речення при перекладі з англійської (німецької).
39. Назвіть основні типи синтаксичної перебудови англійського речення при перекладі українською.
40. Наведіть приклади амбівалентності деяких синтаксичних структур англійської мови.
41. Чим обумовлюється складність правильного вибору слова для передачі значення слова оригіналу при перекладі?
42. Чому при перекладі необхідно враховувати сполучуваність слова?
43. Якими є основні причини лексичних труднощів перекладу?
44. Які можливості існують для передачі «безеквівалентної» лексики?
45. Назвіть основні види транскодування.
46. Коли найчастіше застосовується калькування?
47. В чому полягає наближений переклад?
48. Що таке описовий переклад?

49. Наведіть приклади створення нового терміну в мові перекладу.

50. Які слова називають «інтернаціоналізмами»?

51. На які групи поділяються інтернаціоналізми в українській мові?

52. Які способи використовуються при перекладі інтернаціональних слів?

53. Які слова називають «хибними друзями перекладача»?

54. В чому знаходить своє відображення вибірковість мов стосовно ознак і явищ позамовного світу?

55. Що таке перекладацькі трансформації?

56. До яких типів можна звести всі види трансформацій?

57. Який вид перекладацької трансформації є найбільш розповсюдженим?

58. Що відбувається при лексичних замінах?

59. Що називається конкретизацією?

60. Назвіть приклади перекладу англійського іменника thing та німецького Ding.

61. Чому при перекладі конкретизуються англійські дієслова руху come і go?

62. Як називається перетворення протилежне конкретизації?

63. Чим можуть обумовлюватися конкретизація і генералізація при перекладі з англійської на українську?

64. Наведіть приклади перекладу, обумовлені причинно-наслідковими відношеннями.

65. Що таке літота? Яка трансформація застосовується при її перекладі?

66. На чому ґрунтується метонімічний переклад?

67. В чому полягає різниця в зображенні ситуації в англійській та українській мовах?

68. Наведіть приклад комплексної лексико-граматичної трансформації.

69. Від чого залежить можливість повноцінного перекладу ФО?

70. Яким чином перекладають ФО?

71. Що передбачає фразеологічний переклад?

72. Що таке фразеологічний еквівалент?

73. Яку ФО називають частковим еквівалентом?

74. Чим відносний фразеологічний еквівалент відрізняється від абсолютного?

75. Чим характеризується нефразеологічний переклад?
76. Охарактеризуйте сучасний стан лексикографії перекладу.
77. В чому полягає цінність двомовних словників для перекладача?
78. Що обумовлює переваги тлумачного словника?
79. Назвіть основні словники американізмів/ австріцизмів.
80. Охарактеризуйте роль словників у загальному перекладацькому процесі.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Тестове завдання до теми 1

1. Первинною формою перекладу був:
 - а) машинний;
 - б) писемний;
 - в) адекватний;
 - г) усний.
2. «Септуагінта» – це переклад Біблії на:
 - а) англійську;
 - б) латинську;
 - в) єврейську;
 - г) грецьку мову.
3. При перекладі Біблії здебільшого використовувався:
 - а) вільний;
 - б) адекватний;
 - в) буквальный;
 - г) машинний переклад.
4. Поняття «внутрішньомовний» переклад з'явилося у:
 - а) 1939;
 - б) 1959;
 - в) 1969 році
5. Це поняття в науковий вжиток увів:
 - а) Ф. Мендельсон;
 - б) К. Йогансон;
 - в) Р. Якобсон.
6. Один з цих типів перекладу не належить до писемного:
 - а) анотаційний;
 - б) реферативний;
 - в) скорочений;
 - г) послідовний.
7. Писемний переклад складається з:
 - а) двох;
 - б) трьох;
 - в) чотирьох;
 - г) п'яти етапів
8. Заголовок перекладається на:

- а) першому;
 - б) другому;
 - в) третьому;
 - г) четвертому етапі.
9. При перекладі заголовку часто практикується:
- а) буквальний;
 - б) вільний;
 - в) синхронний;
 - г) адаптований переклад.
10. Писемний переклад відрізняється від усного:
- а) однократністю;
 - б) адекватністю;
 - в) багатократністю.
11. Один з цих типів перекладу не належить до усного:
- а) абзацно-фразовий;
 - б) синхронний;
 - в) анотаційний;
 - г) нашіптування гіда.
12. Синхронний переклад з'явився у:
- а) 1927;
 - б) 1932;
 - в) 1937;
 - г) 1945 році.
13. Вперше синхронний переклад був використаний в:
- а) США;
 - б) СРСР;
 - в) Англії;
 - г) ФРН.
14. Вирішальним в роботі синхроніста є:
- а) оформлення перекладу;
 - б) збереження національного колориту;
 - в) передати зміст за той же час, що й джерело.
15. Тривалість роботи синхроніста без перерви не перевищує:
- а) 10;
 - б) 20;
 - в) 30 хв.
16. Для укладення хрестоматій використовується:
- а) повний;
 - б) вільний;

в) адаптований;
г) скорочений переклад.
17. Обсяг анотації не перевищує:

- а) 4;
- б) 10;
- в) 12;
- г) 15 речень.

18. «a man in the street» англійці називають:

- а) пояснення гіда;
- б) синхроніста;
- в) послідовного;
- г) лінійного перекладача.

19. Перекладацький скоропис використовується в роботі:

- а) лінійного;
- б) синхроніста;
- в) гіда;
- г) послідовного перекладача.

20. Перекладацький скоропис базується на запису:

- а) слів;
- б) словосполучень;
- в) речень;
- г) думок.

Тестове завдання з історії перекладу

1. Екскурс в історію перекладу зазвичай починають з:

- а) Китаю;
- б) Греції;
- в) Єгипту.

2. Виникнення і поширення перекладу залежить від:

- а) політичної системи;
- б) соціальної та духовної зрілості;
- в) громадянської свідомості.

3. Маргінали – це:

- а) професійні перекладачі;
- б) мандрівники;
- в) мешканці сусідніх поселень

4. В єгипетських текстах слово «перекладач» позначалось літерою:

5. а) з;
6. б) у;
7. в) с.
8. Слово «драгоман» зустрічається в:
 - а) єгипетських;
 - б) шумерських;
 - в) карфагенських текстах.
9. Найдавніша згадка про конкретну особу перекладача - це:
 - а) Птолемей;
 - б) Анхурмес;
 - в) Тініс.
10. Найважливіша функція перекладу:
 - а) денотативна;
 - б) когнітивна;
 - в) посередницька.
11. «Септуагінта» – це найдавніший переклад Біблії на:
 - а) єгипетську;
 - б) латинську;
 - в) грецьку.
12. Першим перекладачем і засновником римської літератури був:
 - а) Анцій Мангілій Северин Боецій;
 - б) Марк Тулій Цицерон;
 - в) Луцій Лівій Андронік.
13. При перекладах Біблії найчастіше використовувався:
 - а) прикрашаючий;
 - б) буквальний;
 - в) вільний переклад.
14. Перекладач в античному світі – це:
 - а) професіонал;
 - б) маргінал;
 - в) просвітник.
15. Перекладацька діяльність в Ірландії пов'язується з іменем:
 - а) Карла Лисого;
 - б) Анастасія Бібліотекаря;
 - в) Ерігени.
16. Початком перекладацької діяльності в Англії вважається:
 - а) 679 рік;
 - б) 735 рік;

- в) 672 рік.
17. «Церковну історію народу англів» написав:
- а) король Альфред;
 - б) Ельфрік;
 - в) Беда (Вельмишанований).
18. Оксфордський університет був заснований в:
- а) 1209 році;
 - б) 1167 році;
 - в) 1214 році.
19. Перший переклад Біблії на англійську здійснив:
- а) Роджер Бекон (1214-1294);
 - б) Джефрі Чосер (1340-1400);
 - в) Джон Вікліф (1320-1384).
20. Першу книжку на англійській мові надрукував:
- а) Джон Лідгейт (1370-1451);
 - б) Вільям Кекстон (1422-1491);
 - в) Джон Гіпторф (1420- 1470).
21. Головним передавачем перекладної літератури на Русь була:
- а) Греція;
 - б) Візантія;
 - в) Болгарія
22. При перекладі «Історії Іудейської війни» використовувався:
- а) буквальний переклад;
 - б) вільний переклад;
 - в) вільний переказ.
23. Буквальні переклади впливали на:
- а) розвиток мови перекладу;
 - б) літературний процес;
 - в) усну народну творчість.
24. Комунікативний переклад на Русі використовувався для перекладу:
- а) сакральної літератури;
 - б) дипломатичного листування;
 - в) указів та послань.
25. Провідним способом культурної комунікації в середньовічній Європі була:
- а) грецька;
 - б) латинська;

в) французька мова.

26. Переклад у сучасному розумінні розпочинається у:

а) XIII ст.;

б) XIV ст.;

в) XV ст.

27. Послання «Про мистецтво перекладати» написав:

а) Етьєн Доле;

б) Роджер Бекон;

в) Мартін Лютер.

Тестове завдання до теми «Зародження перекладу в Німеччині»

1. З якого року можна відраховувати історію власне Німеччини?

а) 954;

б) 749;

в) 843.

2. Які заклади були центрами освіченості протягом декількох століть?

а) монастирі;

б) церкви;

в) собори.

3. Де був здійснений переклад Євангелія від Матвея?

а) в Мундзейському;

б) Фульдському;

в) Санкт-Галенському монастирі.

4. В якому столітті був створений латино-німецький глосарій за участі англосаксів з Британії?

а) в кінці XIII ст.;

б) на початку XI ст.;

в) в кінці VIII ст.

5. Чия перекладацька діяльність розгорталася в X ст. в Санкт-Галенському монастирі?

а) Ноткера Губатого (Німецького);

б) Ментліна;

в) Нікласа фон Віле.

6. Які поняття ввів Ноткер в німецьку мову?

а) наука, вчення, знання, доказ, субстанція, буття;

б) техніка, революція, переклад;

- в) ізоляція, тарифікація, моделювання, субординація.
7. Скільки слів налічував словниковий запас Ноткера?
- а) 3500;
 - б) 7000;
 - в) 8200.
8. За оцінками дослідників, німецька мова X-XI ст. налічувала словник у 20-30 тис. одиниць, з яких близько третини було ... походження.
- а) французького;
 - б) англійського;
 - в) латинського.
9. Яким способом Ноткер уникав труднощів розуміння тексту, при цьому не калькуючи і не транслітеруєчи латинські слова?
- а) створював неологізми на народній мові;
 - б) створював синоніми до латинських слів;
 - в) використовував англійські слова.
10. З яких мов здійснювався переклад на німецьку мову у XIV ст.?
- а) латинської та французької;
 - б) англійської та іспанської;
 - в) французької та англійської.
11. Одним із характерних явищ XV ст. був подальший розвиток і широке поширення прози на мові.
- а) латинській;
 - б) французькій;
 - в) німецькій.
12. Переклади «Понт і Сідонія» та «Гуго Шаплер» були ...
- а) буквальними;
 - б) вільними;
 - в) адекватними
13. Коли в Німеччині був здійснений анонімний переклад Біблії?
- а) XIII ст.;
 - б) IX ст.;
 - в) XIV ст.
14. Хто такий Ментлін?
- а) один з перших німецьких книгодрукарів;
 - б) німецький перекладач;
 - в) сатирик.

15. Одним з представників канцелярської прози був перекладач ...

- а) Ніклас фон Віле;
- б) Йоганн фон Ноймаркт;
- в) Мартін Лютер

16. Чиї твори перекладав ранній німецький гуманіст і перекладач Ніклас фон Віле?

- а) Петрарки;
- б) Апулея;
- в) Петрарки, Бокаччо, Апулея.

17. Проти якого перекладу виступив у спеціальному посланні «Про мистецтво перекладу» (1540) Мартін Лютер?

- а) вільного;
- б) буквального;
- в) адекватного.

18. Які перші писемні пам'ятки можна віднести до німецької літератури?

- а) «Отче наш» та «Символ віри»;
- б) глосарії;
- в) трактати.

Тестове завдання до теми «Переклад в середньовічній Європі»

1. Культурна спадщина якої імперії мала велике значення для середньовічної Європи?

- а) Візантійської;
- б) Карла Великого;
- в) Римської.

2. Яка мова стала провідним засобом культурної комунікації в середньовічній Європі?

- а) грецька;
- б) латинська;
- в) староанглійська.

3. До появи латиниці в Ірландії існувала... писемність:

- а) рунічна;
- б) ієрогліфічна;
- в) огамічна.

4. Назви літер огамічної писемності відповідають назвам....:
- а) тварин;
 - б) дерев;
 - в) рослин.
5. В Ірландії знайдено близько ... огамічних написів імен.
- а) 100;
 - б) 200;
 - в) 300.
6. Огамічне письмо використовувалося в ... цілях.
- а) художніх;
 - б) магічних;
 - в) практичних.
7. Латинський алфавіт став використовуватися для запису ірландських текстів з початку ...
- а) 7 ст.;
 - б) 8 ст.;
 - в) 9 ст.
8. Початком перекладацької діяльності в Англії може вважатися ...
- а) 815 рік;
 - б) 660 рік;
 - в) 735 рік.
9. Найбільш відомим тогочасним автором був....
- а) Карл Лисий;
 - б) Марк Цицерон;
 - в) Беда Вельмишанований.
10. Оксфордський університет був відкритий у ... році.
- а) 1167;
 - б) 1229;
 - в) 990.
11. Кембриджський університет був відкритий у ... році.
- а) 1167;
 - б) 1209;
 - в) 1298.
12. Переклад всієї Біблії здійснив ...
- а) Беда Вельмишанований;
 - б) Джефрі Чосер;
 - в) Джон Вікліф.

13. Самим відомим перекладачем першої половини XV ст. був ...
- а) Джефрі Чосер;
 - б) Джон Лідгейт;
 - в) Вільям Кекстон.
14. Вільям Кекстон був англійським
- а) першодрукарем;
 - б) перекладачем Біблії;
 - в) художником
15. З якого століття зростає розуміння неприйнятності буквального перекладу?
- а) XII;
 - б) XIII;
 - в) XIV ст.
16. Яка література переважала в середньовічних перекладах?
- а) художня;
 - б) наукова;
 - в) релігійна.
17. Який переклад використовувався при перекладі релігійної літератури?
- а) адекватний;
 - б) буквальний;
 - в) вільний.

Тестове завдання до теми 6

1. Основоположником фразеології прийнято вважати ...
- А) О.В. Куніна;
 - Б) Л.П. Сміта;
 - В) Ш. Баллі;
 - Г) Н. Хомського.
2. Фразеологія являє собою мовну ...
- А) прикрасу;
 - Б) надмірність;
 - В) універсалію;
 - Г) категорію
3. Визначення «фразеологія – вибір слів, формулювання» подає ...
- А) Вебстерський словник;

- Б) Оксфордський словник;
 - В) О.В. Кунін;
 - Г) В.В. Виноградов
4. ... ФО полягає в тому, що значення ФО переосмислене.
- А) відтворюваність;
 - Б) окремооформленість;
 - В) стійкість;
 - Г) семантична цілісність.
5. Відповідно до класифікації ... ФО поділяють на фразеологічні зрощення, єдності та сполучення.
- А) Ш. Баллі;
 - Б) В.В. Виноградова;
 - В) О.В. Куніна;
 - Г) В.М. Мокієнка
6. Визначіть тип англійської ФО blackfrost:
- А) ідіома;
 - Б) фразеологічна єдність;
 - В) фразеологічне сполучення.
7. Вмотивований вираз з єдиним цілісним значенням, що виникає із злиття значень лексичних компонентів, це...
- А) фраз. зрощення;
 - Б) фраз. єдність;
 - В) фраз. сполучення.
8. Яка із ФО не належить до даного розряду:
- А) red tape;
 - Б) to kick the bucket;
 - В) the last straw;
 - Г) old bird.
9. Визначте тип переосмислення у виразі a heart of stone:
- А) метафора;
 - Б) метонімія;
 - В) метафора + метонімія;
 - Г) метонімія + метафора.
10. Споконвічно англійська ФО baker'sdozenпов'язана з ...
- А) реаліями;
 - Б) повір'ями;
 - В) традиціями;
 - Г) іменами.

11. З якої мови запозичена ФО *appetite comes with eating*:
- А) грецької;
 - Б) латинської;
 - В) німецької;
 - Г) французької.
12. ФО *Sell like hot cakes* прийшла до Англії зі...:
- А) Австралії;
 - Б) Нової Зеландії;
 - В) Німеччини;
 - Г) США.
13. Для інтернаціональних зворотів характерна ... структура.
- А) двокомпонентна;
 - Б) трьохкомпонентна;
 - В) одно-;
 - Г) чотирьохкомпонентна.
14. Визначте дивергенцію при перекладі ФО з використанням відносного еквівалента: *as pale as paper* – блідий, мов стіна:
- А) пропущення частини;
 - Б) заміна деталі;
 - В) узагальнення;
 - Г) конкретизація.
15. Визначте спосіб перекладу англійської ФО *white elephant* – подарунок, якого важко позбутися:
- А) повний еквівалент;
 - Б) відносний еквівалент;
 - В) аналог;
 - Г) описовий переклад.
16. Підберіть український еквівалент до англ. ФО *to keep body and soul together*:
- А) Шила в мішку не сховаєш;
 - Б) Що було, то загуло;
 - В) Який Сава, така й слава;
 - Г) Ледве зводити кінці з кінцями.

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

ПЕРЕКЛАД ГАЗЕТНО-ЖУРНАЛЬНИХ ТЕКСТІВ

Газетно-інформаційна стаття (замітка (news item, news story) належить до текстів інформативного типу, в яких виділяються наступні структурно-композиційні компоненти: заголовок, вступний абзац (зачин) та розгорнутий виклад.

З цих компонентів найбільшою жорсткістю характеризується заголовок (headline) і зачин (lead). Цим компонентам властивий регламентований набір використовуваних мовних засобів – лексичних одиниць та семантико-синтаксичних структур. Різниця правил структурування заголовків і зачинів українських і англійських газетно-інформаційних текстів знаходить своє відображення в перекладі. Зокрема, в заголовках англійських газетно-інформаційних текстів спостерігається значне переважання дієслівних фраз над іменними, напр.: «11 Die in South Africa». Водночас серед заголовків українських газетних текстів частіше зустрічаються іменні фрази, напр. «Ситуація на Гаїті», «Новорічне привітання президента».

Іншою особливістю англійських заголовків є вилучення зв'язки to be в пасиві та в іменному присудку, нар. «Noel Fields Dead», «Israel Set to Raid Lebanon», а також артикля, нар. «President Tells Civil Servants to Keep Will to Strike». Артикль зберігається лише в тих випадках, коли його відсутність може призвести до неправильної смислової інтерпретації заголовку, нар. «National gallery launches Bid to buy the Titian» – «Національна галерея намагається придбати картину Тіціана». Тут саме артикль вказує на те, що йдеться о картину.

Відсутні в англійських заголовках також дієслівні форми минулого часу. Замість них вживаються форми теперішнього часу – Present Historicum («President Rejects Insult»), в укр. заголовках форми минулого часу зустрічаються частіше «Допомога прийшла» («Aid Comes in Time»).

Досить часто переклад заголовків вимагає семантичних трансформацій. До причин, які спричиняють трансформації газетних текстів при перекладі належить також неспівпадіння частотності вихідної лексичної одиниці та її іншомовного еквівалента. Напр., в українських газетних текстах широкого поширення набуло слово *кола*, з яким утворюється цілий ряд словосполучень: реакційні *кола*, правлячі *кола*, офіційні *кола*, ділові *кола*, тощо.

Майже всі вони можуть бути перекладені англійською за допомогою еквівалента *circles* (*ruling circles, reactionary...*). Проте слід врахувати те, що це слово характеризується значно меншою частотністю в газетних текстах, тому при перекладі використовуються контекстуальні еквіваленти (*quarters, sections, community forces, elite*). Пор., напр.:

**Ця пропозиція не знайшла співчутливого відгуку
в офіційних колах.**

The proposal did not find favor in official quarters.

1. Рішення про продовження мораторію на підземні ядерні випробування було зустрійо зі схваленням широкими колами світової громадськості. The decision to prolong the underground test moratorium was welcomed by broad section of the world public.

2. Проблема використання нетрадиційних джерел енергії широко обговорюється в міжнародних наукових колах.

The problem of tapping unconventional sources of energy is being widely discussed by the international scientific community.

3. Ідея замороження ядерної зброї користується широкою підтримкою прогресивних кіл в самих США.

The nuclear freeze idea enjoys wide support of progressive forces in the USA itself.

4. Правлячі *кола* /суспільства/ використовують чисельні канали для поширення своєї ідеології.

The ruling elite /of...society/ uses numerous channels to disseminate its ideology.

Однією із причин подібних трансформацій є наявність в англійській мові так званої заготовочної лексики (*headline vocabulary, headlines*), пор., напр., *ban, bid, claim, crash, cut, hit, move, pact, probe, quit, quiz, rap, rush*. Ці короткі слова характеризуються значним розширенням сфери свого вжитку. Так напр., *bid*- це не лише «пропо-

зиція», «заявка», «спроба», але й «крок», «ініціатива», «зусилля», hit – не тільки «наносити удар», «потрапляти в ціль», але й «критикувати», «навалюватись на к.н.» pact – не лише «пакт, угода, договір», але й «домовленість», «змова», probe – не лише «зондування», але й «розслідування», «перевірка», quit – не тільки «проводити опитування», але й «допитувати», «ставити питання», «інтерв'ювати», характерною рисою цих слів також є те, що в газетних заголовках вони майже повністю витіснили свої синоніми. Так, *ban* витіснив зі звичку *forbid* *prohibit*, *rap-criticize*, *interrogate*.

Широка семантика заготовочних слів вимагає контекстуально обумовлених трансформацій у перекладі. При цьому конкретний смисл заголовку розкривається в тексті замітки, найчастіше в її зачині. Напр., «*Benn Blasts Tory Nuclear Cover-up*», Труднощі перекладу викликані багатозначністю дієслова *cover-up* «приховувати щ.н. покривати к.н.» та еліптичним характером фрази. Ключ до розуміння фрази і заголовку в цілому дає зачин тексту: *labour MP Benn Tony Benn last night accused the government of «totally misleading» the British people about nuclear power.*

Cover-up означає не просто «приховування», а «дезінформацію», а заголовок «*Benn Blasts Tory Nuclear Cover-up*» можна перекласти «Бенн звинувачує Торе в дезінформації з питань ядерної енергії», або «Бенн викриває дезінформацію Торе з питань атомної енергії».

Звертає на себе увагу помітна різниця між заголовками українських і англійських газетно-інформаційних повідомлень. Ця різниця стосується ступеня відображення в заголовку змісту повідомлення. В англо-американських газетних заголовках дотримується принцип «*Headlines should tell the story, the pages say*», Тобто заголовок – це максимально стислий варіант основного змістутексту «*London's State Gallery Proves a Mausoleum for Mummified Modernism*».

Водночас заголовки багатьох українських текстів будуються за іншим принципом, вони виступають в якості сигналу, який акцентує увагу на одному із елементів тексту. Напр., «Чергове комюніке», «Ситуація на Гаїті». Подібні заголовки на англійську не перекладаються. Фактично вони замінюються іншими заголовками, які відповідають нормам побудови англійських текстів і містять необхідний мінімум інформації.

Таким чином, переклад газетних заголовків вимагає самих різноманітних перекладацьких трансформацій.

Між заголовком та основним текстом існує тісний взаємозв'язок. Найбільш тісно заголовок пов'язаний із зачином (Lead). В англо-американській пресі найчастіше зустрічається зачин-резюме (summary lead), який визначається як «початкове речення, в якому резюмеється основний зміст замітки».

Класичний зачин являє собою відповідь на шість запитань: Хто? Коли? Де? Чому? Що? Як? Відповідь на ці запитання може викладатися в одному чи декількох реченнях. І в українських і в англійських текстах використовуються стандартні композиційні формули зачину.

В укр. газетно-інформаційному тексті посилання на джерело інформації зазвичай фігурує на самому початку зачину:

З = ДП,

де З – зачин, Д – джерело, П – повідомлення.

В укр. текстах найчастіше зустрічаються наступні мовленнєві форми, які вказують на джерело: Як заявив Х, Як повідомляє, вказує, відмічає Х, Згідно повідомлення, заяви Х і т.п.

В англ. текстах вказівка на джерело частіше дається в кінці зачину:

З = ПД

Найбільш характерні форми атрибуції включають: Х said, reported, announced, declared, According to Х.

Отже, при перекладі необхідно робити перестановку компонентів.

Що стосується структури повідомлення в англійській мові, то для неї характерним є прямиий порядок слів. При цьому на початку речення зазвичай стоять підмет, присудок, обставини місця та часу.

П = ПЛМЧ,

де П – повідомлення, Пд – подія, М – місце, Ч – час.

В зачинах українських газетно-інформаційних текстів порядок слідування компонентів часто буває зворотним. Речення починається з обставини часу, за нею слідує обставина місця, за ним присудок і підмет.

П = ЧМПД.

Розглянемо в якості прикладу наступні зачини:

«A press conference on the results of the meeting of the Ukrainian Architects Union and the US organization, «Architects, Designers and Planners for Social Responsibility» was held in Kyiv yesterday».

Вчора в Києві відбулася прес-конференція, присвячена результатам зустрічі керівництв спілки архітекторів України та організації CLIA «Архітектори, дизайнери і планувальники за соціальну відповідальність».

Guatemala will host a central American Summit next week.

Наступного тижня в Гватемалі відбудеться зустріч голів держав Центральної Америки.

Інколи переклад вимагає більш складних операцій, пов'язаних із розходженнями в засобах реалізації комунікативної структури висловлювання, напр.:

Asian and African writers have met for their fourth conference in Delhi today.

Сьогодні в Делі розпочала роботу четверта конференція письменників країн Азії на Африки.

В деяких випадках при перекладі з англійської доводиться розділяти одне речення на два. Це стосується англ. складнопідрядних речень зі сполучником *as*, який поєднує по суті два автосемантичних речення, вказуючи на одночасність дії в головному і підрядному реченнях.

В українській мові відсутній сполучник еквівалентний англ. *asy* значенні, що одна із подій є наслідком чи конкретним проявом іншої, пор. Вчора в Сирії піднявся організований опір режиму Асада. По всій країні в будівлях державних установ лунали вибухи бомб.

Наступний приклад:

As print workers stood firm in their fight for jobs, Tony Dobbins called on fellow trade unionists to join the mass demonstration at Rupert Murdoch's Wapping plant on Saturday.

Англійські друкарі продовжували настійну боротьбу проти звільнень. Керівник їхньої профспілки Тоні Добінс закликав представників інших профспілок взяти участь в масовій демонстрації, яка відбудеться в суботу біля поліграфічного комбінату Руперта Мердока.

Характерною рисою газетно-інформаційних текстів є наявність неологізмів та кліше. Деякі з цих неологізмів запозичуються пресою інших країн, напр., рейгономіка від англ. *Reaganomics* «економічна доктрина адміністрації Рейгана», зіркові війни «*starwars*».

Особливий інтерес становлять популярні в англійській та американській пресі словотворчі моделі для утворення оказіональних неологізмів */nonce – words/*, серед яких виділяється скорочення */blending, telescoping/*, напр. – *Watergate* (скандал пов'язаний з корупцією Уотергейт) *Hollywood – gate*, *Oilgate* – голівудгейт, ірангейт.

Багато газетних кліше утворюються за аналогічною моделлю (стягнення зі скороченою основою). Напр., за зразком широковживаного в 60-ті роки ХХ ст. кліше *missilegap* «відставання в сфері ракет-

них озброєнь» були утворені нові кліше з опорним елементом гар, який при цьому розширив своє значення і став позначати «розрив», «конфлікт», невідповідність», «відсутність», пор. напр., generationgar – конфлікт поколінь, culturegar – культурний бар'єр, communicationgar – непорозуміння, productiongar – спад виробництва, creadibilitygar – криза довіри.

Thinktank/сленг, мозок/ – науково-дослідний центр, консультат. група.

І насамкінець, необхідно вказати на таку характерну рису газетного тексту як лаконічність. «За винятком деяких небагатьох випадків, відзначають амер. дослідники Х.Хейн і У. Брір (Heyn, Brier), чим довше речення, тим слабкіший його вплив»

До поширених видів компресії при перекладі належать перетворення словосполучень в слово /лексичне згортання/, напр. quote few examples to illustrate – illustrate.

Пор. зворотне перетворення (розгортання) при перекладі з англійської на українську: According to WHO statistics, heart diseases are the №1 Killer - відповідно до (згідно зі статичними даними ВОЗ) Всесвітньої організації охорони здоров'я, серцеечно-судинні захворювання займають перше місце серед причин смертності.

Поширеним прийомом компресії є також використання в перекладі еліпсису, тобто опущення того чи іншого елемента висловлювання, який легко відновлюється на основі контексту чи ситуації. Напр., викид радіоактивних речовин. Blowout of radioactive materials - radioactive blowout.

The radioactive blowout during the accident at the nuclear power plant in Hamm, Germany, led to the contamination of the environment.

На атомній електростанції, поблизу німецького міста Хамм 4-го травня сталася аварія. Викид радіоактивної речовини призвів до зараження довкілля.

ВПРАВИ НА ПЕРЕКЛАД ГАЗЕТНО-ЖУРНАЛЬНИХ ТЕКСТІВ

Німецькомовні тексти

1) Перекладіть назви газетних рубрик

Politik Kultur
Innenpolitik Natur und Wissenschaft
Wissenschaft und Technik Kaleidoskop
Mosaik Kultur und Kunst
Sport Geschichte und Gegenwart
Bücherregal Literatur und Kritik
Reportage Standpunkt

2) Перекладіть назви рубрик газети «Presseund Sprache»

Im Fokus
Leben in Deutschland
Leichtes Deutsch
Wirtschaft&Umwelt
Kultur&Medien
Vermischtes

3) Перекладіть назви рубрик журналу «Kulturjournal»

Editorial Architektur und Design
Porträt Themen der Zeit
Bildende Kunst Film
Literatur Bühne
Musik Bildung und Wissenschaft
FotographieVorschau
GeschichteTitelbild
Rezension

4) Перекладіть назви рубрик журналу «nl» (NeuesLeben)

Freizeit Zünder?!
Umschau Sport
Liedermacher Ausland
direkt Türklinke
Rock-Musik Jugendklub der FDJ

Film Schreibe eine Geschichte
Kosmetik Bildende Kunst
Sexualberatung Literatur
ni dabei Mode

5) Перекладіть на німецьку назви наступних рубрик:

Від редакції Мистецтво Точка зору
Зміст числа Фотографія Репортаж
Портрет Театр Внутрішня політика
Рецензії Музика Книжкова полиця
Література Теми часу Освіта і наука
Історія Архітектура Афіша /анонс
Кіно Калейдоскоп На обложці

6) Визначте, до яких рубрик можна віднести наступні заголовки та перекладіть їх.

- a) Porträt
 - b) Bildende Kunst
 - c) Literatur
 - d) Geschichte
 - e) Bühne
 - f) Themen der Zeit
1. Goya – Prophet der Moderne
 2. Migrantinnen in Deutschland
 3. Matthias Biskupek. 7 Notizen Halbwahr
 4. Ein weites Feld. Besuch des Holocaust-Mahnmals
 5. Zum Tod von Simon Wiesenthal
 6. Über sich hinaus – der Choreograph Raimund Hoghe
 7. MaDonna: Eine Berliner Mädchen-Initiative
 8. Markus Breitschdel Alltag in deutschen Pflegeheimen
 9. Christa Wolf: Septembernotizen
 10. Albrecht Dürer in der Wiener Albertina
 11. Stichwort: Nachhaltigkeit
 12. Ulrike Freitag, Leiterin des Berliner Zentrums Moderner Orient

7. Порівняйте німецькі заголовки з їх українськими перекладами. Завершіть вправу.

Schwerpunkt	Тема номера / числа
News National	В країні
Aktuelle Meldungen	Останні новини
News International	Зарубіжжя
Weltkindergipfel	Саміт на тему «Діти»
Countdown für den Euro	Зворотній відлік для євро розпочався
Impressum und Vorschau Editorial	Вихідні дані та анонс
Ums Leben spielen	
Grenzgänger der Moderne	
Der Osten ist brauner, als es viele Politiker wahrhaben Wollen	
Götz Friedrich – Intendant der Deutschen Oper	
Caroline Link verfilmt «Pünktchen und Anton»	
Zweierlei Holocaust	
Erinnerung in Israel und in Deutschland	
Martin Kippenberg Enfant terrible	
Robert Lebeck Fototermin bei Max Frisch	
Thomas Ruff Porträts ohne Bluff	
Klänge einer isolierten Welt	
Das Tagebuch der Anne Frank	
Die Schaubühne Mitbestimmung ade	
Henze vertont Anna Seghers	
Mal sehen, wie die Nachbarn in einem anderen europäischen Land leben	
Das Gastmahl der Künstler	
«Verkannt, verschmäht und	

wiederentdeckt» Theodor Fontane	
Zum Tod von Siegfried Schaarschmidt	
«Piving Commedia»	
Neue Übersetzung in Prosa	
«Der Rückzug ins Private ein hochpolitischer Vorgang»	
Gespräch mit dem Frankfurter Komponisten Rolf Riehm	
Phantasie ist Widerstand	
Henry Ries aus dem zerstörten Berlin	
Einfach, kompliziert und herrlich	
Weltbürger der Choreographie	
Deutschlands Theater zwischen Sparkurs und Spektakel	
Das Kölner Kolosseum	
Abenteuer Schule	

8. Визначте способи передачі німецьких заголовків в українському перекладі:

- А) регулярні відповідності
 - Б) заміна дієслова віддієслівним іменником
 - В) передача дієприкметникових конструкцій за допомогою іменника/дієслова
 - Г) вилучення слів
 - Д) додавання слів
 - Є) перестановки
 - Ж) конверсивна заміна
1. Chronik – хроніка
 2. Werbung – реклама
 3. Leserpost – читацька пошта
 4. Waffenstillstand in Syrien – перемир'я в Сирії
 5. Klapperstorch an Bord – журавель на борту
 6. Kriminalität stieg drastisch – Різке зростання злочинності
 7. Terrorist gefasst – Арешт терориста
 8. Kurz gemeldet – Короткі повідомлення

9. Frauen engagiert im Friedenskampf – Жінки в боротьбі за мир
10. UNO-Tagung beendet – Генеральна Асамблея ООН завершила роботу
11. Ein gemeinsames Ziel: ökologische Sicherheit – Екологічна безпека є спільним завданням
12. Durch Genfer Verhandlungen besseres Klima für Handel – Женевські переговори сприяють розвитку торгівлі

9. Перекладіть наступні газетні повідомлення, ставлячи за мету еквівалентний переклад заголовку і його узгодженість зі змістом тексту.

Symposium über Sicherheit

Florenz. Fragen der globalen Sicherheit bis zum Jahre 2030 standen im Mittelpunkt eines dreitägigen internationalen Symposiums, das am Donnerstag in Florenz beendet wurde.

Luft- und Raumfahrtsalon

Paris. Der 60. Internationale Luft- und Raumfahrtsalon ist am Donnerstag in Le Bourget bei Paris von Frankreichs Präsident Makrone eröffnet worden.

WHO: Mehr AIDS-Fälle

Genf. Die Zahl der bei der Weltgesundheitsorganisation (WHO) gemeldeten AIDS-Fälle hat im April um mehr als 5000 zugenommen. Insgesamt waren am Monatsende 151 790 Fälle registriert.

Kosmos-Satellit gestartet

Moskau. Der 1903. Satellit der Kosmos-Serie ist in Russland gestartet worden.

10. Перекладіть наступні газетні повідомлення.

Washington. Ein Bomber vom Typ B-52 ist am Dienstag beim Landeanflug auf einem Luftwaffenstützpunkt in der Nähe von Marquette (USA-Bundesstaat Michigan) abgestürzt und abgebrannt. (Mi. 12.10)

Damaskus (Reuter / AP). Hosni Mubarak, der Präsident von Ägypten, ist am Mittwoch zu einem Staatsbesuch in Syrien eingetroffen.

Hosni Mubarak und der syrische Staatspräsident erörterten vor allem Israel-Themen und den Nahost-Konflikt. Ein Thema war auch das von der Palästinensischen Befreiungsorganisation (PLO) angeregte arabische Gipfeltreffen. («Süddeutsche Zeitung», Donnerstag, 3. Mai)

Hamburg. Hamburg und Prag haben am Donnerstag eine Städtepartnerschaft abgeschlossen. Im Kaisersaal des Hamburger Rathauses unterzeichneten die Bürgermeister von Prag und Hamburg einen entsprechenden Vertrag, («Frankfurter Allgemeine Zeitung», Freitag, 20. April)

Verkürzte Wehrdienstzeit

Lissabon (AP). Die portugiesische Regierung hat eine drastische Verkürzung der Wehrdienstzeit auf vier Monate bekanntgegeben. Bisher wurden von zum Heer eingezogenen Wehrpflichtigen 12 Monate Grundwehrdienst abgeleistet, bei Luftwaffe und Marine betrug die Dienstzeit 18 Monate.

Gruß an Russland von US-Außenminister Warren Christopher zum 50. Jahrestag der «Rede der Hoffnung» in Stuttgart

Am 6. September 1946 hielt der damalige amerikanische Außenminister James Francis Byrnes im Württembergischen Staatstheater in Stuttgart die sogenannte «Speech of Hope», die «Rede der Hoffnung». Sie markierte die positive Wende der US-Politik gegenüber dem eroberten Deutschland. Ursprünglich sah ein amerikanisches Szenario Deutschland als Agrarland vor. Byrnes forderte statt dessen «ein friedliches und demokratisches Deutschland, das seine Unabhängigkeit erlangt und behält». In seiner Rede sprach Byrnes auch von der Notwendigkeit, die in Deutschland errichteten Zonen wieder zusammenzufügen und ein einheitliches Wirtschaftsgebiet zu bilden. Zum 50. Jahrestag dieser Rede nahm der heutige US-Außenminister Warren Christopher an einem Festakt in Stuttgart teil. In seiner Rede sprach er von der Vision der USA von einer «neuen atlantischen Gemeinschaft». An das russische Volk richtete Christopher den Gruß: «Wir heißen Sie willkommen als vollwertigen Partner beim Aufbau eines neuen Europa, das frei von Tyrannei, Teilung und Krieg ist».

US-Außenministerin Albright in Bonn

In enger Abstimmung wollen Deutschland und die Vereinigten Staaten von Amerika die Reform und die Ost-Erweiterung der NATO

vorantreiben. Bei ihrem Vorstellungsgespräch in Bonn sprach die neue amerikanische Außenministerin Madeleine Albright mit Bundeskanzler Helmut Kohl und Außenminister Klaus Kinkel über die Beziehungen der USA zu Europa und Deutschland. Im Mittelpunkt des Besuchs stand die Frage, wie Rußland in ein neues europäisches Sicherheitssystem eingebunden werden kann. Die beiden Partner wollen sich in enger Kooperation bemühen, Rußland die Akzeptanz der NATO-Öffnung zu erleichtern. Hierzu könnte eine Charta zwischen der NATO und Rußland dienen.

Werbung

Fliegen auf hohem Niveau

Delta Air Lines hat unter allen großen US-Airlines die zufriedenste Passagiere. Das belegt eine aktuelle Statistik des US-Verkehrsministeriums. Damit halten wir jetzt schon seit 16 Jahren den ersten Platz. Ein Erfolg, der viel mit unserer Philosophie zu tun hat. Wir fliegen gerne, und das macht den Unterschied. Das hohe Niveau unserer Service-Leistungen lernen Sie überall kennen, wo Sie mit Delta Air Lines in Berührung kommen. Fragen Sie Ihr Reisebüro, oder rufen Sie uns an.

Delta Air Lines / We Love To Fly And It Shows

11. Перекладіть наступні інтерв'ю.

a) Michail Gorbatschow, Erinnerungen aus erster Hand

Sechs Jahre nach der Vereinigung Deutschlands, fünf Jahre nach dem Untergang der Sowjetunion: Michail Gorbatschow, der frühere Staatspräsident der Sowjetunion und Friedensnobelpreisträger, steht Redakteuren unseres Verlagshauses Rede und Antwort. Begegnung mit einem großen Staatsmann und ein Blick zurück auf jene Tage, die die Welt veränderten.

Frage: Herr Gorbatschow, Sie haben den Deutschen den Weg zur Einheit frei gemacht, den kalten Krieg beendet: Was geschah eigentlich im Kreml in der Nacht des 9. November 1989, der Nacht, als in Berlin die Mauer fiel?

Gorbatschow: In dieser Nacht war im Kreml außer den Diensthabenden keine Menschenseele. Ich hatte meine Arbeit um 22 Uhr beendet und fuhr auf meine Datscha außerhalb Moskaus zurück und ging zu Bett. Am nächsten Morgen sagte man mir, was geschehen war. Mir war aber schon klar, dass der ganze vorhergehende Prozess in solch

eine Situation münden könnte. Ich habe mich natürlich erkundigt, wie sich unsere deutschen Freunde in der DDR verhalten haben.

Frage: Dass die Mauer in dieser Nacht fallen würde – war das zwischen Ihnen und der Führung der DDR in irgendeiner Form abgestimmt?

Gorbatschow: Nein. Aber ich fragte natürlich: «Wie habt ihr dann gehandelt? Und sie sagten, sie hielten es für richtig, dass man den Willen der Menschen akzeptieren muss, anstatt gegen sie zu handeln. Und ich habe gesagt: «Ihr habt recht.» Das habe ich gesagt. Und das war alles. Das war am Morgen des 10. November.

Frage: Die Gefahr einer militärischen Intervention in der DDR und in Ostberlin hat also zu keinem Zeitpunkt bestanden?

Gorbatschow: Wissen Sie – das ist wirklich niemandem eingefallen. Das gilt nicht nur für mich, sondern auch für alle anderen, die vielleicht innerlich dagegen waren und geschwiegen hatten und ihre Meinung nicht preisgegeben haben. Aber nicht mal diesen Leuten ist so etwas eingefallen. Bereits im Februar 1990, als Herr Kohl in Moskau war, hatten Rischkov, Krjutschkov, Schewardnadze, ich und noch ein paar andere über dieses Thema gesprochen. (Anmerkung der Redaktion: Gorbatschow sicherte dem Bundeskanzler bei diesem Besuch zu, dass die Entscheidung der Deutschen, in einem Staat zu leben, von der Sowjetunion akzeptiert werde.)

Frage: Sie schreiben in Ihren Memoiren, dass Helmut Kohl mit seinem am 28. November 1989 vorgestellten «Zehn-Punkte-Programm» einen Alleingang zur Wiedervereinigung unternommen habe, ohne mit Ihnen darüber zu sprechen. Waren Sie verärgert?

Gorbatschow: Es passierte nur einmal. Aber die Vorwürfe habe ich Herrn Außenminister Genscher gemacht. Und das hat er bis heute nicht vergessen (lachend). Aber er hat sich das gefallen lassen müssen. Und ich habe ihm gesagt, er solle dem Bundeskanzler meine Meinung bestellen und ausrichten.

Frage: Wie hat der Bundeskanzler denn reagiert?

Gorbatschow: Ich denke, dass Herr Kohl meine Meinung sehr wohl ernst genommen hat. Bei einem späteren Treffen hat er dann davon gesprochen, dass die Situation in Westdeutschland diesen Schritt notwendigerweise erfordert habe. Er hat davon gesprochen, dass der ganze Prozess eine unvorhersehbare Wendung hätte nehmen können und er deshalb nicht anders hätte handeln können. Ich war bereit, die Sorgen des Bundeskanzlers zu akzeptieren.

Frage: In Russland wird Ihnen vorgeworfen, Sie hätten für die Einheit zu wenig verlangt...

Gorbatschow: Ich bedaure, oft zu hören, dass Gorbatschow gar nichts verlangt habe für die Wiedervereinigung Deutschlands. Mir schien es notwendig, die Frage ganz anders zu stellen, und ich glaube, meine Positionist überzeugend: Deutschland sollte die Kosten für den Abzug aller in der DDR stationierten Sowjet-Truppen übernehmen. Diese Kosten waren das reale Gegengeschäft. Ich bin davon ausgegangen, dass wir im Ergebnis unserer Bewegung aufeinander zu Vereinbarungen treffen sollten, die große Perspektiven eröffnen. Sie sollten das ganze positive Potenzial unserer gegenseitigen Beziehungen summieren. Das ist sehr wichtiger als weitere Milliarden.

Frage: Gibt es in Russland noch antideutsche Stimmungen?

Gorbatschow: Ich glaube nicht, dass das ein Thema in Russland ist. Natürlich bleibt etwas von den historischen Ereignissen im Gedächtnis des Volkes haften. Die Geschichte verpflichtet uns, sehr aufmerksam und behutsam miteinander umzugehen. Deutschland und Russland sind einen langen Weg gegangen, um Partner zu sein und zukünftige Freunde. Und es ist wichtig, diese Gedanken in Russland deutlich zu machen – und auch in Deutschland.

Herr Gorbatschow, wir danken Ihnen für dieses Gespräch.

b) Antonio Hurtado, 48, folgte mit 13 seiner Familie aus Spanien ins Ruhrgebiet. Er sprach kein Wort Deutsch, schaffte die Hauptschule mit Ach und Krach und startete dann eine unglaubliche Karriere als Forscher. 1991 wurde er an der RWTH Aachen promoviert, fünf Jahre später habilitierte er sich. Gerade ist er als Professor für Wasserstoff- und Kernenergietechnik an die Technische Universität Dresden berufen worden. Und Aufsichtsrat des Fußballclubs 1. FC Union Berlin ist er auch.

Von Juan Moreno

Herr Professor Hurtado, sind Sie ein typisches Ausländerkind?

Könnte man so sagen. Ich bin der Sohn eines Gastarbeiters der ersten Generation. Mein Vater kam in den Sechzigern, um in der Bergbau zu arbeiten. Meine Mutter hat im Rheinhausen bei der Bank für Gemeinwirtschaft geputzt.

Wie alt waren Sie, als Sie nach Deutschland kamen?

Knapp 13, im Sommer 1972. Ich sprach kein Wort Deutsch und wusste nur sehr wenig über die deutsche Mentalität. Ich hatte gehört,

dass die Menschen hier fleißig sind und es Deutschland wirtschaftlich sehr gut geht.

Wie lief das mit der Schule?

Ich kam in die achte Klasse der Hauptschule, die ich prompt wiederholen musste. Ich verstand weder die Lehrer noch meine Mitschüler. Es gab einen Klassenkameraden, der besondere Freude dabei empfand, mir die Dinge falsch zu übersetzen. Für ihn war das ein Spiel, für mich eine schlimme Zeit.

Wie haben Sie Deutsch gelernt?

Auch wenn Sie die Antwort jetzt seltsam finden – mit der Hitparade. Nach ungefähr einem Jahr hatte ich den Eindruck, dass ich nie Deutsch lernen würde. Ich fragte mich, warum ich keine Fortschritte machte, und war davon überzeugt, dass der Fehler bei mir lag. Dieter Thomas Heck gab mir dann Schützenhilfe. Meine Eltern schauten regelmäßig die Hitparade, und plötzlich tauchten da Sätze auf, die ich wiedererkannte. Deutsches Schlagergut eignet sich gut, um Deutsch zu lernen. Einfach strukturierte Sätze mit Subjekt, Prädikat, Objekt, die sich ständig wiederholen und sauber artikuliert werden – perfekt.

Trotzdem ist es ein weiter Weg von Otto zum Professor für Kernenergie. Gab es einen Wendepunkt?

Ja, vielleicht gab es den. Nachdem ich sitzengeblieben war, sollte ich eigentlich von der Hauptschule abgehen. Ich ging in eine Lehrwerkstatt bei Krupp in Duisburg-Rheinhausen. Als der Ausbilder meine Noten in Mathe und Physik sah, fragte er, was ich da machte. Das sei nur eine Lehrwerkstatt, die einen Hilfsarbeiterabschluss vererbe. Er bat meinen Vater, noch mal mit der Schule zu reden, ob ich nicht vielleicht doch den Hauptschulabschluss machen durfte. Die Schule erlaubte es. Ich weiß nicht, was aus mir geworden wäre, wenn dieser Ausbilder sich nicht für mich interessiert hätte.

Sind Sie ein ehrgeiziger Mensch?

Ich würde sagen, dass ich effizient bin. Ich glaube, dass ich aus den mir zur Verfügung stehenden Möglichkeiten versuche das Beste zu machen. Vieles hat sich auch einfach ergeben. Ich war manchmal auch zum richtigen Zeitpunkt am richtigen Ort.

Was würden Sie den Menschen empfehlen, die aufgrund ihrer Herkunft Probleme in Deutschland haben?

Gerade in Situationen, in denen man sich unsicher fühlt, neigt man dazu, sich an Leitbildern zu orientieren. Es kann richtig sein, sich mit Menschen zusammenzutun, die in einer ähnlichen Situation sind. Aber das

ist wie in der Mathematik. Da gibt es die hinreichende und die notwendige Bedingung. Eine hinreichende Bedingung kann sein, dass man sich mit Menschen trifft, die in einer ähnlichen Situation wie man selbst ist, mit denen man sich austauschen kann. Die notwendige Bedingung aber ist, dass man selbstverantwortlich handelt. Menschen, die hier Schwierigkeiten haben, müssen etwas tun, um dieses Problem anzugehen. Es wird immer wieder Nackenschläge und Situationen geben, in denen man sich fragt, warum man so behandelt wurde, aber man muss sein Leben in die eigene Hand nehmen. Daran führt kein Weg vorbei.

Herr Hurtado, ich danke Ihnen für dieses Gespräch.

c) «NIE HAB ICH MICH SO OHNMÄCHTIG GEFÜHLT»

JUGEND IN DER CORONA-KRISE Angst vor der Zukunft, Schulfrust, Einsamkeit: Die erste große Befragung von Jugendlichen in der Pandemie zeigt, wie stark die Situation sie belastet – ein Gespräch über die Ergebnisse mit der Sozialforscherin Severine Thomas.

1 Frau Thomas, Sie haben rund 6000 junge Menschen zwischen 15 und 30 Jahren dazu befragt, wie sie die Zeit der Pandemie erleben. Wie geht es den Jugendlichen in Deutschland?

Sie kommen größtenteils klar, es zeigt sich aber auch, wie belastet sie sind, wie isoliert und einsam. Für uns war erstaunlich, wie stark ihr Bedürfnis ist, sich mitzuteilen, uns in langen Texten zu erzählen, was sie empfinden, welche Sorgen sie haben. Den großen Rücklauf auf unsere Online-Befragung innerhalb von nur 14 Tagen interpretieren wir Wissenschaftler als Ergebnis an sich, denn schon daran lässt sich ablesen, wie wenig sich junge Menschen in diesen Tagen gehört und gesehen fühlen.

2 Würden Sie als Sozialforscherin sagen: Diese Altersgruppe wurde in der Krise vernachlässigt?

Die Politik zeigte schon vor der Krise wenig Interesse. Jugendliche sind in Deutschland fast zu einer gesellschaftlichen Randgruppe geworden. Da wundert es nicht, dass auch jetzt niemand im Blick hat, wie extrem sich ihr Leben unter Bedingungen von Schulschließungen und Kontaktverboten verändert hat. Es verstört die jungen Menschen, dass sie vor allem auf ihre Rollen als Schüler, Abiturienten, Prüflinge reduziert werden, über die grundsätzlich andere sprechen – Eltern, Lehrer, Politiker. Sie selbst fragt keiner. Ein Viertel der Befragten sagt, sie hätten nicht den Eindruck, dass ihre Sorgen gehört werden. Ihre Stimme spielt in öffentlichen Diskussionen keine Rolle.

3 Fast 600 Jugendliche haben dem Fragebogen Ihrer Studie «Jugend in der Corona-Zeit» ausführliche Texte hinzugefügt. Daraus geht hervor, dass vor allem die Schule für viel Frust sorgt.

Schule dominiert den Alltag gerade ganz stark. Kaum etwas im Leben der Jugendlichen ist noch wie zuvor. Gleichzeitig erwartet die Schule, dass sie Leistung bringen, ihre Hausaufgaben abliefern. Was sie enttäuscht, ist das fehlende Bewusstsein ihrer Lehrer für die aktuelle Lebenswelt junger Menschen. Ein Jugendlicher schrieb uns: «Noch nie hab ich mich so ohnmächtig gefühlt». Viele wissen nicht, wie sie den digitalen Unterricht bewältigen sollen, wie sie ihren Tag sinnvoll strukturieren, einen Lernplan erstellen. An den wenigsten Schulen wird einem so etwas beigebracht, plötzlich aber wird es als selbstverständlich vorausgesetzt. Fragt man nach der Unterstützung durch die Lehrer, ist das Ergebnis mau: Auf einer Skala von 0 (total unzufrieden) bis 10 (100 Prozent zufrieden) lag der Mittelwert bei 4,9.

4 Beim Versuch, die Schule als Leistungsbetrieb aufrechtzuerhalten, ist ihre soziale Bedeutung in Vergessenheit geraten?

Absolut. Dabei ist sie der wichtigste soziale Ort für junge Menschen. Den Jugendlichen fehlen ihre Freunde, fehlen Kommunikation und Austausch in den Pausen. Zugleich sind ja auch all die Begegnungen mit Gleichaltrigen weggefallen, die sich beim Sport, im Chor, beim Ehrenamt oder in Schülerjobs ergeben. Fast die Hälfte aller Befragten hatte in den vergangenen Monaten nur noch mit zwei Freunden Kontakt. Neun Prozent gab an, dass sie niemanden treffen. Das sind gravierende Einschränkungen. Wir haben aus vielen Aussagen herausgelesen, wie viel Kraft und Anstrengung es den Jugendlichen inzwischen kostet, die Einschränkungen einzuhalten. Ich befürchte, dass die Politik unterschätzt, zu welchen psychosozialen Folgen all das führen kann.

5 Welche meinen Sie?

Es gibt psychische Belastungen, die aus dem Abgeschnittensein von Schule und Freundeskreis entstehen. Die Jugendlichen schreiben häufig von Zukunftsangst. Viele sehen keine klare Perspektive mehr, fühlen sich schlecht informiert. Sie wissen nicht, wie es mit Schule, Ausbildung oder Studium nach den Ferien weitergeht, ob ihr Freiwilligendienst oder das internationale Austauschjahr stattfinden werden, die hängen in der Luft.

Jeanette Otto

Die Zeit

14.5.2020

12. Прочитайте наступний текст. Порівняйте перший і другий варіант перекладу даного тексту. Створіть на їх основі власний переклад.

FLÜCHTLINGE AUF DEM WEG NACH DEUTSCHLAND

Viele tausende Flüchtlinge kommen im Herbst 2015 über Ungarn und Österreich nach Deutschland. Die meisten von ihnen sind vor dem Krieg aus Syrien geflohen. Die deutsche Politik weiß nicht, wie sie reagieren soll.

Im September 2015 ist die Zahl der Flüchtlinge in Deutschland stark gestiegen. Die meisten von ihnen kommen aus Syrien. Eigentlich sollen Flüchtlinge in dem EU-Land Asyl beantragen, in das sie zuerst reisen.

Viele erreichten in den letzten Monaten Ungarn. Sie wollten aber nicht dort bleiben, sondern über Österreich nach Deutschland weiterreisen. Angesichts der humanitären Notlage der Flüchtlinge in Ungarn hatte Bundeskanzlerin Angela Merkel Anfang September entschieden, den Asylsuchenden die Einreise nach Deutschland zu erlauben.

Die deutsche Regierung rechnet mit etwa 800.000 Flüchtlingen im Jahr 2015. Allein in München sind in den vergangenen Wochen mehr als 63.000 Flüchtlinge angekommen. Die Hilfsbereitschaft der Bürger ist groß. Auf einem Platz vor dem Münchner Hauptbahnhof werden die Flüchtlinge mit Essen und Getränken versorgt sowie medizinisch untersucht und von der Polizei registriert.

Alles verläuft in geordneten Bahnen, sagte ein Polizeisprecher Anfang September. «Passanten bringen Kuchen und Süßigkeiten, die Stimmung ist trotz der vielen Menschen sehr entspannt. «Die meisten Flüchtlinge waren sehr froh, endlich in Deutschland zu sein. Einige riefen: «Germany, Germany», oder: «We love Germany.» Doch in der bayerischen Landeshauptstadt ist der Platz inzwischen knapp.

Zahlreiche Flüchtlinge müssen deshalb im Hauptbahnhof schlafen. Von München bringen Züge die Flüchtlinge weiter in andere Teile Deutschlands. Aber auch andere Bundesländer befinden sich nach eigenen Angaben am Limit. Die Bundesregierung hat deshalb entschieden, dass an der Grenze zu Österreich wieder kontrolliert werden soll. So könnten Flüchtlinge, die nach Deutschland kommen, sofort registriert werden. Zurückgeschickt werden sie aber nicht.

Переклад. Варіант 1

Біженці на шляху до Німеччини

Восени 2015 року тисячі біженців приїжджають до Німеччини через Угорщину та Австрію. Більшість із них покинули Сирію ще до війни. Як реагувати на це, німецька влада не знає.

У вересні 2015 року кількість біженців у Німеччині різко зросла. Більшість із них родом із Сирії. Фактично вони повинні подати заяву на отримання притулку в країні ЄС, до якої вони їдуть.

За останні кілька місяців багато людей потрапили і в Угорщину. Однак вони не хотіли там залишатися, а хотіли поїхати до Німеччини через Австрію. Зважаючи на гуманітарну ситуацію щодо біженців в Угорщині, канцлер Ангела Меркель на початку вересня вирішила дозволити шукачам притулку в'їхати до Німеччини. Станом на 2015 рік німецький уряд нараховує близько 800 000 біженців. Лише за останні кілька тижнів до Мюнхена прибуло понад 63 000 біженців. На площі перед головним залізничним вокзалом Мюнхена надають їжу та напої, вони медично оглядаються та реєструються.

Все проходить належним чином, заявив речник поліції на початку вересня. «Перехожі приносять торти та солодощі, атмосфера дуже спокійна, незважаючи на велику кількість людей». Більшість біженців були дуже раді нарешті опинитися в Німеччині. Деякі кричали: «Німеччина, Німеччина» або: «Ми любимо Німеччину». Але зараз замало місця в столиці. Багатьом доводиться спати на головному вокзалі. Поїзди перевозять з Мюнхена в інші частини Німеччини. Але інші федеральні штати також переповнені, згідно з власними заявами. Тому Федеральний уряд вирішив, що контроль слід знову проводити на кордоні з Австрією. Біженці, які приїжджають до Німеччини, повинні бути зареєстровані. Назад відправляти їх не будуть.

Переклад. Варіант 2.

Біженці на шляху до Німеччини

Восени 2015 року тисячі біженців приїжджають до Німеччини через Угорщину та Австрію. Більшість із них покинули Сирію ще до війни. Як реагувати на це, німецька політика не знає.

У вересні 2015 року кількість біженців у Німеччині різко зросла. Більшість із них родом із Сирії. Фактично вони повинні подати заяву на отримання притулку в країні ЄС, до якої вони їдуть.

За останні кілька місяців багато людей потрапили і в Угорщину. Однак вони не хотіли там залишатися, а хотіли поїхати до Німеччини

через Австрію. Зважаючи на гуманітарну ситуацію щодо біженців в Угорщині, канцлер Ангела Меркель на початку вересня вирішила дозволити шукачам притулку в'їхати до Німеччини.

Станом на 2015 рік німецький уряд нараховує близько 800 000 біженців. Лише за останні кілька тижнів до Мюнхена прибуло понад 63 000 біженців. На площі перед головним залізничним вокзалом Мюнхена надають їжу та напої, вони медично оглядаються та реєструються.

Все проходить належним чином, заявив речник поліції на початку вересня. «Перехожі приносять торти та солодощі, атмосфера дуже спокійна, незважаючи на велику кількість людей». Більшість біженців були дуже раді нарешті опинитися в Німеччині. Деякі кричали: "Німеччина, Німеччина" або: "Ми любимо Німеччину". Але зараз замаломісія в баварській столиці.

Багатьом доводиться спати на головному вокзалі. Поїзди перевозять з Мюнхена в інші частини Німеччини. Але інші федеральні штати також переповнені, згідно з власними заявами. Тому Федеральний уряд вирішив, що контроль слід знову проводити на кордоні з Австрією. Біженці, які приїжджають до Німеччини, негайно мають бути зареєстровані. Назад відправляти їх не будуть.

13. Перекладіть наступні журнальні тексти.

«ENGLISHING THE GERMANS»

Der Übersetzer Ralph Manheim (1907 – 1992)

Seit dem Zweiten Weltkrieg war Ralph Manheim, der im Alter von 85 Jahren gestorben ist, der angesehenste Übersetzer deutscher Literatur in die englische Sprache. Wohl am bekanntesten für seine vielgelesenen Günther Grass-Übersetzungen – angefangen mit «Die Blechtrommel» für Kurt Wolffs New Yorker Firma Pantheon Books – arbeitete er für mehrere führende akademische Verlage, Kunst- und Belletristikverlage auf beiden Seiten des Atlantiks und machte auch Übersetzungen aus dem Französischen.

Er erhielt eine Reihe von literarischen Preisen – besondere Höhepunkte waren die Verleihung der MacArthur Fellowship und der PEN Medaille für Übersetzung – und war eine international verehrte und respektierte Persönlichkeit.

Manheim kam in New York als Kind amerikanischer Eltern deutsch-litauischer Abstammung zur Welt. 1926 Examen in Harvard,

anschließend studierte er in Yale und Columbia und ging dann nach Wien und München. Eine Zeitlang war er Lehrer in Connecticut, und während der Roosevelt-Ära begann er mit Unterstützung eines bundesstaatlichen literarischen Förderprojektes (Federal WPA writing projekt) eigene Geschichten und Artikel zu verfassen.

Die lange Bibliographie seiner ungefähr 150 Buchübersetzungen beginnt ominöserweise mit «Mein Kampf» im Jahre 1943. Im Jahr darauf folgte Konrad Heidens Hitler-Biographie. Als er zum Wehrdienst eingezogen wurde, schickte man ihn zuerst ins nachrichtendienstliche Ausbildungszentrum in Camp Ritchie, wo er auf die Arbeit als Vernehmungsbeamter für Kriegsgefangene vorbereitet wurde. Diese undankbare Rolle blieb ihm nach seinen eigenen Aussagen erspart. Statt dessen übersetzte er deutsche Dokumente. Die Beherrschung militärischer Fachbegriffe und Ausdrücke sollte sich nach 1945 als nützlich erweisen.

Nach seiner Rückkehr ins ins bürgerliche (und literarische) Leben begann er Kunst- und Philosophiebücher zu übersetzen, darunter vor allem für die Yale University Press Ernst Cassirers dreibändiges Werk „Philosophie der symbolischen Formen“. Er hatte das Glück, den mit Parnell Thomas und Joe McCarthy verbundenen politischen Hexenjagden zu entgehen, doch mißfiel ihm die dadurch in seinem Heimatland entstehende Atmosphäre so sehr, dass er 1951 nach Paris übersiedelte.

Dort begann er, sich ernsthaft seiner Übersetzungstätigkeit zu widmen – Karl Jaspers, Erich Neumann, Erich Auerbach, Hermann Hesse, der Briefwechsel zwischen Freud und Jung, Peter Handtke, die Grimm-Märchen in ungekürzter Fassung. In den sechziger Jahren wurden er und ich von Pantheon Books und Stefan Brecht beauftragt, die geplante amerikanische Brecht-Ausgabe zu übernehmen.

Ralph Manheim war ein wunderbarer Arbeitspartner: gewissenhaft, äußerst genau, mit großem Einfühlungsvermögen in beiden Sprachen – ein schweigender Vorwurf für jeden, der schlampig vorgeht. Manche Briefe und Reden übersetzte er nur ungern. Dennoch konnte er Brechts Dialoge auf der Bühne zum Leben bringen, und der Erfolg der New Yorker „Dreigroschen Oper“ ging wenigstens teilweise zurück auf das, was ein Kritiker kürzlich als „das beste an unerbittlichem Englisch, das es z.Zt. gibt“ bezeichnete.

Nach 1985 und dem Tod seiner dritten Frau Mary verließ er Paris, heiratete Julia Allen und ließ sich in Cambridge (England) nieder, wo er

seine Arbeit fortsetzte – seine jüngste Grass-Übersetzung von «Unkenrufe» kam dieses Jahr heraus. Von seiner Krebserkrankung sprach er nicht, solange sie sich in Schach halten ließ.

John Willett / The Guardian

(Aus dem Englischen von I. Nevill)

WIE AUS MÜLL EIN GESCHÄFT WURDE

Früher wurde Müll in Deutschland einfach auf einer Müllkippe ins Feuer geworfen oder vergraben. Dann kamen die ersten Gesetze zur Mülltrennung. Heute ist das Recycling ein Milliardengeschäft.

Die Deutschen trennen ihren Müll. In der «blauen Tonne» wird Papier gesammelt, in der »gelben Tonne« Verpackungen. Die Bürger sortieren ihren Müll nach Wertstoffen, bringen Altglas zu öffentlichen Sammelstellen und Flaschen in die Läden zurück. Das war nicht immer so. Früher sollte Müll einfach nur schnell verschwinden. Recycling kannte man damals noch nicht.

In den 1980er Jahren gab es noch Müllkippen, auf denen der Müll in die Erde gedrückt wurde. Doch irgendwann gab es zu viel Abfall. Deshalb entwickelte die damalige Bundesregierung 1991 die Verpackungsverordnung. Das Gesetz schrieb jedem Hersteller vor, Verantwortung für sein Produkt zu übernehmen -auch nach dem Verbrauch. Die Industrie erfand daher ein eigenes System zur Müllsammlung und Wiederaufbereitung. Man erkannte es an einem Symbol, das auf die Produkte gedruckt wurde: dem «grünen Punkt». Diese Methode gab es vorher nirgends auf der Welt.

Immer neue Gesetze und Anforderungen sorgten dann dafür, dass in Deutschland eine Hightech-Branche für das Recycling entstand. Forscher und Ingenieure versuchen, die Recyclingtechnik zu verbessern und gleichzeitig die Produkte so herzustellen, dass sie besser recycelbar sind. Und es lohnt sich: Recycelte Stoffe haben einen drei- bis viermal so hohen Wert wie der Müll, aus dem sie gemacht wurden.

In Deutschland ist so eine Branche mit über 200 Milliarden Euro Umsatz entstanden. Sie wächst jährlich um 14 Prozent und gibt etwa 250.000 Menschen Jobs. Deutsches Recycling ist ein Exportschlager. Asien importiert immer mehr recycelte Rohstoffe aus Deutschland. Das hätte vor dreißig Jahren niemand gedacht – als die Bundesbürger begannen, ihren Müll in bunten Tonnen zu trennen.

FREMDENHASS IN HEIDENAU

Nach der Gewalt gegen Flüchtlinge in Heidenau besuchte erst der Vizekanzler und dann auch die Bundeskanzlerin die attackierte Flüchtlingsunterkunft. Beide Politiker verurteilten die Angriffe und forderten mehr Toleranz.

Es flogen Steine, Flaschen und Feuerwerkskörper. Eine Gruppe von rund 150 Rechtsextremen hat am 23.08.2015 in der zweiten Nacht in Folge Polizisten angegriffen, die in Heidenau bei Dresden eine Unterkunft für Flüchtlinge schützten. In dem ehemaligen Baumarkt waren mehr als 200 Flüchtlinge untergebracht. Die Polizei konnte die Angreifer stoppen: mehr als 30 Polizisten wurden verletzt.

Die Öffentlichkeit forderte schon länger den Besuch der Bundeskanzlerin Angela Merkel in Heidenau. Auf Twitter wurde ihr unter dem Hashtag #merkelschweigt vorgeworfen, dass sie zu lange nichts zu den fremdenfeindlichen Ausschreitungen in Sachsen gesagt hat. Nach Vizekanzler Sigmar Gabriel besuchte jetzt auch sie die Flüchtlingsunterkunft bei Dresden.

In Heidenau wurde die Kanzlerin mit Pfiffen und «Pfu!»-Rufen empfangen. In sozialen Netzwerken hatten rechte Gruppen dazu aufgerufen. «Es gibt keine Toleranz gegenüber denen, die nicht bereit sind zu helfen», sagte Merkel. «Je mehr Menschen das deutlich machen, umso stärker werden wir sein.» Die Kanzlerin versprach, Flüchtlingen in Deutschland mit einem neuen Gesetz in Zukunft besser zu helfen. Auch Vizekanzler Sigmar Gabriel fand bei seinem Besuch ähnlich deutliche Worte: «Man darf diesen Typen, die sich hier in den letzten Tagen ausgebreitet haben, keinen Millimeter Raum geben», so Gabriel.

Ein neues Sicherheitskonzept der Polizei soll nun helfen, Gewalt durch Rechtsextreme in Zukunft in Heidenau zu verhindern. Der Vizekanzler sagte jedoch auch, die Ausschreitungen in der sächsischen Kleinstadt dürften nicht darüber hinwegtäuschen, dass es in Deutschland auch viel Solidarität für Flüchtlinge gibt – mit Hilfsangeboten überall im Land.

ARBEITSAUSBEUTUNG IN DEUTSCHLAND

Abhängigkeit und Sklaverei – die Wörter, mit denen Dimitru Cubylyass seine Arbeit auf einer Baustelle in Deutschland beschreibt, sind hart. Doch die Geschichte des rumänischen Hilfsarbeiters ist kein Einzelfall.

Der Rumäne Dimitru Cubylyass war nach Deutschland gekommen, weil ihm sein Cousin von viel Arbeit und gutem Lohn erzählt hatte. Am Anfang ging auch alles gut: Cubylyass arbeitete auf der Baustelle eines Einkaufszentrums in Berlin und bekam regelmäßig Lohn - fünf bis sechs Euro in der Stunde. Dann kam das Geld immer seltener, später wurde Cubylyass gar nicht mehr bezahlt. Auch den Arbeitsvertrag, den man ihm versprochen hatte, bekam er nicht.

Das ist systematische Ausbeutung, sagt Dominique John vom Deutschen Gewerkschaftsbund, der das Projekt »Faire Mobilität« leitet. Private Jobvermittlungen nutzen aus, dass die Menschen kein Deutsch sprechen und ihre Rechte nicht kennen. Außerdem ist ihre Unterkunft oft an ihre Arbeit gebunden. Wenn die Arbeiter krank werden oder sich gegen die schlechten Bedingungen wehren, verlieren sie auch ihre Wohnung, so John. Und ohne Wohnung können sie nicht in Deutschland bleiben.

RETTET DIE CLUBS!

DIGITALES CLUBBING Auch die Club- und Partyszene leidet unter der Pandemie. Doch sogar hier gibt es neue Ideen und Konzepte.

1 Im Frühjahr wurden wegen der Corona-Pandemie alle Großveranstaltungen abgesagt. Auch Kulturstätten und Clubs mussten schließen. Das war ein ziemlicher Schock und hat viele hart getroffen. Nicht nur die Menschen, die gern ausgehen, müssen damit klarkommen, sondern vor allem die Veranstalter. Für viele Clubs, Theater und Konzertstätten bedeutet die Situation, dass sie um ihr Überleben kämpfen müssen. Denn die Einnahmen bleiben aus und viele Inhaber oder Betreiber wussten zunächst nicht weiter. Doch die Umstände haben auch für neue kreative Ideen gesorgt.

2 Die Berliner Clubszene zum Beispiel hat sich innerhalb kürzester Zeit vernetzt und schon im März den größten virtuellen Club gegründet: United We Stream. Täglich werden hier DJ- und Konzertauftritte gestreamt – immer aus einem anderen Club der Stadt, der natürlich menschenleer ist. Clubs wie das Yaam, Schwuz, Tresor oder Kater Blau kommen so direkt ins eigene Wohnzimmer. Ohne stundenlanges Schlagenstehen am Einlass. Und jeder kann mittanzen ohne Angst, am Türsteher zu scheitern.

3 Aber natürlich ist all das eine sehr ungewohnte Situation: Ohne Freunde, allein zu Hause in Partystimmung zu kommen, kann schwierig sein. Doch wer sich mit Freunden am Handy verabredet und sich über

den Abend austauscht, kann damit schon etwas gesellige Stimmung erzeugen. Und ansonsten hilft: Augen zu und eine Zeit lang alles Schwere und die Probleme der Welt vergessen.

4 Neben der Musik gibt es bei United We Stream auch Performances, Gesprächsrunden und verschiedene Vorträge und Filme. Da ist für jeden etwas dabei. Für ihr Angebot bitten die Veranstalter um Unterstützung. Man kann einzeln spenden oder Fördermitglied werden und damit den Clubs langfristig helfen. Die Berliner lieben ihre Clubs. So sind direkt am ersten Tag bereits über 100 000 Euro zusammengekommen.

5 Während viele Clubs und auch kleinere Festivals auf Web-Editionen umstellen konnten, mussten alle großen Sommer-Festivals komplett abgesagt werden. Viele hoffen und planen jetzt mit einem Termin im Folgejahr. Doch für die Festival-Organisatoren bedeuten diese Absagen große Unsicherheit. Durch unterschiedliche Aufrufe zur Unterstützung – durch Petitionen, Crowdfunding oder andere Rettungsaktionen – versuchen sie, ihr Bestehen zu sichern. (...) Je mehr Menschen sich beteiligen, umso wahrscheinlicher ist es, dass nach der Pandemie wieder gefeiert werden kann. Laut Facebook fiebern dem schon jede Menge Menschen entgegen. Eine Veranstaltung namens „Corona-Afterparty“, die Ende Oktober in Berlin stattfinden soll, haben sich bereits mehr als 50 000 Leute vorgemerkt. Bis dahin heißt es aber: Stay home und bis irgendwann wieder auf dem Dancefloor!

Katja Musafiri

PRESSE UND SPRACHE

Juli 2020

АНГЛОМОВНІ ТЕКСТИ

Прочитайте наступні тексти (1-3) і порівняйте їх з перекладами. Виберіть більш вдалий, на Вашу думку, переклад. Обґрунтуйте свій вибір. Створіть на його основі власний варіант перекладу.

Text 1

SOUTH GETS NEW SNOW STORM

Blizzards swept the South of England and London for the second time within a fortnight. Hard-packed snow and driving sleet stopped traffic in many places.

And it will snow again to-day, probably over the whole country. Further outlook? Very cold weather probably continuing, with some snow.

From Bodwin Moor, in Cornwall, through the West Country to the Kent Coast, snowdrifts piled up yesterday three foot deep in places.

Four inches of snow at Bromley (Kent), near London, stopped traffic and many hills were blocked by long lines of vehicles.

Daily Worker.

Переклад.

Варіант 1.

ПІВДЕНЬ ЗАЗНАВ НОВОЇ СНІГОВОЇ БУРІ

Вдруге протягом двох тижнів заметіль охопила південь Англії та Лондон. Утрамбований сніг і мокрі колії від шин авто зупинили рух у багатьох місцях.

Снігопад продовжуватиметься і сьогодні, імовірно, по всій території країни. Подальші прогнози? Дуже холодна погода продовжиться, можливий сніг.

Від Бодвін Муру, в Корнуоллі, через захід до узбережжя Кента снігові замети накопичили вчора три фути глибини на місцях.

Чотири дюйми снігу в Бромлі (Кент), поблизу Лондона, зупинили рух і багато пагорбів були заблоковані довгими лініями транспорту.

Варіант 2.

НА ПІВДЕННЕ УЗБЕРЕЖЖЯ АНГЛІЇ НАСУВАЄТЬСЯ НОВИЙ СНІГОВИЙ ФРОНТ

Вже вдруге за останню половину місяця південь Англії та Лондон опинилися в сніговому полоні. Наліпання мокрого снігу та

ожеледиця порушили автомобільне сполучення між багатьма населеними пунктами.

Снігопади очікуються і сьогодні на переважній більшості території Британії. Що стосується подальших прогнозів, то вірогідним є збереження дуже холодної погоди з незначними опадами у вигляді снігу.

Висота снігових заметів вздовж всього узбережжя Англії від Корнуельського півострова до графства Кент сягала в горах в окремих місцях майже одного метра.

Схожа ситуація спостерігалася також в Бромлі (графство Кент), поблизу Лондона. Там на багатьох гірських перевалах утворилися довжелезні автомобільні затори.

Дейлі Уоркер

Text 2

SMOG AS BAD AS 1952 «KILLER»

Smog yesterday was about as bad as the first day of the 1952 “killer” smog, said the Department of Scientific and Industrial Research.

Its laboratory at Greenwich reported an average concentration of smoke of 1.3 milligrams per cubic meter, compared with an average of 1.0 milligrams in 1952.

By lunchtime yesterday the figure rose to 3.4 milligrams, but later dropped again. These figures apply only to Greenwich.

Many parts of London and Home Counties were still “blackened out” after 18 hours of the worst and most widespread fog of the winter.

Not one scheduled incoming or outgoing service was able to operate at London Airport during the day where visibility was down to 20 yards.

During the day many long-distance trains, scheduled to leave London stations, were cancelled. London suburban services were also seriously disrupted.

There were pile-ups in fog all over Britain and near Handborough (Oxfordshire) an 11-year-old girl was killed in a road accident.

Daily Worker.

Переклад.

Варіант 1.

СМОГ-УБИВЦЯ 1952

Як заявив Відділ науки та промислових досліджень, вчорашній смог був майже таким, як і перший день смогу-«убивці» 1952 року.

Лабораторія в Грінвічі доповіла, що середня концентрація диму була 1,3 мг на кубічний метр, в порівнянні з 1,0 мг у 1952 році.

Вчора до обіду ця цифра збільшилася до 3,4 мг, але потім впала знову. Це стосувалося лише Грінвіча.

Багато районів Лондона і Метрополій все ще були затемненими після 18 годин найгіршого і найрозповсюдженішого зимнього туману.

Жоден запланований вхідний чи вихідний рейс в лондонському аеропорту протягом дня не зміг працювати, коли видимість знизилась до 20 ярдів.

Протягом дня більшість дальніх поїздів у напрямку з Лондонських станцій були відмінені.

Скупчення туману поширилося по всій Британії і поблизу Хенбороу (Оксфордшир) 11-річна дівчинка загинула в ДТП.

Варіант 2.

СМОГ В АНГЛІЇ: ЛЯКАЮЧА СТАТИСТИКА

За інформацією англійського Департаменту наукових та соціальних досліджень вчорашній смог перевершив сумнозвісний «смог-вбивцю» 1952 року.

Лабораторія департаменту, розташована в Грінвічі, зафіксувала середню концентрацію диму 1,3 мг на куб. метр, в той час як в 1952 році цей показник становив 1.0 мг.

Протягом першої половини вчорашнього дня ця цифра зросла в районі Грінвіча до позначки 3,4 мг на куб. метр, а потім почала знижуватися.

Більшість районів Лондона та сусідніх графств залишалися «затемненими» понад 18 годин, довше ніж будь-коли цієї зими.

Смог, внаслідок якого видимість вдень не перевищувала 20 метрів, паралізував роботу лондонського аеропорту.

В Лондоні було скасовано також більшість рейсів потягів далекого сполучення. З серйозними перебоями працював і приміський транспорт.

На всіх автошляхах Британії спостерігалися затори, спричинені туманом, а поблизу міста Генборо, що в графстві Оксфордшир, в дорожній аварії загинула 11-літня дівчинка.

Дейлі Уоркер

Text 3.

**7,000 OUT IN MERSEY STRIKE
DAILY WORKER REPORTER**

More than 1,200 Liverpool dockers joined the strike on Merseyside yesterday, and the total now out is nearly 5,000 at Liverpool and about 2,000 at Birkenhead.

Meetings were held along the dock front throughout yesterday. Groups of dockers kept responding to the strike call, ignoring the return-to-work appeals broadcast by trade union officials touring in loudspeaker vans.

Typical of the day was the scene at Nelson Dock. The strikers held a meeting and, in spite of the known opposition of the union leaders, 500 dockers stopped work in support of the strikers.

In the afternoon thousands of the strikers marched to the D Dock Board offices and paraded around the building chanting: «We want Sullivan back.»

Mr. Sullivan is the Birkenhead docker whose dismissal started the strike.

Daily Worker.

Переклад.

Варіант 1.

7000 В МЕРСІ СТРАЙКУ

Більше ніж 1200 ліверпульських докерів приєдналися вчора до страйку на околицях Мерсі, а на сьогодні всього майже 5000 в Ліверпулі і близько 2000 в Біркенгеді.

Мітинги були проведені уздовж пірсу протягом учорашнього дня. Групи докерів продовжили закликати до страйку, ігноруючи просьби повернутися до роботи, трансльовані профспілками в гучномовці фургонів.

Типовою для цього дня була сцена біля Нельсон Док. Страйкуючі провели мітинг і, незважаючи на відому опозицію з боку профспілкових лідерів, 500 докерів припинили роботу в знак підтримки протесту.

Після обіду тисячі повстанців попрямували до офісів Д Док Боад і обійшли будівлю скандуючи: «Ми хочемо повернути Салівана».

Містер Саліван це біркенгедський докер, чиє звільнення спровокувало страйк.

Варіант 2.

ХВИЛЯ СТРАЙКІВ В АНГЛІЇ НАРОСТАЄ

Як повідомляє наш власний кореспондент, понад 1200 ліверпульських докерів приєдналися вчора до страйку, який охопив промисловий район Мерсисайд. Таким чином, кількість страйкарів в Ліверпулі досягла 5000 чоловік, а разом з 2000 в місті Біркінгед їх загальне число становить тепер 7000.

Протягом всього вчорашнього дня перед спорудами доків відбувалися мітинги. Їх проводили групи докерів, які відгукнулися на заклик до страйку, проігнорувавши вимоги офіційних представників профспілки повернутися до роботи, що лунали із пересувних гучномовців.

Типовим прикладом розвитку подій учорашнього дня може бути сцена біля доку імені Нельсона. Після того, як страйкарі провели мітинг, 500 докерів всупереч офіційній лінії лідерів трейд-юніону припинили роботу на знак їхньої підтримки.

В другій половині дня тисячі страйкарів пройшли маршем до контори управління доком «Д» і, оточивши її, скандували вимогу: «Поверніть роботу Саллівану!»

Містер Салліван є тим самим докером з Біркінгеда, чие звільнення спричинило страйк протесту.

Дейлі Уоркер

Translate into Ukrainian .

POLICE DOG CATCHES BURGLARS

Three burglars were arrested yesterday. They were waiting in a bus shelter five miles from the scene of their crime. They had stolen some silver from an antique shop, had hidden everything in a nearby wood and were waiting for a bus to go home.

But they had not thought about the determination of police constable Jane Basham and her dog Rex. PC Basham was working at the local police station when she received a call about a break-in. When she got there, she found footprints in the snow.

Her dog led her to a car park and then into a wood. There they found the silver which the burglars had planned to collect later. Rex then continued across the fields, over a railway line and through a river.

They followed the river and finally arrived in the village of Briemfield. Rex took PC Basham straight to the shelter where the three men were sitting in the cold. She called for help and the men were arrested and charged with theft.

THE DAY A LANGUAGE DIED

This week another language died; Carlos Westez, more widely known as Red Thunder Cloud, the last speaker of the native American language Catawba, died of a stroke at the age of 78. With him passed away the Catawba language.

Those who want to hear the war songs, the hunting songs and the religious chants of the Catawba can apply to the Smithsonian Institute where, back in the 1940s, Red Thunder Cloud recorded a series of them for posterity. Some earnest folk might even take the trouble to learn some of them by heart. But Catawba as something that lived and breathed and developed organically is gone for good.

Of the creatures, alive on the planet, only Red Thunder Cloud's dog, which survived him and understood commands in no other language, still presumably has the sounds of Catawba rolling around his brain.

Less obvious, but no less harmful is the impact of one powerful culture upon our languages and ways of life. We are witnessing the spread of English, carried by an American culture, delivered by Japanese technology. We are also witnessing the increasing dominance of a few great, transnational tongues: Chinese, Spanish, Russian and Hindi.

One of those under threat is Aore, the language native to Vanuatu in the Pacific. Like Catawba (until this week) it is spoken by that island's only remaining native inhabitant. So it, too, is bound to die out.

In the Americas too, 100 languages, each of which has fewer than 300 speakers, are on their last legs. North America, which once had hundreds of languages, has only about 100 languages left.

He was not actually born in the Catawba tribe, and the language was not his mother tongue. But he was a frequent visitor to the reservation in South Carolina and immersed himself in the language. The songs he recorded for the Smithsonian helped to start a craze for native American music.

Now he is gone and the language is dead – but what does it mean for the rest of us when a language disappears? To be the last remaining speaker of a language, like Red Thunder Cloud, or like Dolly Pentreath, who died in 1778, the last person to speak Cornish as her mother tongue, must be a peculiarly lonely destiny, almost as strange and terrible to be the last surviving member of a dying species. But what the rest of us lose when a language dies is the possibility of a unique way of perceiving and describing the world.

His theory lacks scientific proof but one's own experience as a language learner is that to speak another language is to become another person. Anyone who has learned to speak another language moderately well will have had the sensation of discovering a new personality, with new facial expressions and gestures to match.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архипов Ф.Ф. Самоучитель перевода с немецкого языка на русский. М.: Высш. шк., 1991. – 255 с.
2. Бархударов Л.С. Язык и перевод. М.: Международные отношения, 1975. – 239 с.
3. Волкова З.Н. Читаем газету. М., 2001.
4. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова Книга, 2001.
5. Кияк Т.Р., Науменко А.М., Огуй А.Д. Теорія та практика перекладу. Німецька мова / Кияк Т.Р. - Вінниця: Нова Книга, 2006. – 592 с.
6. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 512 с.
7. Крушельницкая К. Г., Попов М.Н. Советы переводчикам. М.: Высш. шк., 1992. – 255 с.
8. Латышев Л.К. Курс перевода (эквивалентность перевода и способы ее достижения). – М.: Международные отношения, 1988. – 248 с.
9. Основи перекладу: навчальний посібник / укладач В.О. Коваленко. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – 90 с.
10. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. М.: Международные отношения, 1974. – 216 с.
11. Ролік А.В., Махінов В.М., Федько Л.Я. Теорія перекладу в текстах і завданнях. К.: НПУ ім. Драгоманова, 2004. – 285 с.
12. Семенец О.Е., Панасьев А.Н. История перевода. – К.: Изд-во при Киев. ун-те, 1989. – 296 с.
13. Федоров А.В. Основы общей теории перевода / А.В. Федоров. – М.: Высшая школа, 1968. – 396 с.
14. Швейцер А.Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. – М.: Наука, 1988. – 215 с.

Навчальне видання

РОЛІК Анатолій Васильович

ПЕРЕКЛАД
ГАЗЕТНО-ЖУРНАЛЬНИХ ТЕКСТІВ
(АНГЛО- ТА НІМЕЦЬКОМОВНИХ)

*Навчально-методичний посібник до спецкурсу
для студентів факультету іноземних мов*

Технічний редактор – І. П. Борис
Верстка, макетування – Н. О. Приходько

Друкується в авторській редакції.

Підписано до друку 02.03.21	Формат 60x84/16	Папір офсетний
Гарнітура Computer Modern	Обл.-вид. арк. 5,27	Електронне видання
Замовлення №	Ум. друк. арк. 6,75	

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.

м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3А
(04631)7-19-72

E-mail: vidavn_ndu@ukr.net
www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.